

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 22 aprilie 1992 14 (113)

Orbirea la vîrf

delegația permanentă a Partidului Național Liberal, întrunită zilele trecute, a ajuns — în ce privește participarea partidului în alegerile legislative — la o soluție de compromis: nici separat (cum preconizase anterior liderul formațiunii, dl Radu Câmpeanu), nici în cadrul Convenției democratice (cum ar fi dorit partidele și organizațiile componente ale respectivei Convenții) ci într-o nouă Alianță: a partidelor istorice (alături, adică, de PNȚ-cd și PSDR) la care se pot adăuga, în anumite condiții încă nefixate, și alte partide de orientare democratică. În aparență, această soluție de compromis lasă ușa deschisă pentru ambele variante de la care a pornit, în sensul că, în eventualitatea acceptării ei de către cele două partide convocate, se va reconstitui finalmente vechea Convenție democratică, fie și sub un alt nume sau sub alte determinări, iar dacă nu va fi acceptată se va ajunge la opțiunea inițială a dlui Câmpeanu, așadar la lista separată. Pe de altă parte, misterul ce învăluie deocamdată natura și cantitatea condițiilor ce ar urma să fie îndeplinite de celelalte formațiuni pentru a intra în noua Alianță ne face să credem că, de fapt, PNL-ul vrea să meargă de unul singur în viitoarele alegeri sau, în cel mai rău caz, într-o grupare triadică. Pentru cine cunoaște platformele ideologice-politice ale celor trei partide invitate de PNL în noua Alianță e destul de clar că această reducere la trei a Convenției democratice nu este determinată de presupuse asemănări, sau — pentru eliminare — diferențe, de ordin ideologic, căci, la drept vorbind, între doctrina politică a liberalilor și doctrina social-democraților dlui Cănușescu e mult mai puțină comunicare decît între liberali și, bunăoară, FSN-ul dlui Petre Roman, care e un partid social-democrat bine inclinat spre liberalism, tot astfel cum între doctrina liberală și doctrina PNȚ-cd e mult mai puțină compatibilitate decît între liberali și, de pildă, PAC-ul dlui Manolescu, care e un partid

neoliberal, cel puțin în alură dacă nu chiar în litera doctrinei. Dacă așa stau lucrurile — și ni se pare evident că așa stau — atunci rămîne să ne întrebăm care este, în realitate, rostul Alianței propuse de PNL. Nu ne-am grăbit să spunem — precum se speculează frecvent în presa independentă — că e vorba de o manevră subtilă menită să favorizeze „partia” prezidențială a dlui Ion Iliescu și nici nu ne îngăduim să fabulăm pe marginea unei prezumtive înțelegeri subterane între actualul președinte al României și liderul PNL-ului. Mai curînd credem că e vorba de un orgoliu individualist — în mare parte firesc — al dlui Radu Câmpeanu, orgoliu ce a condus, din păcate, la o reacție de adversitate față de pozițiile, nu mai puțin orgolioase și nu mai puțin firești, ale altor lideri din Convenția democratică și, în primul rînd, ai Partidului Alianței Civice. De altfel, avem impresia că distanțarea dlui Câmpeanu de UDMR e mai mult o justificare a refuzului de a fi alături — egal între egali — de Partidul Alianței Civice. Numai că, valabil într-un context politic normal, acest orgoliu de partid capabil să convingă doar prin el însuși electoratul nu prea e valabil în România de azi, unde cetățeanul e încă departe de a avea conștiință politică aptă de a opera distincții nete între diversele platforme politice aflate în competiție și unde — cum bine s-a văzut la alegerile locale — votul este îndreptat mai cu seamă contra decît pentru, în sensul că știm — pe baza experienței sociale directe — ce nu e bine, dar nu știm încă precis ce e bine. Increderea PNL-ului în propriile-i forțe este, fără îndoială demnă de toată stima dar nu ne îndoim nici de faptul că activizarea acum a acestei încrederi este prematură. E aceasta o temă la care reuniunea Convenției Naționale pentru instaurarea democrației ar fi bine să mediteze pentru a depăși o dată nefericita tradiție românească a ocaziilor pierdute sau ratate.

„L”

Cireși înfloriți

Vino cît sint cireșii înfloriți
Să dai binețe și să iai lumină.
— Sintem un neam de oameni de grădină,
Vom repeta, nu roxolani sau scîți

Ce tot pe coame-n fluturări se-nclină
Ori pe fruntarii, cu săgeți primiți.
— Avem sub munți și ape rădăcină,
Vom spune, de-un patetic vînt răpiți.

Și-o masă-avem, rotundă, sfat să țină
În juru-i ingeri nu-ncrunțați, smeriți,
Cîte-o petală cînd se lasă lină

Pe răni închise, pe din somn stîrniți,
De fruct oprit, fiori. Intrați, grăiți...
Dar nici un pas, pe țipăt iar surdînă!

Aurel Rău

In memoriam

VINTILĂ
HORIA

IN PAGINA A 4-A

Ilustrăm acest număr cu reproduceri după lucrări semnate de Dragoș Morărescu, reunite în expoziția de la Galeria „Orizont”.

JURNAL VIENEZ

MAX DEMETER PEYFUSS

de Cornel Ungureanu
IN PAGINA A 7-A

Poeme de
MIHAI URSACHI
IN PAGINA A 6-A

Proză de
NICOLAE
PRELIPCEANU
IN PAGINA A 10-A

semn

Trecerea oprită

Nu călcați pe iarbă. Nu intrați. Nu, Nu, Nu. Aceste îndemnuri generoase ale tuturor epocilor mi le evocă mereu pe cele ale „epocii de aur”, când nu era voie, nu era bine, nu era momentul, nu, nu, nu. Cei care-ți voiau binele te preveneau să nu prea vorbești, căci cu gura ta slobodă (ca a lumii, nu!) s-ar putea să ajungi rău. Erai îndemnat să taci, să nu spui nimic, să nu deschizi gura.

„După ani în singurătate uitasem să vorbesc”, mărturisește undeva dl. Corneliu Coposu, unul dintre oamenii care au suferit cele mai aspre condiții ale temnițelor comuniste.

„Șase luni n-am vorbit aproape deloc, uitasem să mai vorbesc”, îmi spune Petre Mihai Băcanu.

Și, dacă n-ar fi voit să smulgă de la acești oameni mărturisirea unor crime pe care nu le făcuseră, poate că tortionarii i-ar fi lăsat acolo ca să nu mai poată vorbi niciodată.

Încet-încet, prin îndemnuri binevoitoare sau abil calculate, un popor în'reg a fost împins pe „noua” cale a necuvintătoareii, a fost făcut să uite, întâi unele cuvinte, și ideile care se exprimau îndeobște prin

aceste cuvinte, apoi tot mai multe și mai multe, reducând dreptul la vorbire, la exprimare, la acea caricatură lingvistică, **new speaking**, pe care o mai practică și astăzi semenii noștri: în creierile lor nu s-a stins becul întunecat al „epocii de aur”, a luminilor, a lui Pericle”, vorba atîtor intelectuali (foști) de seamă. Mirarea cu care aceste ființe hibride ieșite din comunism privesc orice încercare de a exprima altceva decît vreo „prevădere” ori vreo „concluzionare” dă întreaga măsură a mărginirii interiorului lor foc, a supunerii lor necondiționate la îndemnul „generoase”, mie-mi spui!, cu ajutorul cărora s-au putut ridica „pe cele mai înalte culmi” ale unor cariere altfel de nevisat. Lipsa vorbirii, soră cu lipsa gândirii, modelează altfel și chipurile oamenilor. Priviți la cei care ne conduc azi, la foștii activiști, securiști, care fac afaceri bănoase, la toată această pleavă ce se crede faină, la fețele lor și comparați-le cu chipurile spiritualizate ale miniștrilor de altădată, nu ale filozofilor, ale politicienilor. Diferența este aceea între „revindicările” celor de azi și fraza aleasă a unui discurs parlamentar de altădată. Să nu credem că înainte de război nu era nimic interzis. Multe erau interzise și-atunci. Dar nici dictatura lui Antonescu nu interzicea cu desăvîrșire, ca aceea comunistă, gândul și exprimarea lui.

În ce ne privește, încă mai stăm sub impresia imperativului „trecerea oprită”, cu perioada noastră de trecere cu tot.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Nu la tribunal, ci la balamuc

Atit de naiv incit să cred că după Revoluție peste noapte, ar fi putut să se instaureze în România un regim al sensibilității, neduplicitar, nu am fost nici o clipă, dar să ajung să fiu eu cel ales la noile partide de vinătoare, actuale, drept victimă, eu, fostă țintă politică, în mișcare, a totalitarismului, totuși, după doi ani și ceva, să continui să fiu eu cel arătat cu degetul de foști și actualii vinători, colaboraționiști de diferite calibre, să fiu calomniat, jignit, călcat în picioare tocmai de acești josiști „trăgători de elii”, așa ceva nu mi-am putut închipui că o să mi se întâmple — chiar dacă, iau azi seama, intră în logica teoriei și arbitrarului toată această continuitate românească neocomunistă a abjecției sufletești... E evident deja: din păcate, regenerarea morală socială întirzie să se arate, hibernarea securisto-ceaușistă își păstrează intactă „metodica”, sigur, reformată. E adevărat, nu se pot da decrete pentru conservarea conștiințelor fecunde, ne-trădătoare, pe o parte, și pe de alta idealitatea e obligată, prin lege, să facă permanente compromisuri cu „nevoile funcționale”, dar... Da? De aici și pînă la a face, senin, delatțiune publică...

Nu, nu mai continui acest răspuns la mizeriile incalificabile ce mi le face, deja ciclic, o fostă-poetă, Elena Ștefciuc: îmi e lehamite. Ajung cinci „episoade” pe această temă, a ratării post-revoluționare: articolul ei, „Pe ocoșite” (Contrapunct/13 martie 1992) rămîne un exemplu eras de prostie, mai degrabă, decît un exemplu de aducere a calomniei profesionale la un anumit grad de subtilitate. Pentru mine consternant fiind motivația calomniei — dedesubturile ei, premeditarea, intenționalitatea delictului în sine, din partea unei „colege”...

E culmea! Să te trezești „antimaghiar” pentru publicarea unui singur articol și acela scris cu oroare și groază, fără prejudecăți, după tragicele evenimente din 19—20 martie de la Tg. Mureș și să afli, după doi ani, exact, că prin însuși diabolicul Virgil Măgureanu de azi (pe atunci un nimeni, fără SRI pe cap), ai conceput, de fapt, tot articolul „Curs de anatomie sufletească” (Contrapunct / 30 martie 1990) la comanda și cu „documentele” lui, ba chiar înainte cu o lună de a se fi implat nenorocirile interetnice de acolo (în așa fel: că, eventual, articolul meu ar fi putut să le declanșeze), este, într-a-

devăr fantastic, un record al imbecilității „colegale” de neatins, de care numai o penibilă intrigantă ca E. Ștefciuc e în stare: disprețul meu, exprimat aici, public, la adresa ei, în acest sens nu poate fi de acum înainte nicicum reprimat... Nu are nici un rost să mai insist pe această temă: rog cititorii ce au scăpat din vedere ultimele patru numere ale Luceafărului să meargă la o colecție să ia seamă, să pot să închei azi paranteza mare deschisă atunci...

Altfel, inutil, să încerc să mă cruceș asupra nesațiului E. Ștefciuc în a se erija în purtătoare de cuvint a contra-naționalismului românesc, atit de practic, se pare (contra-naționalism de diversune oficială, întreținut în modul cel mai obscur cu puțință de Putere, cu voia SRI-ului, care pune la dispoziție vize după vize pe pașapoartele de serviciu ale emisarilor săi de tipul E. Ștefciuc, dacă nu ne înșelăm) și „internaționalismul” (era să zic „trans-naționalismul” de sorginte răsăriteană) său teoretic prin marile orașe occidentale, pline de invitații pe valută? Să nu încerc... Să mă întreb, totodată, de ce E. Ștefciuc nu a scris nici un rind despre expedițiile sale oficiale de „specialitate”, regulate, la Budapesta, măcar, expediții începute din chiar 1990 im-timplător, de pe vremea cînd eu eram redactor-șef la „Contrapunct”, la colocvile contra-naționaliste (pardon, internaționaliste) de acolo? S-a temut că ar fi putut fi „interpretate” și luate drept altceva? Ce? Instrucțiune neocomuniste? Ce altceva... Să mă întreb abia acum, cînd o impostoare ca E. Ștefciuc vine să mă calomnieze „festiv” (de ziua națională a Ungariei), aberant, bolnăvicios, detestabil, complice intereselor Pu'erii naționaliste să întreflă pe toate căile confuzie, conformism, duplicitate...

În sfîrșit, o punere la punct despre pretinsul meu „fost prieten” Virgil Măgureanu, despre care, cu altă ocazie, sper să pot scrie pe larg, fiind un subiect „gras” oricînd, să nu acaparez această rubrică numai cu publicitatea făcută, indirect, isterice E. Ștefciuc și calomniilor sa'e debitate la adresa mea. Anume că niciodată, să fie împede, în nici un fel, nici verbal, nici în scris, nici moral, nici material, ferească Dumnezeu, nu am „colaborat” (ce ticăloșie să ajungi să sugerezi asta!) cu V. Măgureanu, nici înainte de 22 decembrie 1989, cînd era „exilat” la Focșani și mai blamase violent pentru semnarea acele Dec'arații împotriva reagerii lui N. Ceaușescu la al XIV-lea Congres, nici după Revoluție! Cunoștința noastră a fost pur epidermică, „politicoasă”, domnia sa fiind din cu totul altă lume decît aceea a mea, adversar mie, nedisimulat... Normal, începînd cu 1 martie 1990, cînd am predat legitimațiile de intrare în Parlamentul Provizoriu, retras din președinția județului Vrancea, cînd nu exista SRI-ul, repet, pînă și aceste „relații” cu totul simbolice dispărînd cu desăvîrșire, pur și simplu... Astăzi, tentația condamnată a unor neisprăviți de a face speculații pe seama „legăturilor” mele cu V. Măgureanu, fostul securist și actualul SRI-ist, fiind de un ridicol sublim: nici nu merită să-mi bat capul...

Cam atit. Concluzia în cazul infracțiunii de calomnie, de față, flagrantă? Încă o concluzie, de fapt: Elena Ștefciuc a fost, este și va fi (năravul din fire...) o provocatoare de meserie nedemnă, ordinară, ce ar merita să fie trimisă nu atit la tribunal, unde va trebui să dea socoteală, mai degrabă sau mai tîrziu, ci la balamuc, pînă nu e timpul pierdut...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia
lui Sebastian

● ANONIM: „Vine luna aprilie la Mankyonde unde s-a născut președintele Kim Ir Sen, marele om al poporului coreean”. (Europa) ● ION CRISTOIU: „...publicația fostei Securități, Europa, nu prididește în a-l elogia pe domnul Radu Câmpeanu”. (Expres magazin) ● MIRCEA MIHĂILEȘ: „Doar dl. Câmpeanu, campion, pe vremuri, al democrației, păsește cu o vigoare care nu-i trădează vîrsta spre un teritoriu în care, mai devreme sau mai tîrziu, îl va înfrîna pe dl. Roman, dacă nu și pe dl. Iliescu însuși”. (România literară) ● CONSTANTIN LUPU: „...atitudinea PNL, mai exact a președintelui său, dl. Radu Câmpeanu, pare de neînțeles”. (Adevărul) ● TIA SERBĂNESCU: „Președintele PNL care stă de șase luni cu piciorul stîng în guvern și cu cel drept în opoziție — ceea ce în medie, se cheamă cam urit — pare decis, în fine, odată cu ora de vară, să-și schimbe poziția spre a nu amorti: domnia sa stă acum cu dreptul în guvern și cu stîngul în opoziție.” (România liberă) ● EMIL TOKACI (la adunarea Delegației Permanente PNL): „va fi trist ca acest partid să încheie astfel istoria sa prin dezaprobarea întregii națiuni”. (Citat după Expres magazin) ● STELIAN TĂNASE: „...dl. Câmpeanu demonstrează că este preocupat doar de interese de grup și personale”. (Declarație, în Expres magazin) ● PETER SCHRAGER: „Președintele Iliescu declară: «Cu agricultura am dat-o în bară»”. (Adevărul) ● GILDA LAZĂR: „...domnului Spiroiu îi place să radă: a ras poliția militară de la poza deținuților, a ras ofițerul care a apărut la SOTI

(pentru că nevastă-sa avea o cofetărie pe care o zugrăveau soldații) și va rade Tinerama”. (România liberă) ● ANONIM: „...Dumitrașcu Ghe. a spus: «dacă dl. Roman, datorită calităților pe care le are va fi din nou lider național, acest lider vă va încăleca, așa cum a făcut-o și pînă acum»”. (Opinia studentescă) ● SORIN ROȘCA STĂNESCU: „Dl. Victor Surdu a devenit campionul neocooperativizării satelor românești. Întreaga suflare așteaptă diviziile de tractoare de la P.D.A.R. Cel mai mult se distrează polițiștii cu oarecare vechime. Domniile lor se cruceș întrebîndu-se cum de este posibil ca un individ cu trecutul lui năucitor să poată ajunge lider de partid”. (România liberă) ● DAN MEDEANU: „Societatea PHOENIX s.r.l. cumpără deputați și senatori, cu bucată sau en gros. LA CELE MAI AVANTAJOASE PREȚURI DIN ȚARĂ!” (Phoenix) ● ANONIM: „Dat fiind faptul că parlamentarii vor să beneficieze de avantajele funcției lor pînă în toamnă, anunțăm pe această cale, că pentru binele țării, intenționăm să deschidem o listă de subscripție publică menită a le asigura veniturile necesare; poate că aceasta îi va stimula să susțină alegerile”. (Expres magazin) ● ALICIBIADĂ: „...în marea lor mîrînire, suedezii au înfrînt un Premiu Nobel și pentru spermatoizi!”. (România Mare). Premiul, cu siguranță, va fi atribuit lui C. Vadim Tudor! ● CORNELIU VADIM TUDOR: „Dar nu stă în firea mea să mă plîng. În firea mea stă să observ, să judec în tihnă, să cîntăresc caracterul”. (Politica) ● R.L.: „Ei, drăcia naibii, doar n-am scăpat de Ceaușescu la «Actualități» ca să-l vedem pe C. V. Tudor!”. (România liberă) ● RECUT STELA (București): „Sînt alături de dl. Vadim Tudor în tot ce scrie și face pentru binele națiunii. Îmi exprim totală mea mîhnire față de felul

în care oamenii CHEII l-au bruscat și chinuit pe tatăl dînsului, în special doctorița de la Filaret. Nu ajunge că-l «chiniie» pe dînsul în presă, acum îi atacă și membrii familiei. Rușine lor!”. (Politica) ● H. PARCEA: „Pe ultima pagină socialistă apare vesel Bălăet, cu următoarea constatare: «Marea Neagră a fost o puternică vatră de civilizație a omenirii». Așadar, Marea Neagră a fost o parte a unui cuptor, unde se făcea focul”. (Cuvîntul) ● ANONIM: „...fata cuprinse iar cu mult drag și sîrg cu buzele obiectul plăcerii, concentrîndu-se ca pentru o acțiune foarte complicată și dificilă și începu să treacă sîrșucios, ca o pisică ce-și spală puil, cu limba peste emisfera roză, moale ca un burete, a membrului său”. (Sex press) ● XANTIPA: „În legătură cu alte întrebări în același sens, miine”. (AZI).

Petre Stoica

rib
INTERNATIONAL

RIB INTERNATIONAL S.R.L.
bd. Magheru 1-3, et. 5 BUCUREȘTI, Tel: 151.930, Telex: 10.557, Fax: 120.968

VĂ OFERĂ EN-GROS URMĂTOARELE PRODUSE DIN IMPORT:

DIN REPUBLICA FEDERATIVĂ CEHĂ ȘI SLOVACĂ, ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ROMÂNIA:

- GAMĂ COMPLETĂ DE OBIECTE DIN STICLĂ, TIP CRISTAL BOHEMIA, INCLUSIV CORPURI DE ILUMINAT.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DE MENAJ DIN STICLĂ TERMOREZISTENTĂ.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DIN PORTELAN

GAMA COMPLETĂ DE PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC. (FEȚE DE MASĂ, PUNGI SACI ETC.)

- MERCERIE
- PAPETĂRIE
- RECHIZITE ȘCOLARE ETC.

PREȚURI AVANTAJOASE
LIVRARE RAPIDĂ

Despre dialog

Orice dialog trebuie să aibă cel puțin un punct de legătură, un loc comun de idei, un nod de conversație pentru interlocutori, o condiție minimă împotriva pericolului ca dialogul să nu se despire, să nu se despartă în două soliloqui paralele, ca două trenuri ce trec unul pe lângă celălalt pe două linii mai mult sau mai puțin apropiate.

Dar, un dialog este mai mult decât o „conversație”. Dacă într-o conversație punctul de sprijin se află în afara ta — cum spunea M. Eliade — într-un dialog punctul de sprijin trebuie să fie în tine și la fel în „celălalt”, în convorbitor; deci în mod firesc dialogul are nevoie de aceste două puncte de sprijin.

Pe de altă parte, dialogul are, sau trebuie să aibă, valoare de „controversă”, — în sens pozitiv desigur — „certa” solicitând domeniul oportun și nu oportunist. „Armele” se numesc inteligență și nu viclenie, mobilitate și nu inerție, vervă și nu stereotipie. Apelul — „înainte” se făcea totuși, azi se face apel — trebuie făcut la normă, la rațiune și la adevăr, adică la real (chiar dacă este precar și incert) și nu la ireal sau la imaginar.

Într-un dialog nu sînt importante numai gura, care vorbește și nici numai urechea care ascultă, ci amindouă deopotrivă și simultan. Indiferent de poziții, de afinități sau aversiuni, de interese sau convingeri, de „forme” și de „culori”, atunci cînd accepți dialogul trebuie să știi să devii din vorbitor ascultător și invers. Această „pereche” este esențială.

Un contact veritabil are loc, dacă ambele părți sînt în prealabil (auto)eliberate de înșelătorie și suspiciune, cînd depășesc aparența și își asumă sinceritatea cu riscul de a fi considerate naive, chiar dacă există și părerea lui G.B. Shaw (uneori valabilă) con-

form căreia „e periculos să fii sincer dacă nu ești și prost”.

Trebuie înlăturate rezervele. E nevoie de o continuitate interioară a legăturii cu interlocutorul; eliminarea tentativei de a disimula sau a folosi și-reticuri, cit și patosul fanatic și credința deținerii adevărului (absolut) așa cum propune K. Jaspers.

Sigur că un dialog politic și care se presupune a fi deschis, este departe de imaginea a doi copii ce se scaldă în aceeași albie, sau a unor îndrăgostiți pe o bancă; nu se ajunge niciodată la asemenea „intimități”. Totuși o anumă apropiere trebuie să existe, o „distanță” optimă trebuie realizată pentru satisfacerea condiției de continuitate invocată de Jaspers.

Un dialog trebuie purtat și nu „aero-purtat”; trebuie purtat cu îndrăzneală, cu eroism chiar, nu cu inconștiență, nu în dispreț — deși disprețul poate fi o formă de eroism — și nici (ab)surd, pentru a-i determina o finalitate viabilă, fără malformații.

„Sînt oameni care nu vor să bea decât amarul și otrava din lucruri” (E. Cioran) — ca și cum n-ar fi destul că avem fiecare din noi o părticică mizerabilă a ființei (moștenită genetic și/sau dobîndită natural) cu o concentrație apreciabilă de venin și microbi — dar asta nu pentru a-ți lăsa ție mielea sau nectarul, ci pentru a-ți oferi sau a te îmbia la același „cocktail”. O parte din acești indivizi ajung la un fel de „dopaj”, la o expresie existențială prin forța lucrurilor, în timp ce alții sînt atrași magnetic de seva pirjolitoare, și prin curiozitatea inițială sfîrșesc în plăcerea finală, într-o convingere pe care vor să te faci s-o asimilezi.

Înainte de a fi o „epocă” a înțelegerii, a dialogului adevărat, vremea noastră de-acum (cu precădere politică) este o epocă a pseudodialogului, a dialogurilor Platon-iene, a discuții-

lor bizantine, și a formelor moderne, prin care Socrate este înlocuit de „purtătorul de cuvînt”; acesta din urmă avînd două „calități”: nu este eufonic dar, știe să monologheze...

Și ce lucru mai simplu poți să faci în public, pe scenă sau la TV, decât să îți un monolog, chiar și atunci cînd îți se pun întrebări sau există încercări de replică?

Conferințele de presă, deși nu sînt chiar un dialog, au totuși un haz aparte prin modul de „servire” a „mingii” (întrebarea) și modul de „primire” a acesteia. Jocul este de multe ori de-a dreptul hilar, constînd în „ași” de ambele părți, fiecare „servind” (cu mîngea proprie) indiferent dacă se află la „serviciu”, sau la „primire”.

Nu probabil, ci sigur, că această „tehnică” a devierii, a ochirii întrebării sau răspunsului, este veche, dar parcă în zilele noastre a devenit o obișnuință, amplificată uneori îngrijorător și cu efect nefast de mijloacele mass-media actuale.

Ajunși să te întreb: un astfel de „dialog” la nivel mai mult sau mai puțin înalt, nu are el șansa să-ți apară drept o dihotomie și o capcană de o parte și o injustiție și o eroare de de alta?

Și totuși de ce unele „personalități” politice (și nu numai) — puse în dialog — eludează întrebarea? A. Michnik a găsit următorul răspuns: „un complex de culpabilitate și neputință rezultat al izolării de propriul popor prin comunism” (probabil una din marile cuceriri revoluționare...). Să recunoaștem totuși că răspunsul la întrebare este mult mai complex.

5 aprilie 1992.

M.B. Lupescu

Trei paranteze

Singurul care a practicat în presă paranteza ca articol este actualul meu șef, Laurențiu Ulici. Fără nici-o teorie în acea vreme (1983—1989), domnia sa, într-un preaplin de plictis, anunța o paranteză pe care eu o paginam în „România literară” miercuri seara. Miercuri era zi de apariție a revistei și numai trei timpiți își puteau închipui și permite asemenea extravaganță: Ulici, Roger Cămpeanu și, dacă eram de serviciu, chiar și eu. Parantezele lui Laurențiu Ulici erau scurte analize ale unei situații socio-literare, de obicei iritante pentru oficialități. Deoarece genul nu-mi aparține, parantezele mele vor fi altfel:

(domnul Dorin Stanciu, editor, crede în „Contrapunct”, nr. 11, aprilie '92, că a face publică vîrsta unei autoare constituie un act de impolitețe. Citez: „...domnia sa face publică vîrsta scriitoarei, act care constituie o impolitețe chiar și aici, în mahalaua din fața porții Orientului.” „Donnia sa” sînt în acest caz, eu. Il anunț pe dl. Stanciu, editor, că scriitorii fiind persoane publice nu își pot ascunde vîrsta, altfel istoria literară, dicționarele literare etc. nu și-ar mai avea rostul. În Occident un editor serios publică pe coperta a patra a cărții datele biografice ale autorului, dar el, este drept, nu șade la „poarta Orientului”. Stau și mă întreb ce fel de editor este dl. Stanciu, dacă nu știe nici măcar abe-ul meseriei pe care și-a ales-o.)

Dl. Cămpeanu fi „urăște cordial”, cum spunea prietenul meu Nichita, pe intelectual și pe unguri. Ura împotriva intelectualilor este într-un fel explicabilă, PNL-ul duce o lipsă cronică de intelectuali, mediocrul I.V. Săndulescu, de exemplu, neputînd fi trecut în această categorie, și acest lucru se poate observa cu „ochiul liber”. Lipsa intelectualilor, vreau să spun. Să fie și ungerii prea intelectuali pentru gustul dlui Radu Cămpeanu? Oricum ar fi, gafele și orgoliul acestui bătrînel cu părul alb și sprincene negre vor duce de ripă partidul deja anacronic prin virfulcile lui, dar și prin politica ifosului și a țifnei președintelui. Despre duplicitate, altă dată.)

(la ultima conferință de presă, marți, 14 aprilie a.c., domnul Iliescu, actualul președinte al țării, crede că absența observatorilor naționali la viitoarele alegeri nu poate modifica decizia americanilor de a ne acorda „clauza”. Mai ales că nici ei n-au observatori la alegerile lor. Da, n-au, dar ei au „clauza” !)

Ștefan Agopian

Cinismul, confuzia și perfuzia (!)

La Dumnezeu și-n Principate, toate se poate! (Anonimul dimbovițean)

Încet, încet pe măsură ce data alegerilor parlamentare și prezidențiale — deși nehotărîtă încă — se apropie, totuși, fragmentele din puzzle-ul politic românesc își găsesc locul, treptat se așază cum trebuie (cu) și trebuie, mă rog, asta e altă poveste) și evoluția capătă un sens tot mai vizibil. Repede spus, aici, ca nicăieri altundeva în fosta Europă socialistă/comunistă, despărțirea de trecut se face și se va tot face conservîndu-se cît mai mult din el, din trecut, o perioadă cît mai îndelungată. Prin trecut înțelegînd oameni (oricît de compromiși), practici administrative, sistem de guvernare (chiar dacă renovat) și rezultanta lor: mentalități și moravuri specifice totalitarismului ușor modificate de așa-zisa economie de piață și de relaxarea politică ce cu mîndrie patriotică le numim Revoluție. Rezultatele înregistrate la alegerile locale (neîndoios obținute și ca efect al formării Convenției Democratice) iar în continuare scindarea cu vuiet mare a F.S.N. (slavă Domnului că tovarășii de la „22 decembrie” au obținut rapid un sediu), păreau să indice că nu peste multă vreme va intra și România în normal, că adică diversiunea F.S.N., cu tot cu emanații ei de frunte, și-a pierdut forța de seducție, că, în fine, a-legerile „mari” vor marca, odată cu ascensiunea opoziției la guvernare,

începutul real al unei distanțări radicale și ireversibile de totalitarismul comunist. Cam așa se părea și poate că optimiștii încăpăținați o mai cred încă, luîndu-și speranțele (departe) drept realitate. De remarcat este că și propaganda slujitoare Puterii încurajează promovarea unei „emenea imagini politice a României cît se poate de profitabilă în politica externă întrucît ea conferă credibilitate. Gîndită mai pe îndelete, o alternativă precum cea schițată evidențiază însă cîteva prezumții care, nici una nu este plauzibilă.

În primul rînd, fără ca ordinea abordării să fie una a importanței, o schimbare politică radicală, realizată în regim constituțional, pe cale electorală, ar presupune ca atitudinea electoratului să se fi modificat printr-o cristalizare a opțiunilor economice, politice și culturale astfel încît demagogia, zvonurile și confuzia sistematic întreținută (îndeosebi prin intermediul televiziunii) să nu își mai găsească audiență. Așa și numai așa votul ar putea să exprime opțiuni într-adevăr libere iar nu o derulă marcată de afectivitate, spaimă și criză cultural-spirituală ori, altfel spus, abia astfel indivizii pot să se comporte politic, ca cetățeni. S-a produs o asemenea modificare, într-o proporție socială suficient de mare? Și, deși întrebarea este evident retorică în prezentul context deoarece răspunsul (negativ) a devansat-o, ea își găsește locul pentru că explicația răspunsului

suscită și solicită la maximum interesul tocmai pentru că de-a lungul celor peste doi ani modul cum a fost guvernată România (și în bună măsură politica externă) a oferit suficiente prilejuri de dumiri asupra intențiilor și disponibilităților actualilor cîrmuitori. A le înșira pe toate este în contradicție cu prețul de lux al hîrtiei. Dar totuși! Pentru că prea sînt multe și, vorba aceea, prea din cale-afară. Adică, întreaga evoluție politică, începînd chiar din 22 dec. '89, a fost plasată sub semnul scandalului.

Dacă în Cehoslovacia a fost o revoluție de catifea, aici a fost o revoluție scandalosă deși, bineînțeles, calificarea este eufemistică ori, eventual, potrivită pentru cîndva în cărțile de istorie. La fel ca și toate cele întîmplate ulterior. Adică nu doar scandalurile din C.P.U.N., continuate apoi în Parlament dădea și da mereu pe răscoale. Scandalul adevăratul scandal a fost de fapt disimulat de/prin mahalagismul pitoresc al disputelor politice duse față-n față sau în presă. Adevăratul scandal a fost și este reprimarea, uneori fără menajamente, a încercării unei întregi societăți de a accede la libertate și demnitate, operația făcîndu-se prin deformarea sistematică a funcționării instituțiilor democratice așa încît acum după mai bine de doi ani de democrație originală s-ar putea ca starea politică a societății să fie chiar mai grav marcată de anomie decât în perioada totalitară. Îndelungata propagandă „anticapitalistă” a fost completată printr-o demonstrație pe viu care a compromis înseși principiile și valorile democrației. Totul făcut de o manieră în care cinismul, din ce în ce mai evident, nu poate avea altă explicație decât posibilitatea și disponibilitatea de a se recurge în caz de nevoie la reprimare violentă. Completarea, nu mai puțin scandalosă, s-a petrecut în plan economic unde așa-zisa reformă are niște efecte dezastruoase și cu bătaie lungă, țînînd cont că, în prezent, se în-

timplă în lume o dublă tranziție: științifico-tehnică și politico-economică, de reasezare a piețelor și sferelor de influență. Or, în România, modificările din structura proprietății sînt neglijabile ca pondere astfel încît statul deține în continuare monopolul în toate ramurile economice, în schimb, o parte din fosta mafie politică s-a retras în afaceri rentabile mai mult sau mai puțin curate iar investițiile (sic!) au fost practic înghețate. Rezultatul? Similar celui obținut în politic: compromiterea economiei de piață. Asta în plan mental, pe tărîmul realităților vieții de zi cu zi efectul constînd în extinderea continuă și progresivă a mizeriei. „Asta-i realitatea, o ducem greu!” remarca dl. președinte Ion Iliescu la ultima-i conferință de presă, sau, cum s-a constatat într-un studiu al „Institutului de Cercetare a Calității Vieții” (cum puține sînt în lume) 42% din familiile românești trăiesc (viețuiesc adică) în condiții calificate „sub nivelul minim de trai”. Dar încă mai interesantă este explicația oficială a acestei situații pentru că abia ea, această explicație, în diferitele-i variante, evidențiază cinismul. Cu toate acestea, schimbarea de atitudine ce ar fi fost firesc să se petreacă nu are nici pe departe porțiunile și profunzimea de așteptat. De ce?! Căutarea explicației constituie o provocare ce ar justifica înființarea unui institut de cercetare de sine stătător. Pe de altă parte, este sigur că multă vreme actuala Putere nu va mai putea rezista fără o transfuzie de capital ceea ce și explică timiditatea „organelor” în a-și exercita cum știu ele meseria. În schimb, este demnă de toată admirația (!) rapiditatea cu care s-au perfecționat metodele de acțiune indirectă în menținerea dominației. De unde și nevoia unei continuări în săptămîna ce va să vină, a patimilor.

15 aprilie 1992

Șerban Ionescu

Vintilă Horia

Unul din efectele cele mai grave pentru țară determinate de mult prea lunga dominație comunistă a fost exilul masiv al românilor. Oameni de mare valoare în toate domeniile de activitate au fost siliți să-și părăsească țara și să se așeze în locuri unde nu s-au simțit niciodată ca în universul spiritual în care s-au născut. Unul dintre cei mai cunoscuți membri ai exilului românesc a fost Vintilă Horia, dispărut dintre noi în urma unei boli fulgerătoare și nemiloase, fără să fi avut posibilitatea de a reveni în România, revenire pe care o dorea din tot sufletul. Parcele i-au fost necruțătoare. Aștepta cu dorință nemărginită revenirea României la o stare de normalitate, fără mineriade, condusă de oameni responsabili, pentru a se reîntoarce.

Autor cunoscut, eseist reputat, laureat al premiului Goncourt (la care a trebuit să renunțe din cauza amenințărilor autorităților comuniste, practică bine cunoscută), Vintilă Horia și-a făcut debutul literar în țară publicând poezii și eseuri. Obligat fiind să rămână în străinătate după război, și-a dobândit un real prestigiu în lumea literară și intelectuală din Occident prin efort și merit propriu. Romanul pentru care a primit premiul Goncourt, **Dumnezeu s-a născut în exil**, exprimă în fond, prin povestirea dramei poetului latin Ovidiu, renegat de către împăratul Augustus la Tomis, propria lui dramă de exilat. Situația de exilat fără voie l-a stăpinit toată viața.

Ne-am întâlnit o singură dată, eu fiind de câteva luni în țară la ultima lui revenire. Apoi contactele s-au rupt și s-au restabilit telefonic și epistolar după foarte mulți ani. Reproducem în continuare o scrisoare pe care mi-a trimis-o în 29.03.1983 evident pe căi ocolite.

„Dragă Ghighi,

Mi-au făcut o enormă plăcere rîndurile tale, însă m-a întristat vestea că nu

vei veni la noi anul acesta. Eu am în plus cei patruzeci de ani care ne despart, nu e mult, însă totuși... E un fel de nedreptate istorică între noi, cea care mă desparte și de Țară, în cadrul căreia ai devenit un fel de simbol. Poate că la anul, venind tu aici, să se spargă și una și alta.

Aici în fața peisagiului de dincolo de fereastră a stat Dodo (vara lui primară n.n.) acum mai puțin de două luni și nici acum nu-mi vine să cred că acest miracol a fost posibil. Ne-am concentrat cu pasiune în trecut, însă am fost prea puține zile împreună. Mereu aceeași grabă, aceeași nedreptate, bazată pe aceeași nelegiuire fundamentală :

spațiul dintre noi e gigantic, timpul pe care-l avem întotdeauna la dispoziție e mărunț și neîndurător. Noroc că ani copilăriei constituie ei înșiși o viață întreagă.

Lasă vorbă, te rog, să mi se trimită cartea lui Petrișor (fratele meu Petre Ceaușescu, dispărut la Bochum în 1982 — n.n.). Am prieteni buni din speciali-

tatea voastră, care se vor ocupa aici de ea. Pierderea lui Petrișor face parte din ireparabilul care ne înconjoară. Mă înțelegeam atât de bine cu el, încît păream din aceeași generație. Mă consolez cu gândul că lucrarea lui îi va statornici numele în timp.

La adresa din München îți expediez zilele astea romanul „Persequid a Boecio“, a cărui a doua ediție a apărut ieri, prima fiind din iunie. Povestea senatului filozof descifrează, la sfîrșit, prima parte. E un roman al cunoașterii, ca toate ale mele, destul de greu de înțeles pentru un public nepregătit. Mi-am dat seama din criticile foarte clogioase apărute pînă acum, că nici falșii specialiști care s-au vrut critici literari nu l-au înțeles. Am foarte multe proiecte de cărți, peste două duzini, și aștept să les la pense — peste trei ani — ca să le realizez, măcar în parte. Printre ele unul dedicat lui Eminescu, Eminescu și goticul românesc, temă care mă obsedează de mult. Sunt un pasionat de gotic și de Evul Mediu și nu-mi place Renașterea, de cînd am descoperit, într-o zi, la Roma, că nu mă puteam ruga în liniște într-o biserică, imitație a unui templu păgîn. Ceva, după Dante și după catedrale s-a îndoit, spre stînga așa zice, pe Europa a luat-o pe un drum greșit, și care a încercat să-l îndrepte Spania, cu imperiul ei roman și medieval, catolicanist, care a rezistat pînă pe la 1681 (moartea lui Calderon). Proiectul spaniol de stat universal a fost singura încercare ecumenică de împăcare a omului cu omul, la umbra goticului. Mă pasionează istoria Spaniei, din care facem și noi parte, pentru că am fost întemeliați de un spaniol. Traian e un alt proiect !

Lucrez acum la o antologie a poeziei românești în exil și am trei cărți începute. Însă sunt copleșit de cursuri, conferințe, articole, reuniuni care mă separă de cărțile mele. Aș vrea să mă mut la țară și să nu fac altceva decît să scriu cărți. Vechi proiect semiutopic. Te îmbrățișez cu mult drag. La fel și Olgața“.

Vintilică.

Se vede bine din rîndurile scrisorii, în afară de proiecte de cărți, cît de mult stăruie amintirea copilăriei, dorința de a se reîntîlni cu familia și prietenii din țară. Și astăzi cînd a trecut în ne-ființă fără să fi putut reveni în țară se cuvine să spunem, asemenea primilor creștini, de care Vintilă Horia se simțea atât de legat : **sit sibi terra levis**.

Gheorghe Ceaușescu

povestea vorbeii

O formă de dialog

Formula anchetei de stradă, cu o întrebare sau un set de întrebări puse unui număr cît mai mare de interlocutori, aleși de întîmplare, a cucerit în ultimii doi ani presa scrisă și mai ales audiovizualul românesc. În special la televiziune această formă de dialog a adus mai multă spontaneitate și autenticitate decît interviurile cu replici previzibile sau discuțiile regizate (mesele rotunde cu invitații de opinii adverse, cu discuții în contradictoriu, transmise în direct, fiind încă în faza de încercări timide și stîngace). Din anchetele televizate ale începutului, citeva au rămas chiar ca puncte de referință în „antologiile“ personale ale multor spectatori : cea (economică și lingvistică) în care trecătorii erau întrebați ce este privatizarea — și destul de mulți răspundeau stabilind o legătură cu verbul a priva (de ceva), atribuind cuvîntului, evident, o conotație negativă, sau cea (exclusiv lingvistică) în care oamenii erau invitați să judece corectitudinea formei ouălele : o acceptau cu ușurință, dar

profitau de prilej ca să se plîngă de absența mărfurilor de pe piață. În alte cazuri, reușita formulei a fost minată de o fundamentală inadecvare a întrebării la situația de comunicare. A rămas celebră și o anchetă din timpul mineriadei din iunie, în care unor gospodine așezate la coadă și diverșilor trecători li se cerea să indice un vinovat pentru cele întîmplare. Oamenii erau puși în situația de a răspunde la o întrebare care ieșea cu totul din sfera competenței lor, de a substitui zvonul și opiniile subiective cercetărilor legale ; nici reporterii, nici indignații lor interlocutori nu păreau atunci să-și dea seama de acest lucru.

Oricum, reușita genului depinde de alegerea și formularea întrebărilor, de construirea prealabilă a unui model al partenerului de dialog, de flexibilitatea strategiilor care trebuie de multe ori să fie modificate la fiecare pas. Formula are, de altfel, o anume gratuitate : se presupune că răspunsurile nu pot fi statistic revelatoare ; ele pot fi, însă, șocante, spectaculoase — prin exprimarea unei opinii neașteptate (mai rar), prin modul direct, chiar brutal de exprimare a unei opinii comune — sau prin diverse și adesea comice grade de inadecvare. Răspunsurile pot fi deci

pregnante sau prin inventivitate, sau prin umor involuntar.

În ceea ce-l privește pe reporter, e regretabilă adeseori păstrarea unei întrebări chiar după ce s-a dovedit că era prost gândită — fără o corectă previziune a interlocutorului. Am putut urmări, de sărbători, o tînră care își pregătise o întrebare de actualitate, cu „ancorare în concretul cotidian“ : „anul acesta vă ajung banii să le cumpărați copiilor dumneavoastră daruri de Crăciun ?“. Întrebarea (pe care am reprodus-o cu o oarecare aproximație) a fost repetată, cu perseverență, în fața unor oameni politici avînd în jur de 60—70 de ani, chiar după ce primii dintre ei explicaseră, amuzați sau ușor jenați, că au copii destul de mari, cărora nu obișnuiesc să le mai cumpere jucării și dulciuri de Crăciun.

În asemenea situații, tot greul e lăsat pe interlocutor, care ar trebui să găsească, cu ingeniozitate și spirit critic, o soluție pentru orice întrebare absurdă. Dacă sînt într-adevăr posibile și asemenea rezolvări fericite, nu e mai puțin adevărat că majoritatea oameni-

lor, puși în situația să răspundă la întrebări rău formulate, par mai proști decît sînt în realitate. Foarte departe de întrebările socratice (a căror previzibilitate ar fi, de altfel, la fel de nepotrivită cu o anchetă !), multe din tiparele la modă în jurnalistică momentului par destinate doar să pună în încurcătură sau să provoace răspunsuri scilicitoare, ironice sau metaforice. Ele par construite pe o strategie unică : dacă interviuevatul o evită, reporterul e derutat, dezamăgit, insistă („nu mă ajutați deloc...“).

O anchetă năucitoare urmărită de curînd lansa întrebarea-șoc „A venit primăvara ?“. Cetățenii, ușor derutați dar pregătiți să accepte orice, răspundeau scurt și afirmativ. (O parodie de anchetă înscenată la un moment dat de grupul „Divertis“ folosea interlocutori reali, filmați, fără știrea lor, și cînd li se sugera, amical, răspunsul — „avem prea multe răspunsuri cu da, avem nevoie și de un nu“ — și cînd, ascultători, făceau ceea ce li se cerea). În chestiunea primăverii, reporterul (care conta probabil pe tipul de răspuns digresiv și metaforic pe care l-ar fi dat el însuși la o asemenea întrebare) continua : „De ce ?“ Aici, oamenii formulau, după posibilități, ideea succesiunii anotimpurilor, făceau referiri banale la calendar și la climă — sau ridicau din umeri. Dezamăgit că subtilitatea întrebărilor sale n-a fost încă sesizată, reporterul insista : „Dar ca stare de spirit ?“ De la acest punct încolo, reacția interlocutorilor are mai puțină importanță ; ar trebui spus că ea era mai curînd blîndă și conciliantă : da, a venit și ca stare de spirit — sau nu, ca stare de spirit încă n-a venit. Ezitarea îi permitea reporterului să încheie în forță : „Dar ca stare de necesitate ?“

Metafora (de sursă politică sau juridică ?) a primăverii „ca stare de necesitate“ e atât de derutantă, încît ne alăturăm celor mai inteligenți dintre interviuevați printr-o profundă tăcere.

Rodica Zafiu

O istorie estetică a literaturii române (III)

I. Negoșescu, ISTORIA LITERATURII ROMÂNE, Volumul I (1800-1945), Editura Minerva, București, 1991

„Nu va avea ilustrații, nu va cuprinde biografii sau rezumate de opere. Caut să cuprind critic evoluția prin curente și personalități ale literaturii noastre, ca într-un fel de **Bildungsroman**.” Aceștia sînt termenii în care I. Negoșescu se raportează la propria sa *Istorie* aflată în lucru, într-un interviu publicat la începutul anilor '70. Refuzul modelului călinescian sare în ochi și în aceste rânduri, dar pariul pe care acest refuz îl presupune rămîne în orice caz exagerat. E ca și cum un prozator ar spune că renunță la descrierile de natură pentru că ele au fost „epuizate” de Sadoveanu și la analiza psihologică, „epuizată” de Camil Petrescu, de Hortensia Papadat-Bengescu sau de Anton Holban. **Biografia, rezumatul sau ilustrația** (prin citat și prin fotografie) rămîn pentru totdeauna procedee ale criticii și ale istoriei literare românești, utilizate la noi cu strălucire încă de Maiorescu, în studiile sale din secolul trecut.

Curios este refuzul modelului călinescian și pentru faptul că aproape tot ce i se reproșează explicit lui Călinescu se potrivește într-o măsură și mai mare *Istoriei* lui I. Negoșescu: „lirism acid” și „mistificator”, „impresionantă colecție de preferințe și de gusturi”, absența a reliefului istoric, „disproporțiile în tratarea scriitorilor”, „sintezele ori analizele insuficiente sau rău plasate”, „reaua cunoaștere sau ignorarea unor opere, chiar cunoscute bine și valorificate în epocă de către alți critici” etc., etc.

În realitate, nu numai exemplul lovinescian joacă un rol decisiv în moștenirea de la care pornește *Istoria* lui I. Negoșescu, dar și exemplul călinescian, în ceea ce are el exemplar, incitator, pozitiv. Aflat pe linia macedonskiană a criticii noastre moderne, stilul însuși pe care îl preferă I. Negoșescu e structural mai aproape de Călinescu decît de E. Lovinescu, pentru că ceea ce ne impresionează în el, dincolo de articitatea lui generală, proprie ambelor modele, e un fel de vampirism al frazei, prin care tot inefabilul special al unei opere e adus la nivelul expresiei critice, unde va fi încă o dată literarizat. În poeziile sale, Grigore Alexandrescu e „un fiu al durerii, care în măreția ei se simte ca într-un mormînt matern”; Bolintineanu introduce în literatura noastră „decorul Orientului mirific și senzualitatea, laurii so-

lari, clima blîndă și roză”; la Mateiu Caragiale, limba **Crailor** „este de o inflorescență purulentă, ce o așează lângă poezia colcăind de miasme a lui Jean Genet. Orchidee înăbușite de purpura soarelui-răsare mocnindu-și parfumele, pilpiindu-și jărăticul unanim și ucigător, cu grijă întreținut prin veacurile depravării, crimei și lincezi-rii prospere”; în fine, la Cioran, care prin opera sa românească a realizat o „utopie sumbră”, „sperma trebuie să invadeze creierul și **angoasa** intempestivă să nască adevărurile minții noastre debordînd de viață”, iar la Eugen Ionescu, în **Nu**, „tratați cu apă tare, Arghezi, Barbu, Camil Petrescu suferă parcă rinjind sub acest tratament tragic de inteligent, nimicitor. Ca într-o baie de viatriol, operele lor își arată hîrcile”.

Călinescian rămîne I. Negoșescu și în preferința evidentă pentru un număr de procedee speciale, cărora tot Călinescu le-a dat strălucire în *Istoria* sa. E vorba mai întîi de cele două tipuri de **comparații** pe care G. Călinescu le-a cultivat cu frenezie în analizele sale.

Prima dintre ele e comparația relevantă, cu termenii oarecum predictibili și folosind adesea contrastul, pentru a fixa mai bine specificul literar al unor scriitori. „În legătură cu comediile lui Caragiale, observă I. Negoșescu, s-au menționat numele unor autori francezi din secolul al 19-lea. Dar ar fi de observat că, spre deosebire de fidelul față de natură Henri Monnier, Caragiale e o oglindă puternic deformatoare; spre deosebire de Labiche, care este vodevillesc senin, Caragiale e adeseori profund dezolant și sumbru în corozivitatea fără cruțare a risului său; iar spre deosebire de candoarea și blîndețea jucăușului Courteline, luciditatea malignă a lui Caragiale spulberă superficialii, lăsînd să transpară infernul.” Sau, referitor la poezia lui Macedonski: „Necunoscinț nici virtualitățile incantatorii ale cuvintelor, farmecul ocult al metaforei, ce era de la Jean Paul și Novalis un bun comun al romanticilor, nici acea dureroasă vină de aur a meditației eminesciene, care venea din puterea filosofantă morbidă a romantismului german, Macedonski și-a nutrit, în schimb, avîntul liric din superbia byroniană.”

Al doilea gen de comparație presupune o apropiere șocantă între termeni lipsiți aparent de legătură directă, dar apropiați dacă avem în vedere si-

militudinea temelor, trăsăturile mai largi ale unui gen literar sau marile tipologii culturale. Numai în felul acesta Anton Pann poate fi comparat cu Voltaire și Liviu Rebreanu sau Henriette Yvonne Stahl cu Restif de la Bretonne, „părintele realismului rural”; „Micul roman **Voica** (1929) excelează prin simplitatea extremă a povestirii, evitarea oricărei afectări literare, despuiera epică, tonalitatea cenușiu realistă care fac din această scurtă narațiune, așa cum s-a spus, un «document rural». Suntem de fapt în linia adevărului, inițiată în ce privește concepția naturalist-morală asupra omului de Rousseau, aici fără nici o intenționalitate însă, fără acel caracter edificator din **La vie de mon père** a rousseauistului Restif de la Bretonne...”

Însă cel mai evident procedeu călinescian, la care I. Negoșescu se întoarce ori de cîte ori are prilejul, e cel al **lecturii inverse**, care aduce prezentul în trecut pentru a-l „salva” de orice semnificație istorică și a-l valorifica estetic, fie și numai parțial. Este adevărat, dacă facem apel la teorie, procedeu acesta (despre care T. S. Eliot a vorbit în „**Tradiție și talent personal**” sau în „**Funcția criticii**” și pe care istoricii îl numesc, din punctul lor de vedere, „eroare prezenteistă”) poate fi dedus și din doctrina lovinesciană a **mutației valorilor estetice**. Dar pentru că Lovinescu nu s-a ocupat de literatura română mai veche, cel care l-a practicat cu adevărat și i-a dat pentru prima dată strălucire a fost tot G. Călinescu.

În cazul lui I. Negoșescu, Bolintineanu e citit prin Eminescu, prin Macedonski, Pillat, Mateiu Caragiale și prin Ion Barbu, Alecsandri e valorificat prin Eminescu, de care îl leagă „o apropiere cvasiplacentară”, la Baronzi, în **Misterele Bucureștilor**, „casa No-dreanului” prefigurează, „oricît de palid, casa «adevăraților Arnoteni» din **Craii de Curtea Veche**”, iar cu ajutorul unor „anticipări” retrospective, care implică și specificul unor forme literare, **Insemnările** de călătorie ale lui Dinicu Golescu devin **utopie** (termen pre-dialect în referințele criticului), în timp ce în comediile lui Caragiale putem identifica niște **anti-utopii** care (de data aceasta intervine și judecata de valo-

re) îi influențează în rău pe români: „Căci, oricît ar detesta politic lumea creației sale antiutopice, estetic, Caragiale se lasă cu deliciu corupt de ea și astfel, prin empatie, literatura lui devine, din adversară, complice cu antiutopia, influențînd în rău pe români”.

Distat față de Călinescu, pe care crede că-l respinge aproape în permanentă, I. Negoșescu se iluzionează încă o dată în ce privește fidelitatea față de modelul lovinescian. Căci mentorul mișcării literare de la **Sburătorul** a renunțat, în cursul evoluției criticilor sale, la imaginea „spitalului” pe care l-ar reprezenta comediile lui Caragiale, pentru a înțelege în cele din urmă că avem de a face cu un scriitor clasic, adică reprezentativ și monumental.

Și încă ceva, legat de judecățile de valoare din *Istoria* lui I. Negoșescu. În raport cu *Istoria* lui Călinescu și chiar în comparație cu Lovinescu, multe din concluziile la care ajunge I. Negoșescu pot să pară reevaluări drastice ale unor scriitori pe care cei dinții nu i-ar fi „înțeleș” (Anton Pann, Mateiu Caragiale, Sadoveanu etc.) În realitate însă, cum ar spune chiar Lovinescu, reevaluările criticului sînt sub „spiritul timpului” nostru, care îi prețuiește pe acești scriitori mult mai nuanțat și mai sus.

Într-o „engramă” dedicată lui E. Lovinescu, I. Negoșescu își amintește cum l-a cunoscut pe critic în 1941, proaspăt absolvent de liceu fiind. A venit de la Sibiu la București să-și procure *Istoria* lui G. Călinescu, retrasă curînd după editare din librării. Răsfoind cartea, pe o bancă din Cișmigiu, a dat peste fotografia fostei case a lui Lovinescu, din strada Cîmpineanu, și după ce i-a identificat noua adresă, s-a prezentat la idolul său, în Bulevardul Elisabeta, ducînd cu sine, într-o „servietă încăpătoare”, *Istoria* lui Călinescu. Întîlnirea cu E. Lovinescu s-a arătat benefică pentru discipol. În casa criticului, tînrul absolvent de liceu a cunoscut-o pe Hortensia Papadat-Bengescu, pe care o admira. Dar în timp ce despre toate aceste întîmplări ni se vorbește cu lux de amănunte, despre *Istoria* lui Călinescu nu ni se mai spune nimic. Vor fi discutat cei doi despre cartea recent apărută? Și dacă nu, ce ar fi spus Lovinescu dacă ar fi știut că discipolul s-a prezentat în Bulevardul Elisabeta aducînd cu sine tocmai opera cea mai importantă a propriului său rival. Oricum ar fi, scena e din toate punctele de vedere memorabilă. Căci deși se raporează în permanență la E. Lovinescu și îi acceptă opiniile, I. Negoșescu poartă în „servieta încăpătoare” a subconștientului său realitatea mult mai provocatoare (și poate mai productivă) a unui model respins, *Istoria* lui G. Călinescu.

După cum se vede, o moștenire complicată și greu de preluat de către cineva care se arată prea artist pentru a-l continua pe Lovinescu și prea puțin critic pentru a fi cu adevărat călinescian.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune sau despre inefabila diferență dintre Ion și Ivan

O i fi fiind eu mai prost, că nu înțeleg ceea ce voi ziceți, ori poate că n-om fi vorbind cu toții aceeași limbă omenească, ori oi fi fiind eu din alt timp, nu unul dinainte, ci unul de după?! Ceea ce știu e însă că mi s-a întîmplat de nenumărate ori să mă tot gîndesc, cum ar fi fost să fiu EU ungar în țara românească, ce-aș fi simțit, cum aș fi gîndit, cum aș fi vorbit. Ori, poate invers, român în țară ungară, ori sîrb în Croația, croat în Serbia, român în Rusia (sau, în fine, URSS) sau rus în România. Tolerat, conlocuitor, minoritate. Eu, care îi plîng pe românii din Basarabia ucraineană ori pe cei răătăciți de secole prin Balcania, dar fi înjur pe rușii Tiraspolului cărora le e frică să nu care cumva să ajungă... români. Diferența între Ion și Ivan care, unde, cîtă este?

De acord, de secole Rusia s-a tot lăbărțat, înghițind noi și noi pămînturi și visînd, zice-se, să ajungă pînă la urmă tocmai la Golful Persic. Românii în schimb, românii s-au tot chinuit să întregască o făntură nestrînsă la vreme și asta poate că nu în primul rînd din vina altora, căci conștiința de neam

ne-a apărut nouă, românilor, cu mult prea tîrziu. Da, sigur, sînt acestea două soiuri de naționalism (ori patriotism?) diferite, unul doar revendicativ iar celălalt imperialist, dar acum, la sfîrșitul secolului douăzeci, poate că are o mult mai mare importanță (sau ar trebui să aibă) constatarea că Ion și Ivan sînt unul și același lucru.

De ce, adică să-l înjur eu pe ungarul din Ardeal și să-l plîng pe românul din fosta Uniune Sovietică, care e diferența dintre situația lor, priviți ca indivizi, cîtă vreme sînt la fel de ruți de adevărata lor comunitate? De ce să nu-i alin supărarea ungarului? În fond, are de ce să fie supărat, strămoșii săi s-au bucurat de oarecare nu puține privilegii aici, iar Ungaria a rămas una dintre cele mai mici țări ale Europei. În fond suferă, și agresivitatea vreunui Ianoș poate fi înțeleasă, de ce să nu i-o trec cu vederea împăcîndu-l, încercînd să-i explic că ce-a fost a fost, odată, hai să vedem ce-o să facem de acum înainte?! Este, oare, diferența dintre Ion și Ianoș, dintre Ion și Ivan, atît de mare, obiceiurile atît de diferite încît să nu poată trăi laolaltă cu nici un chip? Poate că nu, poate că e vorba numai de o încăpăținare și o oftică moștenite în cazul amîndurora. În fond, hai să zicem că, de mîine, cele trei ori chiar și mai multe județe din Ardeal ar deveni

ungurești. **Ar rezolva asta ceva în viața indivizilor?** Ar fi, oare, mai... drept? Cîteva milioane de Istvan s-ar simți, dintr-o dată, „acasă” (dar un fel de rude sărace, ca redegeștii), în vreme ce alte milioane de Ion ar ajunge prin „străinătăți”. E aberant.

Și zicînd că e aberant nu mă refer numai la faptul că asta nu ar fi o soluție, ci mai ales la acela că e absurd să nu te simți „acasă” decît într-un spațiu larg, de mii și mii de kilometri pătrați, care să fie locuit numai de **ai tăi**. În ultimă instanță adică, a c a s a să nu însemne pereții, ograda, pomii, pîrîul, prietenii din copilărie, cîrciuma de la rîspintie ci, într-un fel sucut, acasă să însemne numai și numai o anumite limbă. Iar acel nichitan „locuim în limba română” (unde cuvîntul „română” e lesne comutabil) să nu fie o simplă, fermecătoare figură de stil, ci să exprime adevărul-adevărat, restrictiv, dominator, — totul, desigur, fără vreă vină din partea lui Nichita. O aiureală, o suceală, o deviere a felului normal de a fi, sau ar trebui să ne gîndim că e o deviere. Să-i învățăm, măcar pe copiii noștri, de pe la doi-trei ani, cît mai multe limbi ale pămîntului, poate vor pricepe că nu asta e important, poate nu vor mai acorda atîtă importanță locuirii într-o **singură** limbă.

În fond, dacă Ion și Ianoș nu pot fi amîndoi fericiți în același timp, ce soluție, măcar utopică, poate să existe, că doar nu se poate merge așa, prin secole, uitîndu-ne încrunțați unul la celălalt! Una singură, relativă dez-naționalizare. Adică dispariția granițelor, fenomen în urma căruia nu că naționalitatea nu și-ar mai găsi rostul, dar nu ar mai avea o asemenea importanță

capitală. O dispariție a granițelor care s-ar putea produce, ca în proiectata, visata, încă utopica Europa, prin asimilarea statelor într-un **organism supra-național**, dar poate că și invers prin trecerea la un mod de organizare pe regiuni destul de mici, cu mult sub dimensiunile ambelor state. De fapt, cele două alternative nici măcar nu sînt divergente, dimpotrivă, căci odată cu închegarea unei Europe din ce în ce mai unitare politic și cultural nu numai că statele își vor pierde din importanță dar, concomitent și inevitabil, se va trece la o necesară organizare regională.

Va fi trist pentru unii dintre noi, românii, care nu vom apuca să vedem o „România Mare” niciodată împlinită; va fi trist, tot așa, și pentru ungrii ce nu vor reuși să refacă „statul sfîntului Ștefan”. Dar acesta, vrînd-nevrînd, pare să fie sensul dezvoltării istorice. În definitiv, nimic altceva decît mult pomenitul „sfîrșit al Istoriei”, dar văzut altfel, adică sfîrșitul acelei trepte a Istoriei caracterizate ca organizare a lumii în state naționale și trecerea la un alt nivel, inevitabil superior. Este ceea ce, de un secol ori poate chiar de mai mult, cu scurte momente de regăsire a speranței dar și cu mult mai multe perioade de de-cădere, lumea tot caută, ca pe un salt înainte care s-o mintuie. Ar fi, așteptatul pas înainte al individului și al lumii în același timp. Dar pînă atunci, va mai fi să fie iar noi, Ianoș, Ion și Ivan, ne vom mai privi o vreme chiorîs. Așa, ca să nu ne plictisim.

Mihail Oprea

mihai ursachi

Toamnă

Nu se întâmplă nimica pe marile piscuri
nimeni nu-și ia cel mai mic dintre riscuri
și toată lumea tace din pliscuri

Spre toamnă castanii se bolșevizează
și iederi fragile și lungi singerează
și nici toamna asta nu e mai brează

Dar este un lup hăituit și ascuns
urletul lui nu-și găsește răspuns
sufletul lui — doar de sine străpuns

1980

Cloșcă

Sunt ca o cloșcă ; cotcodăcesc
ca un ceasornic de masă ultragiut.
Deșteptule, zic,
deșteaptă-te naibii (române) cotcodac
cotcodac !

Această idioată Lună plină

Nenorociri și dezastre se anunță din toate
direcțiile.

cei suferinzi de ciroză nu pot să spere
chiar la nimic. Toate cunoștințele
de sex feminin sînt profund indispuse.
Apa la closet nu mai curge. Am insomnie.
Iată care sunt consecințele acestei faze
a Lunii.

Răspuns : „Dar Luna nu este moartă, moleculele
ei își dau mina și ne așteaptă“.

Tablou

Am văzut cum în noapte pe străzile burgului
bătrînul măturător îmbrăcat în rouge cardinal
își împingea tomberonul orbește
fluierînd cu putere și fără-nctare Marșul
Vinătorilor din opera Freischütz

De amicitia

Caraghiosule ! mi-a spus prietenul meu
și eram caraghios

Păcătosule ! mi-a spus prietenul meu
și eram păcătos

Prietene ! mi-a spus prietenul meu
și eram prietenul său

Cheia

Cînd inima planetei va plesni,
șuvoi imens de sînge va potopi tot cerul,
și undeva, într-un ungher al nimicului
eu voi urla : Cheia,
dă-mi cheia, dă-mi cheia,
dar dă-mi odată cheia !

stop-cadru

La oglindă

Întrarea în scenă a lui Daniel Corbu, produsă în 1984, nu era străină de un anumit mimetism și de recuzita procedeele teatrale ce „regizează” sensibilitatea ramurii etice a promoției opteciste. Gestul poetic este investit cu valoare morală și existențială de act limită, autorul arborînd o atitudine sentențios-moralizatoare convertită în orgoliu al solitudinii și tăcerii de sorginte rimbaldiană, în ciuda nevoii de comunicare și încrederii în puterea semnificativă a cuvintelor („înfrigorat între creier și inimă / în spatele singelui ascultînd marșul mărunt al cuvintelor”). Ostilitatea față de mașinism este marcată ostentativ prin astuparea urechilor la cîntecul „privighetorii electronice”, adică al poeziei artificializate în esență. Copleșit de sintaxa străzii („ca și cum aș scrie poezie INTIMPLĂRILE MELE / NAVĂLESC ÎN STRADĂ”) și, în spiritul radicalismului și al fermității limbajului, poetul punea „dinamită sub podurile pe unde / trecea poezia leneșă”, simplitatea și sinceritatea expresiei demetamorfozante intenționînd să traducă o viziune insolită asupra existenței cotidiene.

Mai înclinat spre reverie și metaforic este Daniel Corbu în *Plimbarea prin flăcări* (1988), unde nu mai nutrește gîndul de a pune alt fundament poeziei și preferă o atitudine autenticistă, „chiar dacă i-ar lipsi perfecțiunii un deget”. Nevoia confesiunii și a găririi identității prefigurează de pe acum motivul oglinzii, care îi asigură unghiul între reflexie și refracție, între ceea ce se întîmplă în exterior și în interior. Glisarea livrescă dinspre realitate spre imaginare se realizează printr-o spectaculară trecere „prin flăcări”, sentimentalismul elegiac alternînd cu cel grav so-

lemn, aflat sub controlul lucidității. Livresc și fantast, aidoma unui personaj hofmannian, Daniel Corbu își făurește o retorică disciplinată și totodată funambulescă. Pieptul Poetului e incendiat; el este o casă prinsă în vîlvătăi, un templu ce arde. Flăcările sînt, în fond, poetice și îl ard în măsura în care „se consumă” poemul: viața devine o călătorie palimpsestică prin poeme, fiecare în parte fiind o altă ipostază a identității. Prima secțiune a volumului poartă drept epigraf două versuri din *Odyseas Elytis*, „o nimica toată mi-am dorit / și pedepsit am fost cu prea multul”, poetul nemțean simțindu-se un „ales”, dar nu și un triumfător; el declară că s-a născut „în anotimpul friguros al întrebărilor”, iar descoperirea în sine a unor modele tutelare se face prin metoda oglinzirii: „și vorbesc, vorbesc, vorbesc / afundîndu-mă în oglindă ca-n Marile Tomuri”.

Daniel Corbu nu manifestă interes pentru social iar nemulțumirea, dacă se întrevăde, este insinuată pe alte căi; departe de a fi un revoltat pe față, el trădează o melancolie fantastă și vocația de a scoate realul din impas prin cunlarea acestuia la fantasmatic. Constituindu-se ca motiv central al volumului *Preludii pentru trompetă și patru pereți* (Ed. Panteon, 1992), oglinda pare a fi suprafața care degreveză ființa de o falsă interioritate și re-crează imaginea originară a totului — prin definiție imperfect și fragmentar, constrîns la fetișism pentru a putea încropi o presupusă armonie. Poetul refuză să privească în „apele” infidele ale altora deoarece există în spațiul cuvintelor un principiu vital și o artă poetică gata să-l incorporeze: „Eu vorbesc ei ascultă-n tăcere. / Eu sîrîut preajma lucrurilor / ei le sfîrimă cu privirea. / Eu visez. Cei fără nume își arată / disprețul strălucînd ca un brici. / Eu încerc vanitatea poemului cei fără chip / se retrag în suris. / Scriu. / Prea măresc nimicul ce flutură-ntr-o noapte. / Zorile ne găsesc înslungurați / cu-n morman de foi

înnegrite” (*Ceilași*). Existența comună, cu micile suferințe diversioniste, e repudiată în favoarea autocontemplării, precedată de un ritual narcisic al inițierii („proaspăt bărbierit, dichisit, mă așez în fața oglinzii”; „trag pinza de pe oglinzi; / chipul meu”). Sub măști se aud vocile eului în continuă metamorfoză, obsedați de ceea ce rămîne identic în profunda oglindă: „Pină și alfabetul în care vorbesc e-o tristete. / Ce ești tu suflute al meu / dacă nu o adunare de nopți o coaliție / de șoapete? / La miezul nopții cu ploile zornăind în memorie / ție mă dărui întreg nerostit floare a dezastrului / intru în mine ca-ntr-o țară cu oglinzi mișcătoare / cu tine odată mă citeșc hypocrite lecteur / amintirea îngropată a-dinc răsare ca textele vechi / prin foile de papirus” (*Miezonoctică*). Din această zonă obscură și greu abordabilă se revine la lumină interogativ, dar suprafața cerebrală se dispersează iarăși într-o mulțime de șoapte, a căror defazare și inconsistență nu mai este bine înregistrată. Vocea interiorizată și structura retractilă dau versului resemnat și melancolic o alură deceptivă, iar demonul singurătății, inzestrat cu o magnetică

putere hipnotică, distrage atenția de la contingent și o dirijează spre azurul întunecat al unui solilocviu. („Incet / incet vei lua chipul singurătății. / Acolo departe în cărți / ție-l negru seninul”).

Specularitatea dă curs aspirației de a reface unitatea contrariilor, în compoziția oglinzii unindu-se, după cum știm din tradiția alchimică, lumina și recea otravă — două componente ce și-au aflat formula în stadiul sintezei cristaline. În liniștea consecutivă consumării faptelor se nasc reflecții despre sensul ființei și al scrierii ei („Ah, trecere prin lume nimic nu e numele tău! / Zeii cernelii îndelung m-au ingenuncheat / toată tinerețea am cucerit cetăți de hirtie / am traversat incertitudinile — *Clipa de-acum*) și se caută printre șomnele prezentului efemer picături de sînge cald al propriei identități. Neliniștea epistemologică, a cunoașterii refuzate într-un spațiu recluzionar predestinat („Între patru pereți / praful cosmic al singurătății. / Între un vers și altul / risipita mea viață” — *Everything or nothing*), urmează experienței eșecului prin „exerciții de singurătate”, dominația de estetica incertă a specularității. Sub aparența de oglindă șlefuită la școală venețiană se ascunde un profund și tenebros abis al existenței perisabile. Oglinda textuală nu poate acoperi reflectarea tuturor semnificațiilor divergente ale realității („Lumea e un copac cu hieroglifă ademenitoare”) și astfel apar retractări, iar inerența ciudățeniilor provoacă anacolutul existențial și divorțul între veridic și verosimil.

Solitudinea, reflex contextual obținut prin situarea eului în raport cu lumea, e o stare provocată să existe, supravegheată cu luciditate și tratată ca un ritual autoimpus („Și singurătatea-i o sărbătoare dacă știi s-o / trăiești”). Discursivitatea rezultă din coerență și derulare aproape logice și dă la lectură o impresie de exterioritate. La „academia poemului”, unde principalul subiect e uimirea, „Toate epitele și-au luat cîmpling din poemele mele. / Singur extatic amar construit din bucurii rețezate / stau atent să văd unde-și mai înfișe colții / Metafora”. Dar metafora se dovedește a avea dinții tociți; rara ei utilizare, de pe urma căreia ar fi avut de cîștigat ambiguitatea, nu ne determină să zăbovim prea mult asupra versurilor. Retorismul, adăugat clarității, pare că dictează el sentimentelor și antrenează inspirația. Ne place însă timiditatea bătaioasă, retractilă și totodată orgolioasă, cu care Daniel Corbu își apără sensibilitatea și „nevindecata rană”, care este Poezia.

Vasile Spiridon

I. Max Demeter Peyfuss

Max Demeter Peyfuss înseamnă, pentru literatul român în drum prin Viena, relația sigură, unchiul nabab, omul care te adăpostește, îți oferă protecția, dolarii și bunăvoința. Mi-l imaginez din poveștile lui Petre Stoica sau Sorin Titel ca pe un fel de rege al boemei, un print al cafenelelor literare, flancat de ucenici și iubit de maestri. El era omul care i-a introdus pe ai noștri la Viena, care i-a tradus pe Baconsky și pe Petre Stoica. Omul providențial.

Primul lucru pe care am vrut să-l aflăm după ce am ajuns la Österreichische Gesellschaft für Literatur a fost: cum îl găsește pe Max Demeter Peyfuss. Nimic mai simplu, doamna Peyfuss lucrează chiar la Österreichische Gesellschaft, dînsa mă va îndruma!

Doamna Peyfuss se bucură, se bucură, telefonează. Telefonează iar. Domnul Peyfuss lucrează la Institutul de istorie sud-est europeană de pe lângă Universitatea din Viena. Nu e în birou acum, dar e la Institut. Pot să-l caut, o să-i facă plăcere. (Mărturisesc că primul moment derutant al zilelor mele vieneze a fost chiar acesta: ce să facă dl. Peyfuss, prietenul, nădejdea, pavăza literaților români la Institut? Eu visam o întâlnire pe teren neutru: la o oarecare cafea celebră.) Înainte de a-l descoperi pe dl. Peyfuss îl descopăr, în labirintul noii clădiri a Universității, pe dl. Papadima. E chiar Liviu Papadima, noul Hogas, prozatorul și criticul! E profesor aici, îi învață pe vienezii limba română. E amabil, se bucură că mă vede, dar are treburi. În cabinetul vecin, cîțiva fericiți învățăcei deslușesc tainele lui Creangă. Îndrumă o frumoasă, pe urmă altă frumoasă; pe urmă zice că e la dispoziția mea. Eu vreau să-l întâlnesc pe Max Demeter Peyfuss, îi spun. E o.k., și el ar vrea să-l întâlnească. Să mergem, hotărâște infatigabilul călător și demarăm: întâlnim secretare politicoase pe care tînărul profesor le farmecă, tineri care sînt fericiți să ne spună încotro să ne îndreptăm. Pe noul Hogas îl dor dinții, la două are întâlnire cu dentistul. Sîntem în întârziere: el adică. În fine, labirintul se deschide într-o încăpere maaare-mare: acolo e Institutul. Acolo e, dar dl. Peyfuss e ocupat. Pe ușă scrie limpede: NU DERANJAȚI. Nicht stören. Stăm descumpăniți, pe dl. Papadima îl dor măselele, eu casc gura la cărțile împrejmuitoare. Ce facem, mă consultăm tînărul filolog. Ce facem. Așteptăm, spun eu, convins că — fiind 12 fără 5,

nu-i mare lucru să stăm cumînți. Da, spune, dl. Papadima, dar aici sînt alte obiceiuri, orele durează, nu ca la noi. Și minat de curajul pe care doar durările de măsele și-l dau dl. Papadima deschide ușa. Intră, poartă tratativele și apare proaspăt și surizător: dl. Peyfuss va încheia mai devreme și se va primi. Pe dînsul să-l scuz. Dentistul.

Așa că-l aștept în singurătatea uriașei încăperi pe Max Demeter Peyfuss, prietenul scriitorilor români. Pe ușă lingă numele său sînt înșiruite titluri, titluri. Sînt intimidat, și parcă și mai intimidat sînt cînd apare în fața mea însuși Profesorul: elegant, costum englezesc, barbă mare și frumos pieptănată. Studenții dispar ca puii de potirniche: sînt mulți. Cabinetul lui Max Demeter Peyfuss e uriaș, pereții lui sînt acoperiți cu cărți, cu hărți, cu stampe. Ca-n filmele cu castele și familii miliardare. Ca-n **Dinastia**, versiune intelectuală. Fotolii (două), mașinării, xeroxuri (parcă). E bucuros, dar nu tare. Și, în fond, de ce ar fi.

— Ce poftesc, mă întrebă.

Vreau să cunosc scriitori. Vreau să cunosc cîțiva redactori de la **Pestsauke**. Eventual de la **Literatur und Kritik**. Vreau să-i iau un interviu.

Oooo, el nu e scriitor, el e profesor de istorie. De mult nu mai are nimic cu scriitorii. Și Pestsauke nici nu mai apare. Și... de fapt... în Viena nu mai prea e cine știe ce viață literară. Îi spun cîteva nume de scriitori, sigur,

există. Dar nu trăiesc în Viena. Dacă vreau să mă întîlnesc cu Vintilă Ivăncănu... are numărul lui de telefon. El nu l-a văzut de foarte multă vreme pe Ivăncănu. Nu crede că poetul va fi fericit să mă întîlnească. (Și exact așa a fost).

Discuția cu Peyfuss o continui mai tîrziu: îmi vorbește despre cum a învățat el românește. De fapt, știe nu numai românește, știe toate limbile balcanice. Știe și poloneză. A predat în engleză anul trecut — pînă anul trecut. Problema e ce limbă nu știe. În 1965 Österreichische Gesellschaft für Literatur a organizat o seară de poezie românească și Wolfgang Kraus, conducătorul Societății austriece de literatură i-a pus un teanc de poezii de Baconsky în față și i-a spus: **te rog să le traduci**. Le-a tradus foarte greu, nu știa încă atât de bine românește, dar a avut revelația mării poezii. De atunci a rămas apropiat de Baconsky și de Petre Stoica. A tradus Echinoxul nebunilor și a obținut un succes mare cu această

spectator

La Naționalul timișorean:

Furtunoasa harababură

„**d**acă este să ne punem poalele în cap, hai să o facem pînă la capăt” — susține regizorul Laurian Oniga, dar, își revine și nu merge pînă la capăt. „Dacă-i circ, circ să fie” — își mai zice onorabilul și un pic de circ face! Mai curînd, o chemare la Moși! cacealma! O mostră de deturnare a esteticului, cu destule desestetizări ale textului și cu îngroșări ale erotismului. Celebra „O noapte furtunoasă” de Caragiale își subțiază, astfel, ideea, infuzîndu-i-se, în schimb, realitate naturalistă, viață plină pînă la refuz cu cruditate, cu ziceri triviale și vulgare neaoșe, din sfința noastră mahală actuală. Caragiale a scris cum că „...în România, cîtă vreme va fi rău, nu va fi bine” și „la noi, toți comandă și nimeni n-ascultă”! Drept pentru care regia plusează profeticele cuvinte ale conului Iancu, monștrînd spectacolul în stil vodevilic și îngroșînd comicul pînă la cabotinaj. Ju-

pînă Dumitrache îi comandă pe toți de mama focului și nici unul (una) nu-l ascultă, dar dau toți buluc spre străzile mahalalei care-notro, și-uite-așa, gata **furtunoasa harababură!** Mai îngroasă, dincolo de suportabil (și bine face) **prostitia** personajelor, simboluri ale celui indexat „stupid people”! Dezgolînd prostitia, aceasta devine ostentativă și exterioră, demonstrativă, nu conținută în datumul existențial interior al fiecărui erou. Astfel, personajele din noaptea năbădăioasă nu mai sînt posesoarele unei funcții prostii, pe care și-o ascund abil, fariseic, demagogic, Oniga făcînd-o să zburde-n toată goliciunea ei prin casa chirstigiului, pe binale și schele, prin întreaga mahală. Regizorul s-a văzut în cîteva momente inspirat, în rest, a fost invizibil. Firesc, s-a văzut mai mult Virgil Miloia, prin decorul său expresiv și foarte vorbitor despre dorința de îmburghezire a jupînului și despre „rezbelul” ce se va în-

cinge pe macro-schelăria de lemn a casei în orgolioasă construcție (și extindere). S-a mai văzut Krisztina Nagy cu ale sale costume balcanice, **legitimații** cromatice pentru fiecare purtător. S-a auzit muzica orientală, cu crudități **bronzate** și tropotitoare, aranjată de Ilie Stepan. S-au văzut și auzit, cel mai mult, actorii...

Traian Buzoianu este un aprig (harap) Jupin Dumitrache în indispensabili, cu tipete isterice de impotent sexual, dar cu mare tîmbălău de căpitan al gîrzi civice și de mare apărător al **cetății** onoarei de familist... Ștefan Sasu, subalternul „inteligent” și smecher cititor de politicie, Nae Ipingscu, ipistat și prieten credincios (și fraier) al jupînului, este fără pic de haz, deși lenea levantină din mers, gesturi, mișcări și obezitate (strangulată-n uniformă) este o schiță viabilă a personajului. Romeo Bărbosu (Rică Venturiano) nu-i deloc acel demagog liberal și ziarist de gazetă politică nouă, care combate bățînd cîmpii, fricos (polemist) ca un iepure, ci, mai degrabă, un **superman**, imberb acrobat și obsedat posesor al libidoului freudian, umblind — agitat și-n călduri — după madame din mahală (cu care cochetează la „Union”) cu pantalonii căzuți în vine, deloc hazos prin acele tonuri romantice, poetice, fine... desenate pe un fond de brutal fanariotism și de sărăcie spirituală, de multă minciună politicoidă cu care l-a investit marele autor. Suzana Macovei și Luminița Stoianovici, alternativ, fac aceeași Vătă, nebulă după Chiriac (îi mîngie, în transă, **mundirul**) și după tăvăleală erotică, în rest, nici măcar mofturi, nici tu șiretenie, nimic. Ana

carte pentru cultura română. Cîțiva ani mai tîrziu era în România, la Deva, are în județ rude. Era la hotel, l-au sunat de la poartă. A crezut că sînt rudele și i-a spus recepționarului: **să urce!** Și s-a culcat iar. Și iar recepționarul, și el: **să urce**. „Nu erau rudele, era securitatea. El avea manuscrisele lui Petrică. Bănuia că dînșii voiau manuscrisele lui Petre Stoica, el le-a aruncat în W.C., a tras apa și s-a gîndit că nu mai au ce să-i reproșeze. Ei l-au invitat **la ei** și acolo la ei i-au spus: **DUMNEATA CALCI LEGILE ROMÂNIEI**. El nu mai avea nimic, nici o urmă de manuscris și le-a spus: vreau să vorbesc cu ambasada. L-au cam ținut. Biziala a durat pînă cînd a publicat **Biserica neagră**, ei voiau să afle cine i-a dat manuscrisul. Și n-aveau chef să apară în vest. După ce a apărut romanul, l-au lăsat în pace. Ba chiar l-au invitat la sindrofiile ambasadei. A declinat onoarea.

La editura Styria Max Demeter Peyfuss a tradus notele de călătorie ale lui A. E. Baconsky despre Austria: **WIE EIN ZWEITES VATERLAND: Ca o a doua patrie**. Traducere memorabilă, însoțită de o postfață a lui Wilhelm Steinbock. „Aceste impresii austriece, se scrie pe coperta a patra, sînt ultimul salut ale marelui poet român adus Europei și culturii sale”.

Da, Max Demeter Peyfuss nu se mai ocupă de literatură, dar știe tot ceea ce se întîmplă în lumea literară. Iar erudiția sa în materie de istorii sud-est europene e rarisimă. Un studiu, Moscopolie și Viena. Relații austriaco-albaneze în jur de 1800 ținut în 1984 la **Simpozionul Albania** de la Kitsee; bibliografia este exhaustivă. Cred. Savantul caută pretutîndeni urmele tipografiei din Moscopolie: îl descopăr mereu între cărți rare. Senzația cercetării istorice, dusă pînă în infinitul mic o am citînd studiul lui Max Demeter Peyfuss în Österreichische Osthefte, August 1974, studiul său privind „O poezie românească închinată lui Metternich”. O completare a bibliografiei românești vechi, la cea de a o sută cincizecea aniversare a poetului Naum Petrovici.

Cînd voi avea răgaz, voi relua poezia descoperită de Max Demeter Peyfuss și voi încerca să-i subliniez importanța. Fiindcă descoperirea ei e un eveniment.

În fond, mă întreb dacă prietenii românești, dacă prietenii sîrbești, poloneze, vieneze, dacă ieșirile în lumea literară aparțin unor derogări sentimentale sau dacă demersurile savantului nu complinesc, nu subliniază, mai bine, preaplinul omului. A căuta ani în șir o carte tipărită la Moscopolie, a rămîne, ani și ani, pe urmele unui aromân mai mult sau mai puțin ilustru, a cerceta tipărituri scoase în douăzeci de limbi diferite pentru a descrie, cum se cuvine, momentul **Moscopolie 1800**, mi se par a mărturisi mari resurse de poezie.

Nu sînt în acest birou decît de puțin timp, îmi spune într-un moment de răgaz Max Demeter Peyfuss. Locul care mă impresionează pînă la sufocare, sediul imperial al profesorului era de dată recentă. Vienenul era, ca și noi, un balcanic sentimental, exilat în burgul habsburgilor.

Cornel Ungureanu

Ionescu (Zița), temperamentală, înfocată republicană din Ferentari, autentică ciocănitore (cu dicție perfectă și limbă ascuțită). Dan Antoci (Chiriac) ne propune o ipostază originală de teșghetar și pion al triumfului conjugal, sensibil, calin, iubăreț pînă la leșin, cu accente de artilerist: bubuie! Mălina Petre a realizat un Spiridon căruia regia i-a conferit cîteva invenții. Sluga de prăvălie, gravă, supărată și nătîngă, care-ndură bătăi și umilinte cu jalnice „uliuturi” mugite animale, tocmai acest neisprăvit (probabil onanist!?) este investit să dea drumul spre **libertate** porumbelului alb, dar acesta se-ntoarce cuminte înapoi în colivie (deci, claustrare liber consimțită-n hulubăria jupînului)! Are, în compoziție, momente inedite și gesturi voluntariste — aceea sufocantă corvoadă de sclav (ce-i provoacă plăceri rare) la manevrarea scripetelui cu găleata de mortar (plină sau goală), care marchează (la o anumită înălțime) suferințele tragi-comic și patologic îndurate de acest flăcău pervers și alienat în **singurătatea sa liberă** sau avatarurile protagoniștilor bilciului din casă (inclusiv intensitatea vibrațiilor erotice și ritmul scîrțîiturilor „crivatului” — un fel de pat rusesc — de la etajul casei chirstigiului, unde își are consoarta sa alcovul). Este Caragiale? Nu se știe precis! Este, în orice caz, românism sudist...

Vlad Andrei Orhianu

GHEORGHE GRIGURCU

URMARE DIN NUMĂRUL TRECUT

7. Ce legătură socotești că este între istoria literară și istorie?

Am citit cu mîhnire o apreciere a lui Jean-François Revel, adresată românilor, în cursul unui dialog cu Dorin Tudoran: „Nu vă considerăm deloc, drept un popor ce s-a lepădat, ce s-a eliberat de comunism. Vă considerăm oportuniști. Și atîta vreme cît nu v-ați schimbat, nu contați pe ajutorul nostru, al occidentului”. Îmi amintesc că observația recentă a lui Alexandru Paleologu, după care român ar fi, pentru mulți apuseni, sinonim cu tulburare, suspect, necinstit. Oare oportunismul și incorectitudinea să alcătuiască pentru noi un stigmat național? Istoria românilor cuprinde destule episoade de luptă eroică și de afirmare a demnității, adică de istorie apărătoare și identifică într-un fel pozitiv. Dar cu-noaște și intermezzo-uri de falsă istorie, de supunere fanariotă, de cooperare cu ocupantul extern sau intern, în care a proliferat, ca într-o apă stagnantă, o vegetație a lipsei de vlagă și de caracter. Sint fapte ce nu pot fi negale și a căror minimalizare sau respingere nu ne onorează. În viața oricărei colectivități există vicii, care, în anume împrejurări, se precipită și se intensifică, ieșind cu nerușinare la scenă deschisă. Autoflatarea patriotardă nu face decît să le agraveze, ca orice formă de inconștiență cu impact public. Mi-au provocat totdeauna repulsie exhibițiile „românilor verzi”, bilciul naționalismului, sub culorile aprinse, balcanice, ale căruia se ascund, de regulă, lichelism, mișelii, interese dintre cele mai dezagustătoare, neavînd nimic comun cu interesele pe termen lung ale națiunii. Oricite calități ar avea poporul român, oricît de dureros a fost trecutul nostru, incluzînd școala de dominație străină, e stupid a-l decreta superior tuturor celorlalte, a ne îngădui, în numele acestei factice superiorități, calomnierea și înjosirea altor popoare. Se cuvine a ne recunoaște nu numai virtuțile, ci și defectele și erorile, nu puține, și să ne străduim a le elimina pe cele din urmă, înainte de-a ne amenda alții. Prin exces, emfaze, meschinării, primitivisme xenofobe nu putem cîștiga încrederea nimănui, cu atît mai puțin a unei Europe care urmărește depășirea desuțetelor conflicte etnice, traducînd în fapt un luminat ideal integratist... Dacă istoria noastră reală, de la 1821 la 1940, circumscrie afirmările cele mai importante ale vieții noastre artistice, o eră din a spiritualității noastre, mirifică înfățișată în același ritm cu actele de cîntărire a României moderne și reîntregite, pseudoistoria instaurată odată cu tirania comunistă, adușă de către tancurile sovietice, a așezat, în prim-plan, o decădere și o mistificare a creației în toate compartimentele. Sugrumarea democrației a activat viciile morale latente ale societății în întregul ei corp. Oportunismul a devenit, din păcate, un fenomen dominant, atît în viața cetății, cît și în cultură. În pofida gesturilor de independență, răzlete, descurajate, dacă nu de-a dreptul reprimare, adaptarea la cerințele puterii era regula. Tot ce s-a produs valoros a apărut în răspăr cu conducerea arbitrară, în război declarat ori tacit cu ideologia și instituțiile ei, cu lietele ei de servi, infiltrați pretutindeni. Pretenția cum, ca sub Ceaușescu am fi avut o epocă de împlinire culturală „fără precedent”, un „clasicism românesc”, este ireponsabilă, reflectînd tupeul unor faști profitori, de felul revoltătorului Adrian Păunescu, care, într-o societate normală nici n-ar fi cîntărit a mai ridica vocea. „Epoca de aur” n-a fost decît o înlesnire dramatică a intelectualității, de fapt a marii majorități a cetățenilor patriei, cu despotismul, o luptă pentru supraviețuire. Dar opresiunea era atît de puternică, făcea uz de metode atît de rafinate, încît a strivit conștiința națională, a deformat-o pentru multă vreme. Așa se explică formarea unor reflexe aberante, chiar în rîndul celor pentru care, părelnic, ideologizarea nu avea trecere. Unul din aceste reflexe îl reprezintă mimarea cultului personalității politice prin confecționarea unor idoli literari, sfinți pașiați, meniți a îngina cultul profanator al faraonului. Cîțiva scriitori au fost, după cum știm, idolatrizați, protejați de împrevizibilitate debaterii critice, și nu numai atît, oferii citeodată drept paradigme morale, desi prin această prismă impuritatea relativă a materialului din care au fost modelați sărea „în ochi și mai mult. Nu ne referim acum la valoarea acestor scriitori, uneori incontestabilă, chiar deosebită, ci la fenomenul politic pe care-l ilustrează. Labiș, Nichita Stănescu, Marin Preda sînt cazurile cele mai concludente, deși nu singurele. Oare ar fi fost cu puțință, în atmosfera de supușenie și lasitate introdusă de regim, punerea în discuție, în afara obșnuitelor complimente și laudării, a unor directori de editură, de

reviste, ca să nu mai vorbim de președinții Uniunii Scriitorilor și de membrii c.c.? Astfel s-a produs o îngustare a cîmpului critic în general, o suspiciune față de noutate, o osificare a ierarhiilor odată propuse (ierarhia jucînd în orice stat despotie un rol sacrosanct), ca un ecou, fie și distorsionat, al dogmei marxist-leniniste. Cu timpul, pînă și pe organele celor mai bine închise mecanisme se depun minuscule fire de praf ce le prejudiciază funcționarea. Cu sau fără voia noastră, am ajuns niște timorați, niște complexați, gata a întîmpina corințele cenzurii prin elaborările anticipate ale autocenzurii, cu o inapetență a cutezanței, a prospețimii, a spargerii tiparelor. Niște victime ale unei istorii suspendate. Ne-am obișnuit cu temnița mentală și ne vine greu a ne desprinde de pereții ei. Ne e teamă de propria noastră umbră, suspicînd pretutindeni mașinațiuni, denigrări, impietăți. Continuăm a ne închina la un sanctuar în care e așezat modelul inchiștorial. Măcar unli dintre noi, cu siguranță! Avem nevoie de a intra din nou în fluxul istoriei, care să ne spele de prejudecăți, să ne dizolve inhibițiile, să ne restituie capacitatea cerebrală și afectivă de a reacționa cu naturalețe față de real.

8. Mai puteți da exemple de imoralitate în viața literară contemporană?

Desigur. Socotesc că e bine să dăm în vileag tot ceea ce a fost, și este în conștiința noastră, în existența noastră, ca un mijloc de expurgare a răului imens și incredibil de sofisticat ce ne-a cuprins. Descriind fețele imoralității, o dezamorsăm (măcar în principiu!). Dăm de gînd celor mai tineri, care ar fi tentați a crede că mentalitatea duplicitară și conduta oportunistă le poate aduce foloase. Mă voi referi la cițeva situații dispartate. Cînd Nicolae Manolescu publica, în 1968, o antologie intitulată *Poezia română modernă de la G. Bacovia la Emil Botta*, s-a produs un scandal, cu tot caracterul desuțet de echilibrat al cărții. S-au năpustit asupra ei, aidoma unor corbi, cițiva poeți influenți, prin urmare cu un „spate” oficial solid, precum Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu și Geo Bogza, supărați nu pentru că ar fi fost omiși, ci pentru că nu le convenea vecinătatea cu cițiva confrăți de dreapta, abia ieșiți dintr-o îndelungată și atroce detenție, precum Nichifor Crăinic și Radu Gyr. M-am întrebat și mă întreb și acum: ce resort a dus la protestul lor vehement, care amenința cariera de nutîn timp începută a tinărului critic? În acele împrejurări de liberalizare, n-ar fi trebuit să se arate mai toleranți cu conceptul de valoare literară în sine, refuzat și batjocorit atîta amar de timp? Mai ales că și-au mai redus prestațiile colaboraționiste, redescoperind salutar, democrația! Dar dacă voiau a mai face uz de criteriul politic (ce ești dogmatic) pe care l-au întrușchizat ca oameni de elită ai „literaturii noi”, n-ar fi fost cazul să reflecteze la propria lor situație de acoliți ai unui extremism și să fie mai indulgenți, măcar din considerentul că și asupra lor s-ar fi putut abate, antum sau postum, o invinuire analoagă? Și asta pentru a nu mai insista pe factorul brutal al reacției celor saturați de cîștiguri și onoruri față de cei urgisiți. Într-un mod fără asemănare de-a lungul întregii existențe a literaturii române! A fost, oricum, o sevăntă penibilă a luptei de clasă, manifestată cu întuziere pe teritoriul liric. Alt fapt: se exprimă dezaprobări înversunrate față de criticii care îndrăznesc a-i repune în discuție pe „marii răposați”, cărora, chipurile, li s-ar „tulbura somnul”. Nu voi cita aci teribilele cuvinte ale lui Tolstoi cu privire la fălărnicia cultului egalitar al morților, ca o nedreptate făcută, meritului și virtuții! Mă voi opri doar la un efect mai prozaic, legat de obiectul dialogului nostru. Dacă am urma îndemnul miop (dar mai cu seamă interesat) al pioșilor de ocazie, ar trebui să ajungem la sistarea oricărei scrieri de istorie literară, atîta timp cît această, refuzînd a fi un exclusiv encomiu, și-ar îngădui o varietate de judecăți de valoare, reconstituirea obiectivă a unor biografii, caracterizări asupra operei cu note pozitive și negative (eventual preponderant negative), portrete morale mai mult ori mai puțin măgulitoare. Inșă cum o asemenea enormitate e o simplă (nu și pură!) utopie, e bine a constata că în spațele grijii bigote pentru reputația autorilor decedați, dospesc nemulțumiri personale, se întrevăd agitații ale vanității lezate, care nu totdeauna pot da răspunsuri convenabile la observațiile critice... Mai cu seamă cînd niscaiva vinovății morale sînt clare ca lumina zilei! Și mai deparțe: apoliticii noștri declară lamentos că se simt sufocați de „politizarea” discursului literar de după decembrie, că nu pot nici să scrie, nici să doarmă liniștiți, nici să iasă să stradă, deoarece „la tot pasu” te trag de mincă smecherii democrației”. Inocenți ca niște fecioare ideologice, cum scria un optzecist, ei nu se sfîșec a face uz de un criteriu... politic, cînd e aducător de cîștig (inclusiv la modul negustoricesc) și cum face Marin Sorescu, ale

INTERVIURILE
LUCEAFĂRULUI

cărui cuvinte privitoare la „smecherii democrației” le-am reproduș mai sus, scoțînd, ca și de altfel emulul său Adrian Păunescu, un volum de „poezii cenzurate” (?). Ce altceva înscamnă acest ambalaj decît o siglă politică, menită a atrage atenția și bunăvoința criticii ca și a publicului, dintr-un unghi politic? Dar aventurile neestetismului sînt mult mai ample și mai palpitante. Nesatisfăcut a-și proclama dragostea dogoritoare pentru creația literară propriu-zisă, pîndită de monstrul estetofag al politicii, acesta oferă și soluțiile cele mai avantajoase de protecție a literaturii. Și anume prin conșciul autorizat al poetului-parodist amintit, care, cu sensibilitatea sa bine cunoscută, neputînd suporta imaginea scriitorilor lipsiți de bani, o turmă de „imitatori și de sufragii, cu miinile întinse a pomană, piritori și circotași, ciurcuri și mardare”, așa cum îi caracterizează cu distincție, propune o măsură radicală: dispartia revistelor literare! Globetrotterul e informat: „Se știe cîte reviste literare are Uniunea Scriitorilor din Germania, o țară foarte bogată? Nici una. Societatea poetilor din Anglia are o singură revistă și aia trimestrială, și tot așa”. De ce am avea noi, românii, pretenții mai mari? Dar intrucît nu ne-am hotărî ușor la o măsură rațională, ne sare în ajutor întreprinzătorul Marin Sorescu, pîrîndu-ne cu generozitate la guvern. Pîrîndu-ne, de astă dată, spre a fi mai convingător, și în numele esteticului amenințat de democrație, și în numele democrației amenințate de estetic: „Pe drept cuvînt, primu ministru l-a spus (lui Mircea Dinescu n.n.) că aceste reviste nu reprezintă cultura română — ci doar poate, un sindrom al acestei culturi, că odată ce te-ai declarat independent, rămîi independent, nu veni la cerșea și că Guvernul nu e masochist să dea bani unor publicații care, de doi ani n-au făcut decît să injure Guvernul și care promit să facă același lucru în continuare, dacă vor primi stipendiul... de la Guvern”. Frază al cărei eimism filantropic este, după cum cred că vă dați seama, fără pereche. Ea merită a rămîne ca o înșignă scilpitoare la reverul apolitismului „estetic”, cu care, între atîtea alte faceri de bine, ne-a înzestrat regimul post-totalitar.

9. Ce părere aveți despre faptul că, în unele texte polemice și pamfletare vă vizează, sinteji învinuit de „invidie”?

Intr-adevăr, sint acuzat, chiar cu desuțulă insistență, că aș fi „invidios”. Acest fapt mă liniștește, intrucît constituie o dovadă a imposibilității interlocutorilor mei de a apela la alte argumente. E o stază a intelectului, o dizgrațioasă regurgitație etică. Cei ce vor să mă contrazică au ajuns la fundul sacului. Nu mai pot înfățișa altceva. N-au cum să mai continue discuția, trecînd la injurii, comportare ce oferă, indiscutabil, măsura lor morală. Dar să admitem că aș fi stăpînit de această „otrăvă a inimii”. Oare aș invidia pe Adrian Păunescu și pe Marin Sorescu mai curînd decît pe Gellu Naum, pe Ștefan Aug. Doinaș, pe Ion Caraion, pe Leonid Dimov, pe Mircea Ivănescu? Oare aș invidia pe Valeriu Cristea mai curînd decît pe Virgil Ierunca, I. Negoiteșcu, Alexandru Paleologu? Pe Eugen Simion mai curînd decît pe Nicolae Manolescu? Să stăm strîmb, domnilor detractori, și să judecăm drept! Chiar v-ați putea imagina așa ceva? Chiar credeți că i-ați putea duce

de nas pe cititori? O altă probă biciunii celor ce ar vrea să mă măta”, dar nu prea au cum, o rezerva „superioară” a laconismului mai ascuțit al lui Eugen Simion, cerii (de funambul luciferic) a lui Cristea. Acesta din urmă, peste ipostazele-i stupefiant de vime o grandioasă cortină biblizînd la tot pasul referințe la Ievski și la Isus, spre a ne amintea au „optat” asemenea de-săblă zvonul că ar urma în curînd cîtele și din Sfîntul Duh. Ne va probabil, cu acest prilej, cum se smorenia creștină cu trufia de inșuștii asumate, cu limbajul lui și jignitor față de cei dre cum o venerabilă personalitate literară și a acțiunii antitotalitare parată cu... Ana Pauker. Deo exegetul întepește în superbia peste fire, susținînd că nu intră log cu ticăloșii și cu „aserțiunil”. Pînă se va lămuri cine este „tică” toate motivele a crede că ar în zăbavă într-un dialog cu subiec priveș direct, dacă ar fi convîn putea ieși dintr-insul în chip. Îl înțelegem, totuși. Deși nu e ca că, fuga de confruntare e, precun sănătoasă!

10. Care credeți că sînt chestiune jore ale vieții noastre literare actuale?

Nu voi osteni a repeta că p chestiune a vieții noastre literare ni se pare a fi una etică. E nevo despărți de mentalitatea viciată munismului și, cu toate acestea, foarte greu a o face. Ea se arată, ca, adoptînd înfățișări pe cît de zătoare, pe atît de perfide, în d duita încercare a unei supraviețuiri lînuitele îngăduite de istoric. Bir ne consternează renașterea cu agresive ale cauzismului, cu țel defăimătoare neschimbate, muiat ninuri sporite, care calomniază tire, aidoma acelor plante ce impr de germenii spre a putea rodi mă singur. Flori ale Răului, ce se dîl cîmatul morbid al totalitarismel mănate în spasmele lor agonice șarlatanii de presă de tipul unor Barbu sau Adrian Păunescu n cel mai mult, ci noua falangă a fială în ultimă instanță, pron turistă și proseguristă, căci a nu na față de primejdiile capitale, d neocomunistă, ale momentului, d că nu vezi abuzul și crima, nu nă oare a le da o mină de ajutor care fac parte critici, poeți, pro toate vîrștele, cu o față relativ c Ceaușescu. Să fi fost doar un Oricum, rolul lor de garnitură a oportunistului cultural, pandan nîturii a doua politice, e în afară cutie. Literatorii în cauză oferă colul unei adaptabilități, ca și în stare pură, deoarece dispart, rii și pașii către democratizare, c suficienți, pe care i-am făcut, l posibilitatea respectului de sin tot pedalează pe sloganul artă artă, să propunem un altul ce l vește și mai bine: compromis per promis. O grațuitate a compromi un fel de a vorbi, intrucît răsp chinărilor față de noua condu s-a lăsat așteptată, căzînd cop forma unor țiluri inclusiv academe viste, fundații etc. Nu mai reiau am spus de atîtea ori despre „apc lor trucaț, fariseic. Semnalez ac că autorii cu pricina, grupați a Literaturii, inșă posedînd și a ne de presă, discret ori chiar... inspirate de Cotroceni, au cont front conservator, cramponat de tile literare formulate înainte de brie, tinzînd a le perpetua ofi și, evident, vituperînd împotriva poziții relativizante, nonconformis toare. Se manifestă act un dublu vatorism, politic și literar. Socot pot gospodări cu folos lotul adj fostul regim și augmentat sub rea puterii post-totalitare, autori ză (exponenți tipici: Eugen Simi rin Sorescu, Valeriu Cristea) fluxului de neoprit al schimbării unei amenințări personale. Fires lează la clișeele patetice ale cul lorilor, la sentimentul populist ției, la inerțiile didactice, sub car cund suficiența precum și griji proprii. Astfel este obstructionată doua chestiune cardinală a l noastre actuale și anume rediscu decățiilor de valoare. Nedispuși a la acest proces, literatorii co cultivă un tablou restrictiv, acal al literaturii noastre contemp care elementele juste se juxtapo fortuite ori tendențioase, în car gularea libertății de expresie se într-o manieră stînjinitoare. În lul pătît autorității e, pe alocur vărător. Nu incupe nici o indoiak tablou, întocmit cu intuiții juste cu conveniențe, cu sancțiuni de l dîntă dar și cu musamalizări ș ignobile, nu poate rezista, așa cu zintă, la ceasuș de față. Care est

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

„Chilia” lui Constantin Noica, de la Păltiniș

Contemporani : Nicolae Breban și Livius Ciocârlie

În 1966 Ioana Diaconescu debuta cu volumul „Furăm trandafiri”, azi...

Acesta este spațiul de creație, susține cu fermitate Daniela Crăsnaru

al revizuirilor în sens lovinescian. Și dată fiind atmosfera de interdicții, dirijisme și ingerințe ideologice și administrative, depășește, printr-un accent de urgență, orice impas similar din trecutul literelor românești. Ne aflăm la începutul unei crize benefice. La cerința reconsiderării periodice a oricărui propozii în materie de artă, supuse unei uzuri „naturale”, sub semnul mutației valorilor estetice, se adaugă cea a reconsiderării unor propozii cu un subtext extraestetic, impus, de-a dreptul ori pe ocolite, de către aberația totalitară. Deloc întâmplător, această imagine fixată în „epoca de aur”, ce ținde la o dogmatizare, operează cu un indice nominal redus. Scriitorii din exil, în bună măsură, sint și pe mai departe subestimați, trecuți sub tăcere ori atacați, de-ar fi să menționăm doar campania împotriva Europei libere, pornită de **Literaturul**, într-o altă de stranie consonanță cu **România Mare**, cu **Totuși iubirea** și, în definitiv, cu vechea propagandă dictatorială, gen Artur Silvestri. În fruncea celor relegați a doua oară, moralmente, prin gestul noilor esteți, se află cîțiva critici importanți, incomozi pentru opinia lor temerară, promptă, mușcătoare, precum Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, I. Negoitescu, Alexandru Paleologu, Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, Mircea Iorgulescu, Gelu Ionescu. De ce sint omiși scriitorii și pamfletarii reductibili, implicați puternic în istoria recentă, precum Paul Goma și Dorin Tudoran? „Literaturii” în morțiș, aidoma oricărui reacționari, la un protocol al clasificării, efect nu numai al propriului lor automatism, ci și al dogmatismului de partid, pe care l-au absorbit pe cît de de inaparent pe atât de temeinic. În ruptul capului n-ar admite o reordonare a autorilor pe care i-au statuat pe tabla lor axiologică, socotită de o valabilitate universală, de o perenitate absolută. Orice obiecție cît de mărunță, orice deplasare cît de ușoară a punctului de vedere asupra personalităților tabuizate, devenite proprietatea templului, în care se pătrunde cu taxă de intrare, sint întâmpinate cu exclamații ale indignării, cu țipete de oroare! Ce importanță are împrejurarea că un Șerban Foartă sau un Emil Brumaru sint, în opica unora, mai substanțiali, în spațiul ironic-grațios, decît Marin Sorescu, un Cornel Regman are o personalitate critică mai bine marcată decît Eugen Simion, că un Radu Petrescu, tot mai admirat, așa cum ne și așteptam, de tinerii prozatori și tot mai implicat în producția lor, îl poate ține în cumpănă ori cînd pe mitologizatului Marin Preda? Ce conțenează că voga exagerată a unor șaizeciști „consacrați” eclipsează nume precum cele ale unor Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Florin Mugur, Daniel Turcea, Petre Stoica, Constantin Abăluța, Mircea Ciobanu, Sorin Mărculescu, Cezar Ivănescu etc.? Că unele personalități răzlețe, „excentrice” în înțelesul estetic, dar și al rezidenței, n-au parte de considerația meritată, de la Gellu Naum, Horia Stamatu, Marcel Gafton la Aurel Rău? Zarurile au fost aruncate o dată pentru totdeauna iar orice schimbare le apare literatorilor o blasfemie. Populația cetății lor literare e supravegheată cu un ochi rece, catalogată într-un sistem ce nu suferă discuție. Cînd controversa se ivește totuși, ea produce mandarinilor esteticului o mare iritare principială, fiind canalizată către atacuri ad hominem, în speță către insinuări privind „invidia”, „complexarea”, „ranchiuna”, ceea ce trădează o incapacitate de a răspunde la obiecții în chip rațional. Psihologia lor e cea a indivizilor virstnici. Ivirile lor mîngîie exclusiv piscurile înalte ori presupuse ca atare, cu care s-au familiarizat. Indiscutabil, ei reprezintă, în ciuda meritelor anterioare, un ciclu skeit al conștiinței noastre literare, atins de o devalorizare ce-i împiedică a mai privi înainte. De unde și spuma lor de contestare, de critică spontană. Ca și slaba lor legătură cu optzeciștii. Infatuși și lipsiți de argumente, ceremonioși, ori surprinși de scurte și devastatoare izbucniri colerice, tot mai desprinși de realități (de cele ideale, căci realul social încă ie suride), poartă aerul unor seniori rigizi, decorativ-amenințători, pe care scurgerea implacabilă a timpului îi face tot mai inofensivi. **Literaturul** e un amurg ce se vrea somptuos, fiind în fapt tot mai crispat și mai vinăt.

11. **V-a preocupat vreodată ideea de a face școală, de a imprima unui grup de scriitori o direcție, sau respingeti ab inițio prozelitismul literar?**

Nu m-a atras ideea de a „face școală” (formulă pretențioasă!) poate pentru că eu însumi am fost un solitar, formându-mă în afara oricărui grup constituit, nesuportînd disciplina și nici existența de corp. Ca învățîcel, deși conștiința și convinscîns în rostire, am fost un inadaptabil și un răzvrătit. Într-o anume ocazie, Jascălii mei nu aveau altă alternativă decît a mă lăsa repetent ori a-mi acorda premiul întâi! Maestrii mei au fost în mult mai înalt grad cărtile decît oamenii, cu toate că am întîlnit persoane mai în vîrstă de o mare căldură și înălțime a sufletului, cărora le port o nestînsă recunoștință. Una din suferințele adolescenței mele a fost o sedere de cîteva luni într-un cămin al unui institut de învățămînt. Orice spitalizare, chiar de scurtă durată, mă răvășește profund. Această instinctivă nevoie de autonomie și de solitudine mi s-a accentuat în conflictul cu colectivismul normativ al sistemului totalitar, care a reușit, prin contrast, a proiecta virtuțile individualismului într-o regiune edenică. În locul solidarității, al într-ajutorării, al fraternității, grupul ne-a înfățișat, sub comunism, laturile lui hidoase, de ipocrizie, trădare, demagogie, opresiune, cruzime. „Cine cîntă în grup, nota Henri Michaux, își va băga,

atunci cînd se va cere, fratele în închisoare”. Marginalizarea îndelungată de care am avut parte, dincolo de frustrările ei inerente, cu care m-am străduiț a conviețui și cu care am izbutit chiar a mă obișnui, mi s-a înfățișat ca un antidot al imixtiunilor oficiale cu pretext colectivist. Aș fi îngrecit, dacă nu i-aș recunoaște și o notă pozitivă. Temnița și exilul te pot ajuta să te clarifici lăuntric și să te întărești. Imi dau seama că vă referiți la o altă chestiune. Dar prozelitismul literar n-are oare aceeași rădăcină cu cel politic? Înțeleg că poate fi... benevol, pe fondul unei deschideri speciale și al unei înclinații spre obediență, care nu exclude o conștiință curată, fond care mi-a lipsit, și în cazul acesta n-am nimic împotriva lui. Însă n-aș putea forța mina nimănui, în direcția unei cît de vagi subordonări sau discipline, fără sentimentul unei nedreptăți făcute aproapei. „Școala” ce s-ar putea eventual schița din activitatea, din experiențele și din năzuințele mele (din nou notez jena ce-o incerc față de prezumția cuvîntului!) n-ar fi decît una abstractă, fără nici o jalonare de spațiu și de timp, izolată fiind ca puțîn alții din colegii mei, nu i-aș putea afla și nici n-aș vrea să-i aflu vreodată compoziția. Simplul gînd al virtualității unei asemenea „școli” m-ar satisface. Ca un vis! Discipolii în carne și oase imi închipui că m-ar stînjeni. Acum e prea tîrziu pentru a le mai putea consacra energia trebuitoare. După cite mi s-au întîmplat, grija și simpatia mea pentru ei nu s-ar putea manifesta decît prin textele ce-mi absorb tot mai mult existența, fără a mai lăsa aproape nimic pe dinafară...

12. **Mulți artiști cred că nu pot deveni în vremuri tulburi ca ale noastre pe ade-vărat importanți dacă nu iau parte la viața cetății. Aveți aceeași părere?**

Viața cetății ni se impune acum, după răsturnarea dictaturii, asemenea unei forțe irezistibile. Ea nu e, desigur, un factor de valoare, ci, în ordinea realului, o temă de căpetenie, și în ordinea eticului, mi-aș permite să spun, o îndatorire. O formă de lealitate și bărbăție. Luptînd pentru democrație, omul de artă luptă pentru propriul său drept de existență într-o creație. Sustrăgîndu-se acestei lupte, prin indiferență, defetism sau prin calcule tenebroase de parvenire, își prejudiciază interesele vitale. Își pune în paranteză conștiința imanentă.

13. **Din păcate, die Gheorghe Grigur, eu, nu ne putem alege nici mama și nici ora de naștere. Cu atît mai puțin țara. Totuși, gîndindu-ne la atîtea evenimente pe care le-am traversat, într-o anumită perioadă scurtă de timp, în ce tip de societate v-ar fi plăcut să trăiți?**

Vă va mira, poate, răspunsul meu. N-aș fi vrut să fi trăit în altă epocă decît cea în care trăiesc. Fiecare timp își are mărgețile și decăderile lui, iar epocile ce ni se prezintă „luminoase”, „constructive”, nu sint scutite de operațiile retrospective ale unor retușuri, ale unor idealizări. Să ne amintim doar imprecaziile amare ale unor Eminescu și Macedonski cu privire la contemporaneitatea lor, pe care ne-am deprins a o vedea deminată de elanul edificării României în stil european, creatoare în privința fundamentale, dar care nu va fi fost lipsită de defectiuni... Oricum, ar fi o lașitate să doresc a mă sustrage unui veac într-adevăr terifiant, ale cărui vărsări de sînge fără seamăn, iată că n-au încetat, a cărui corupție e într-adevăr dezastruoasă, din pricina diabolicei acțiuni a totalitarismelor, care au vizat nu doar cucerirea țărilor, ci și a conștiințelor. Constatăm că epoca noastră încearcă o dramă a limitelor rațiunii. Excesivul optimism al iluminismului ne-a creat iluzia, deloc inofensivă, a civilizației ca artificio, ea lucră care se poate face și des-face cu mină omească. O inginerie mediocră, în lipsa ei de temelie metafizică, în desconsiderarea ei pentru mister, care, după cum s-a susținut, nu e fără legătură cu dezmățul revoluțiilor ce voiesc a reproiecta omenirea și, în sferă literară, nu e străină de sinistra sintagmă stalinistă asupra scriitorilor, taxați drept „ingineri ai sufletului omenesc”, nu, ne-a scutit de nenorociri, ba dimpotrivă. Speranțelor enciclopediștilor, ca și pozitivismelor satisfăcute de ele însele ale secolului al XIX-lea, care au culminat cu funesta excreșcență a marxism-leninismului, îi s-a dat o lecție înfiorătoare, apocaliptică, revelînd condiția istoriei ca stihie imprezvizibilă, ca libertate. Rațiunea exagerat increzătoare în puterile ei, aplicată în domenii inadecvate, s-a arătat a nu fi defel inocentă. Nici istoria, nici creația nu pot fi subordonate unor „legi”, nu pot fi încorsetate în formule „științifice”, care ar implica nu doar previzibilitatea, ci și producerea lor în laborator, strict și monstruos controlată. Există fenomene ale umanului ce scapă explicației exhaustive și programării. Nici o metodă sociologică sau estetică nu e infailibilă. Orice utopie în acest sens demonic sfîrșește, mai devreme ori mai tîrziu, în teribile decepții. Cu cît exagerarea e mai mare, cu cît fanatismul ori reaua credință intră într-un procent mai mare în combinație, cu atît crește și primejdia catastrofelor. Joseph de Maistre la care ne-am putea referi cu folos spiritual, a prevăzut singerosul nostru secol, în pofida liniștitoarelor, vanitoaselor, falselor oracole raționaliste și progresiste. În calitatea mea de om de litere, dar și de credincios, mă străduiesc a accepta ispășirea la care ne-a supus, la care ne supune încă secolul al XX-lea, din viltorii de negură și suferință ale căruia vor ieși la iveală, negreșit, paisajele unei umanități purificate și aprofundate în sine.

Interviu realizat de
Marius Tupan

UN VIS ÎN ZIUA MIEZULUI DE VARĂ

dimineata prouaspata de vara il indemna sa viseze.

Frunzele erau umede si stralucitoare de ploie care aveau sa vina, toata lumea le astepta si numai frunzele se faceau ca ploile chiar trecusera. Aceasta nai-va si binevoitoare ipocrizie a frunzelor nu avea cum sa-i scape barbatului nici tinar nici batrin, cu priviri drepte implintate in orizont, adica mai precis in zidurile joase ale caselor care barau calea privirii spre orizontul cel real, cel indepartat. Iesind pe portița grădinii sale, in fundul căreia noi, cetățenii altor vremuri si altor orase, putem banui o vila misterioasa ori numai o casuta alba, el chiar fluiera incetisor „La casa alba...” si probabil de aceea nu ne-am oprit noi, astia, la prima presupunere. Strada era totusi pustie. Casele, casutele, in general albe ca-n cinctec, stăteau in fata in tacere pina la glezne, apoi pina la genunchi, pina la briu... incit undeva, la capatul nevazut al ei, puteai crede ca strada-straduta se continua sub cimp, pe sub pamint. Astfel incit, generalizind pripit, puteai presupune ca, la celalalt capat al sau, pe cealalta latura, orasul continua sub dealuri pina cine stie unde, poate pina sub muntii din zare. Caci totusi o zare exista. Nu se inchisesera inca toate zarile. Imbracat nici elegant nici saracacios, dupa moda cuviincioasa a acelor ani (pe care o puteai gasi detaliata in atitea si atitea carti ale literaturii noastre clasice), barbatul inainta cu pasi mari, cu pasi rari, ginditori. Povara vietii de pina atunci i se muta de pe un umar pe altul in mod la fel de ritmic, de lent-ritmic, deoarece chiar ochii nostri, liberi pe-atunci ei inșiși de povara ființei, deci dezlegati de prejudecata carni, puteau sesiza — si va asiguram ca o faceau — felul cum barbatul isi apleca pe rind umerii in parti, cind cel sting in stinga, cind cel drept in dreapta.

Lar dimineata prouaspata de vara il indemna sa viseze. După ce, mai la inceput, il stimulase. Timpul trecea si verbele se schimbau si ele, cum este cuviincios, cu secunde, minutele, orele, noi cu toatele, proaspete, lustruite, aproape la fel ca acoperisul turnului cu ceas din centru. Insa acest ceas, cel din turn, se oprise la o cu totul alta ora, pe care ținea sa o arate in continuare, zi si noapte, spre stupefactia credulilor, a increzatorilor in infailibilitatea lui.

Ca niste nori se adunau in mintea barbatului de mai sus cuvintele tari, redundante, precum „infailibilitate”. Ca niste nori inalti, de seceta, care nu se mai indura sa-si scuture ploile asupra gindului pitit, micșorat de indelungata uscaciune a singuratatii sale. Micșorat pina la git, pina la briu, pina la genunchi, pina la glezne.

El inainta cu ochii deschisi, infipti in orizontul fremutator, printre zidurile albe, cu gura inchisa, aproape strinsa pungă.

L-am putea vedea mai tirziu intr-un mic parc, arborii rari aplecindu-se deasupra lui sa-i faca umbra, cum se lasa usor pe o banca. Nici aici nu e nimeni. Ai crede ca in tot orasul nu mai exista un alt suflet viu, in afara de acest trecator tacut, daca nu s-ar ivi, de dupa un tufis de iasomie, un cline mic si vagabond, cu privirea aceea inteleapta a tuturor vagabonzilor de profesie, fie cini, fie oameni, atintita spre om. Omul, barbatul, ii trimite o otheadă in-telegatoare, continuind sa astepte ceva sau pe cineva, desi aceasta din urma supozitie pare de-a dreptul fantastica in amortirea sau incremenirea generala. Incremenire din mijlocul careia incep sa se iveasca si alte fapturi: intfi un mic vinzator de ziare, strigind, fara sa-l contrarieze pe singurul sau ascultator, deci destinat al cuvintelor sale, „ziare de altadata, ziare de-acum un veac, de-acum un sfert de veac, de demult!”, nu fara a lungi cum se cuvina acele vocale deschise care se preteaza mai mult, mai bine, operatiei. Clinele intoarce si el capul, interesat, se misca vag, mai mult da din coada si cap de-

nicolae prelipceanu

cit din picioare. Pe urma trece un fel de cotiga cu un cal, omul doarme pe fundul lazii fara sa-l deranjeze hodoroageala pe piatra cubica a strazii, incit din anumite unghiuri el nici nu poate fi banuit, ceea ce acorda calului un plus de stimă si consideratie pentru felul cum inaintea el singur, tragindu-si povara pe roti, prin orasul aproape mort care se trezește, cu toate acestea, sau poate chiar de aceea, la viata.

Abia a trecut hodoroaga, ca barbatul inca necunoscut pentru noi, pentru voi, pentru toata lumea, pesemne, din orasul acela, se ridica si face citiva pasi. Nu ne vom da seama de la inceput incotro si in ce scop. Va trebui sa mentionam peluza cam roasa din fata banicii pe care a stat. Va trebui sa admitem, cu oarecare greutate, ca in mijlocul ei, inconjurata de un rond cu flori pirpirii, se afla o piatra de forma oarecum regulata, cam tocita si ea acum, un fel de soclu nu prea inalt al unei statui date jos de la locul ei din cine stie ce motiv. Dacă mai observam si ca, inca pe cind era asezat pe banca, personajul nostru a tirguit o gazeta ingalbenita si țeapana de vechime, tiparita cu e si u si altele la fel, de la micul vinzator-anticar de presa si ca acesta s-a facut imediat nevazut, urmarit de privirile trist-dezaprobatore ale clinei, atunci, atunci abia putem spune ca sintem pregatiti pentru cele ce urmeaza.

Cu miscari hotarite, barbatul se suie pe soclu si ramine acolo, in picioare, nemişcat, cu gazeta in mina, ca o statuie a unui politician din timpul cu care e contemporana toata tinuta sa vestimentara.

Se facuse din nou liniște. Si pustiu. Trecusera cotiga hodorogita si baiatul care vindea ziare vechi dintr-un depo-

zit al unei academii desigur in descompunere. Clinele mai era prin apropiere. Se uita cu multa curiozitate. Bun, dacă vrei, impasibil, fara nici o participare sau curiozitate. Nici nu se uita. Vedea.

Cladirile din jur se estompau, imaginea lor parca incepea sa filii ca aerul fierbinte al lunii lui Cuptor.

Statuia era tot acolo. Era la locul ei. Un politician de altadata, cu o gazeta, din vremea lui desigur, in mina, un barbat de statura potrivita, nici voinic nici firav, intr-o redingota lungă, cu lavaliera la git si pantaloni drepti, ca turnati, care cadeau fara nici o cuta peste gheata bine lustruita, in oglinda careia ai fi putut — cine stie? — zari inca desenele fugare ale hodoroagei, baiatului cu ziare, clinei si, in sfirsit, linia ferma, acum tulburata am spus, a sirului de case din fata parcului. Si frunzele arbusilor de iasomie, liliac sau rosa canina fremutind. Totul intr-un bronz ciudat, parca viu, parca respirind, parca pulsind.

— Nici un parc, doar e chiar omul nostru, cel care a iesit in strada dintr-o curte inundata de verdeata, intr-o dimineata de vara cu frunzele stralucind de ploie viitoare.

— E el si nu e el. **Parca.** (Accentua pretorul pe ultimul cuvint, privindu-l cu un fel de triumf inexplicabil pe celalalt, Pretorian speram, ca sa nu largim prea mult ecuatia inceputului acestei povestiri).

Si iata ca mai apare un personaj in acest tablou vibrant, mai bine zis mort. Se aud pasi indepartati pe caldarim. Ciulim urechile si ne dam seama ca nu sint pasi inepatai (din cauza tocurilor) ai unei femei, ci aceia, mai fermi, cu toata talpa, ai unui barbat. Pasii se aud tot mai tare, dar nu se vede nimeni, nu se schimba nimic pe strada pustie cu desavirsire.

Astepam rabdatori in continuare. Sintem siguri ca asteptarea noastra (ne) va fi rasplatita.

Ba chiar speram intr-o rasplata majora, intr-un regal, intr-o surpriza de proportii.

Ne-am depasit putin posibilitatile, apoi le depasim tot mai mult pe cele ale peisajului, ale orasului care — cum am vazut mai la inceput — continua undeva sub cimp si apoi sub dealuri, i-am depasit resursele, desigur mai modeste, de a ne produce marea surpriza.

In sfirsit apare un alt barbat, se deucepeaza brusc de pe linia (frontului) tremurinda a caselor de vizavi, in perpetua schimbare.

Poarta favoriti si mustata, cele doua elemente decorative se unesc undeva, pe fata, mai jos de colturile gurii.

E imbracat tot intr-o redingota gri, pantalonii cad drept peste ghețele cu usoare urme de praf asternute pe luchia.

Barbatul acesta, lavaliera nu-i lipseste, e un post-pasoptist, vine dintr-un punct mai indepartat al orasului, deci. Praful a avut timp sa se astearna pe incaltarile sale, Ghetrele sint si ele parca mai gri decit ar fi trebuit sa fie si au si fost desigur la iesirea lui din casa. Pe portița grădinii sale, in dimineata prouaspata de vara care il stimulase, de la (bun) inceput sa viseze. Il indemna. Milimetru cu milimetru. Un indemn metodic, hotari. Astfel incit barbatul

adoptase, cum vom vedea, cum vedem de pe-acum, metoda visului. Se intalni-se pesemne mai incolo, dincolo de raza vederii si chiar a banuiei noastre, cu vinzatorul ambulant de ziare, deoarece puteam constata ca tine in mina, si el, un exemplar ingalbenit insa impaturit asa cum se impatureste un ziar contemporan cind il cumperi si il pui in buzunar ca sa-l citești mai tirziu.

Al doilea barbat, noul venit, se aseză pe banca, se lasa usor sa cada pe banca deja cunoscuta, deja vu, in timp ce arborii rari, insa nu oțetari ca-n București de peste saizeci de ani, se apleacă deasupra lui sa-i faca o umbra modesta. Fiecare dupa posibilitati. Ramine un timp asezat acolo, ginditor si singur. Reculegindu-se, concentrindu-se. Pe urma se ridica hotarit, au trecut vreo zece minute de cind se asezase pe banca, si se indreapta spre rondul in mijlocul caruia soclu — surpriza! — e gol.

„Cu miscari hotarite, barbatul se suie pe soclu si ramine acolo, in picioare, nemişcat, cu gazeta in mina, ca o statuie a unui politician din timpul cu care e contemporana toata tinuta sa vestimentara”.

Prima statuie din relatarea noastra s-a mistuit in tacere. Nu i s-au mai auzit nici macar pasii pe caldarimul pus-tiu, printre pietrele caruia a inceput — abia acum observam — sa creasca o iarba galbuie, soră mai degraba cu imaginea filifitoare de caldura a caselor dimpotrivă, decit cu dimineata prouaspata de vara in care desigur si-a scos mai intii virfurile. Iarba ca o hidra cu nenumarate capete.

Cu timpul, dupa o indelunga si, speram, matură observare a fenomenelor de acest tip, cele descrise mai sus, vom putea poate califica toate acestea printr-un singur cuvint.

Incetivism. Atunci, din senin, fara sa fi fost auzit sau simtit in vreun alt fel, aparu un trecator. Un strain. Nu purta nici redingota si nici lavaliera. Un costum de haine subtiri, de vara, o palarie alba, o canotiera, o privire lălie, dezinteresata.

— Eram eu!
— Eram eu!
— Eram eu!

se grabira sa afirme, din spatele nostru, de unde erau martorii celor ce se petreceau, Zevedei, Gostina, Mormocea, Lambru, Gagea, Trandafir, Anghel („si Anghel?” — privire neincerezatoare-dezaprobatore: „nu ma asteptam sa se bage si el in treaba asta...”). Margareta („si Margareta!”).

Intoarcem cu precautie capetele, sintem iarba crescuta in caldarimul aceluia oraș, in 192..., anul intimplirii de tot felul pe care, intr-o buna zi, va trebui sa le dam la lumina, povestindu-le, fie si atat de tirziu, o, atat de tirziu...

Si ochii nostri nu vad nimic. Numai fragmente ale realitatii, risipite peste tot, aruncate pe jos, pe sus, in mare dezordine, pe mese, pe scaune, pe paturi, ca niste haine ca niste desuuri scoase in graba si fara preocupare pentru dupa, in vazduh ca niste funigii transparente, neretinind nimic, penetrati continuu de razele vederii incoace si incolo. Dezbracata in graba, aruncata intr-o incăpere necunoscuta, ingropata acum adinc, in ziduri tari de beton, realitatea se farimiteaza in spatele meu, acolo de unde veniseră vocile atitor barbatii si a unei singure femei, Margareta.

— Si Margareta!
— Păi fara ea?... Ia gindește-te.
— Nu vreau sa ma mai gindesc.
— Nu vreau nici sa ma mai gindesc.
— Dar totusi poate Anghel, dacă s-a bagat in mizeria asta cu fragmentele de realitate zvirlite in graba prin încăpere, o va apara pe Margareta de cele ce ar urma.

— Dimpotrivă, el e primul. Si tot el incheie sirul.

— Anghel? Margareta?

Ziua de vara se reluă incet de-acolo de unde o lasasem.

Trecatorul cel nou nu lua seama la statuia din parc. El trecea. El avea alt fel. N-avea timp sa observe, sa vada, sa bage de seama.

Si totusi... Si totusi, la un moment dat — era cuprins de acel incetivism general, asa ca trecea indelung, indelung, indelung pe-acolo pe unde un om intr-adevar grabit s-ar fi prelins in citeva secunde, insa era si vara... — il surprinseram ca intoarce capul spre statuie, apoi din nou in trecerea lui, pe urma o bruscă intoarcere a capului, iarasi, către statuie. In sfirsit se opreste, cu fata către statuia politicianului de altadata, se uita, se freacă la ochi, scupa „ptiu!” după ce privise precaut in jur si pleacă mai departe. Dacă n-am avea nici o treaba, dacă am ramine aici sa privim schimbarea statuii, am putea constata ca el s-a intors mai tirziu, probabil după ce si-a terminat treburile, sa se convingă de ceea ce observase mai devreme. Dar acum incarcatura sa era desigur alta si lucrurile, putem presupune, i se vor fi parut a fi cu siguranta altfel, altele, poate chiar in regula, o chei.

FAPTELE SFINȚILOR APOSTOLI

CAPITOLUL 14

Pavel și Barnaba propovăduiesc în Iconiu, Listra, Derbe și se întorc la Antiohia.

1 Și a fost că în Iconiu ei au intrat împreună în sinagoga Iudeilor și în așa fel au vorbit încât o mare mulțime din Iudei și din Elini a crezut.

2 Dar Iudeii care n'au crezut au răsculat sufletele păgânilor și le-au înrăit împotriva fraților.

3 Așadar, ei au stat acolo multă vreme, cu îndrăznire grăind întru Domnul, Cel Ce pentru cuvântul harului Său dădea mărturie făcând semne și minuni prin mâinile lor.

4 Și mulțimea din cetate s'a dezbinat; și unii țineau cu Iudeii, iar alții țineau cu apostolii.

5 Iar când păgânii și Iudeii, împreună cu mai-marii lor, s'au pornit să-i ocărăască și să-i ucidă cu pietre,

6 ei și-au dat seama și au fugit în cetățile Licaoniei, la Listra și Derbe și'n ținutul dimprejur;

7 și binevesteau acolo.

8 Și în Listra era șezând jos un om neputincios de picioare, fiind olog din pântecul maicii sale și care nu umblase niciodată.

9 El îl asculta pe Pavel când vorbea. Iar acesta, cătând spre el și văzând că are credință să fie vindecat,

10 a zis cu glas puternic: Ridică-te drept pe picioarele tale! Și el a sărit și a umblat.

11 Iar mulțimile, văzând ceea ce făcuse Pavel, și-au ridicat glasul în limba licaonă¹⁰⁹, zicând: Zeii luând chip de oameni s'au coborât la noi...

12 Și pe Barnaba îl numeau Zeus; iar pe Pavel, Hermes, fiindcă el era purtătorul cuvântului¹¹⁰.

13 Iar preotul lui Zeus, al cărui templu era în fața cetății, a adus la porți tauri și cununi și împreună cu mulțimile voia să le aducă jertfă.

14 Și auzind apostolii Barnaba și Pavel, și-au rupt veșmintele și au sărit în mulțime strigând:

15 și zicând: Bărbaților, de ce faceți asta?... Și noi suntem oameni tot atât de pătimitori ca și voi¹¹¹, care însă vă binevestim vouă ca de la desertăciunile acestea să vă întoarceți către Dumnezeu cel viu, Care a făcut cerul și pământul, marea și toate cele ce sunt într'însele

16 și Care'n veacurile trecute a lăsat ca toate neamurile să meargă'n căile lor,

17 deși El pe Sine nu S'a lăsat nemărturisit, făcându-vă bine, dându-vă din cer ploi și timpuri roditoare, umplându-vă inimile de hrană și de bucurie.

18 Și acestea zicând, de-abia au potolit mulțimile să nu le aducă jertfă.

19 Dar de la Antiohia și de la Iconiu au venit Iudei care, înduplecând mulțimile, l-au lovit pe Pavel cu pietre; și l-au târât afară din cetate, crezând că a murit.

20 Dar înconjurându-l ucenicii, el s'a sculat și a intrat în cetate. Și a doua zi s'a dus cu Barnaba la Derbe.

21 Și binevestind ei în cetatea aceea și făcând ucenici mulți, s'au înapoiat la Listra, la Iconiu și la Antiohia,

22 întărind sufletele ucenicilor și îndemnându-i să stăruie în credință, că prin multe necazuri trebuie să intrăm în împărăția lui Dumnezeu.

23 Și hirotonindu-le preoții în fiecare Biserică¹¹², rugându-se cu postiri, i-au încredințat Domnului în Care crezuseră.

24 Și străbătând Pisidia, au venit în Pamfilia.

25 Și după ce au grăit cuvântul Domnului în Perga, au coborât la Atalia.

26 Și de acolo au mers cu corabia spre Antiohia, de unde fuseseră ei încredințați harului lui Dumnezeu spre lucrarea pe care-au împlinit-o.

27 Și venind și adunând Biserica, au vestit câte a făcut Dumnezeu cu ei și că El le-a deschis păgânilor ușa credinței.

28 Și nu puțină vreme au rămas acolo cu ucenicii.

¹⁰⁹ Limba obișnuită a localnicilor. Altfel, limba oficială era latina, în timp ce cărturarii și oamenii de afaceri foloseau greaca.

¹¹⁰ Hermes era zeul elocinței și purtătorul de cuvânt al zeilor. Mărturie că Pavel impunea prin marce său talent oratoric. De notat că localnicii vor fi păstrați în memorie mitul potrivit căruia Zeus și Hermes, sub înfățișarea ome-nescă, i-au vizitat pe Baucis și Filimon și le-au răsplă-tit ospitalitatea.

¹¹¹ De aceeași natură.

¹¹² Din text reiese că: Pavel și Barnaba au întemeiat Biserici locale; preoții acestora nu au fost aleși de popor, ci desemnați direct de cei doi apostoli și hirotoniți prin punerea mâinilor (vezi și Tit 1,5). Grecescul hirotonéo înseamnă a alege pe cineva prin ridicare de mâini (când e vorba de mulțime) sau prin punerea mâinilor (când e vorba de un singur oficiant sau de câțiva).

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli

CAPITOLUL 15

Sinodul de la Ierusalim. Scrisoarea apostolilor către Biserica din Antiohia. Despărțindu-se de Barnaba, Pavel și-l alătură pe Sila în cea de a doua călătorie misionară.

1 Și unii, coborîndu-se din Iudeea, învățau pe frați că: Dacă nu vă tăiați împrejur, după predania lui Moise, nu vă puteți mântui.

2 Și după ce nu puțină împotrivire și gilceavă au făcut ei asupra lui Pavel și Barnaba, au rânduit ca Pavel și Barnaba și alți câțiva dintre ei să se suie la apostolii și la preoții din Ierusalim pentru această întrebare.

3 Așadar, trimiși fiind ei de Biserică, au trecut prin Fenicia și prin Samaria, istorisind despre revenirea păgânilor; și mare bucurie le făceau tuturor fraților.

4 Și sosind ei la Ierusalim, au fost primiți de Biserică și de apostoli și de preoți și au vestit câte a făcut Dumnezeu cu ei.

5 Dar unii din eresul fariseilor care deveniseră credincioși s'au ridicat zicând că pe aceia trebuie să-i taie împrejur și să le poruncească a păzi Legea lui Moise.

6 Drept aceea, apostolii și preoții s'au adunat să cerceteze această pricină¹¹³.

7 Și multă cercetare făcându-se, s'a ridicat Petru și le-a zis: Bărbați frați, voi știți că din primele zile Dumnezeu m'a ales între voi ca prin gura mea să audă neamurile cuvântul Evangheliei și să creadă.

8 Și Dumnezeu, Cel Ce cunoaște inimile, le-a dat mărturie dându-le pe Duhul Sfânt așa ca și nouă;

¹¹³ Adunare consemnată în istoria bisericească drept Sinodul Apostolic de la Ierusalim, definitivul pentru modul sobornicesc în care Biserica își rezolvă problemele importante. În fond, adunarea fusese convocată pentru a discuta și hotărî asupra viitorului însuși al Bisericii. În disputa dintre iudaizanți și liberali, Sinodul s'a pronunțat în favoarea celor din urmă, dar într-o formulă foarte delicată și elastică (vezi mai departe).

9 și curățindu-le inimile prin credință, între ei și noi n'a făcut nici o deosebire.

10 Așadar, de ce-L ispitiți voi acum pe Dumnezeu și vreți să puneți pe grumazul ucenicilor un jug pe care nici părinții noștri și nici noi n'am fost în stare să-l purtăm?

11 Credem însă că prin harul Domnului nostru Iisus Hristos ne vom mântui în același chip ca și ei.

12 Și a tăcut toată mulțimea și-i asculta pe Barnaba și pe Pavel, care istoriseau câte semne și minuni a făcut Dumnezeu prin ei între neamuri.

13 Și după ce au tăcut ei, a răspuns Iacob zicând: Bărbați frați, ascultați-mă!:

14 Simeon¹¹⁴ a istorisit cum Dumnezeu încă de la născut S'a îngrijit să ia dintre neamuri un popor pentru numele Său.

15 Și cu aceasta se potrivesc cuvintele proorocilor, precum este scris:

16 După acestea Mă voi întoarce și din nou voi clădi cortul cel căzut al lui David și pe cele dărâmate ale lui din nou le voi clădi și pe el îl voi îndrepta,

17 ca să-L caute pe Domnul ceilalți oameni și toate neamurile asupra cărora s'a chemat numele Meu, zice Domnul Cel Ce a făcut acestea.

18 Din veac li sunt cunoscute lui Dumnezeu toate lucrurile Lui.

19 De aceea eu socotesc să nu-i tulburăm pe cei ce dintre păgâni se întorc la Dumnezeu,

20 ci să le scriem să se ferească de închinările idoloilor¹¹⁵ și de desfrâu și de sugrumate¹¹⁶ și de sânge.

21 Căci Moise își are din timpuri vechi porovăduitorii săi în toate cetățile și este citit în sinagogi în fiecare Sâmbătă.

22 Atunci apostolii și preoții, cu toată Biserica, au hotărît să aleagă bărbați dintre ei și să-i trimită la Antiohia cu Pavel și cu Barnaba: pe Iuda cel numit Barsaba și pe Sila, bărbați cu vază între frați,

23 prin mâinile lor scriind acestea: Apostolii și preoții și frații, fraților care sunt dintre neamuri în Antiohia și în Siria și în Cilicia, salutare!

24 Deoarece am auzit că unii dintre noi, fără să fi avut porunca noastră, au venit și v'au tulburat cu vorbele lor și v'au răvășit sufletele, zicând că voi trebuie să vă tăiați împrejur și să păziți Legea.

25 noi într'un singur gând am hotărît să trimitem la voi bărbați aleși, împreună cu iubiții noștri Barnaba și Pavel,

26 oameni care și-au pus viața pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos.

27 Drept aceea, i-am trimis pe Iuda și pe Sila, care prin cuvânt vă vor vesti și ei aceleași lucruri.

28 Pentru că păruți-s'a Duhului Sfânt și nouă să nu vi se pună nici o greutate pe deasupra celor ce sunt de neapărată trebuință:

29 Să vă feriți de cele jertfite idoloilor și de sânge și de sugrumate și de desfrâu; de vă veți păzi de ele, bine veți face. Fiți sănătoși!

30 Fiind ei așadar cu calea deschisă, au coborât la Antiohia; și adunând mulțimea, au dat scrisoarea.

31 Și citind-o aceia, s'au bucurat de mângâiere¹¹⁷.

32 Iar Iuda și Sila, fiind și ei profeți, prin multe cuvântări i-au mângâiat pe frați și i-au întărit.

33 Și rămânând ei acolo câțeva vreme, cu pace le-au dat frații cale deschisă către cei ce i-au trimis.

34 Dar Sila s'a hotărît să rămână cu ei; și Iuda a plecat singur la Ierusalim.

35 Iar Pavel și Barnaba stăteau în Antiohia, împreună cu mulți alții învășind și binevestind cuvântul Domnului.

36 Și după câteva zile Pavel a zis către Barnaba: Hai să ne întoarcem și să cercetăm cum se află frații noștri în toate cetățile în care noi am vestit cuvântul Domnului!

37 Iar Barnaba voia să-l ia cu el și pe Ioan cel numit Marcu,

38 dar Pavel cerea să nu-l ia cu el, fiindcă acela încă din Pamfilia se despărțise de dânsii și nu venise alături de ei la lucru.

39 Deci s'a iscat neînțelegere între ei, așa încât s'au despărțit unul de altul; și Barnaba, luându-l pe Marcu, a plecat cu corabia la Cipru;

40 iar Pavel și l-a ales pe Sila și a plecat, încredințat fiind de către frați harului Domnului.

41 Și străbătea Siria și Cilicia, întărind Bisericile.

¹¹⁴ Formă ebraizantă pentru Simon, primul nume al lui Petru.

¹¹⁵ Carnea animalelor jertfite idoloilor.

¹¹⁶ Carne de animale sugrumate.

¹¹⁷ Păgânii respiră ușurați că obligativitatea Legii iudice (circumcizia) a fost eliminată din procedura trecerii lor la creștinism.

Poate fi dracul văzut?

Dl Scrin Dumitrescu, în discuția cu dl Dorin Popa, spunca despre dravol că este perceput de oameni sub felurite ipostaze. Numai sfinții îl vad așa cum este el de fapt. Să meditam asupra acestei observații vrednice de tot interesul. Am arătat în eseurile anterioare că între simbol și metaforă se stabilește o relație ce depășește simplul perimetru al interpretării estetice. Nici metafora, cu atât mai puțin simbolul nu-și sunt suficiente, și unul și celălalt „trag” sau trimit spre alte abisuri sau ceruri, trezind faptele întinericului sau inovând entitățile superioare. Dar dacă niciodată simbolul nu va putea fi identificat cu ingerul sau cu acel colț de rai pe care se străduie să-l aproximeze — căci nu simbolul s-ar identifica, ci omul care folosește calea simbolurilor ca drum inițiativ — rămânând cea distanță absolut necesară pentru menținerea stratificării lumii, metafora reușește paradoxal, poate datorită resurselor ei mari de intrupare magică, să ajungă totuna cu vedeniile suscitute doar prin „cuvinte potrivite”. Există, ca să spun așa, două trepte ale „coboririi în Infern”. Prima este realizată prin metafora „ghiduață”, a doua prin simbolul răsturnat. Se impune această distincție deoarece a spune că infernul dantesc bunăoară ar fi construcție de metaforă, înseamnă, pur și simplu, a-l discreditat. Aici totul se rinduieste în conformitate cu o simbolistică inversată, impresionând însă printr-o corporificare mult superioară celei realizate în cazul Paradisului unde, normal, simbolurile au delicatețea de rigoare. De aceea, nu cred că aici ar fi vorba, cum se insinuează, deseori, de „o lipsă de talenți”, un „talent deficitar”, nu cred că Dante a încarnat mai puțin reușit raiul în comparație cu iadul deoarece acesta din urmă i-ar fi fost mai apropiat, mai legat de pământ, de materii pămîntestii, spre deosebire de primul despre care ar fi avut doar... cunoștințe teoretice! Cred mai degrabă că e o problemă de principiu. A descrie paradisiul cu lux de amănunte, a-l carnaliza excesiv înseamnă a-i trăda esența, după cum o sculptură catolică reprezentându-l pe Iisus, din punctul de vedere al transcendenței, este inferioară unei icoane bizantine. Afliindu-se mai spre zorii Evului Mediu, Dante știa că nu este necesar să realizeze performanțe de artă literară pentru a descrie în poemul său ceea ce oricum nu poate fi văzut cu ochi de pămîntean, dovăduindu-și în schimb ălcușinta scriitoricească în canitolul despre Infern. Să comparăm două secvențe ale Divinei Comedii: secvența din Paradis a fulgilor de lumină, a ninsorii de intelectuali care se resoarbe în Empireu: „la fel văzui brăzdat de fulgi eterul/și-n sus zburînd luminițe domoale/spre a se înfrâși în cînt și-n joc cu cerul” (trad. Eta Boeriu) sau cea a fluvîului de lumină care devine circular sugerînd perfecțiunea, cu secvența din Infern unde ninge cu foc, aducînd sufărîntă și dămnînd de-a pururi: „Iar din înalt nîngea cu fulgi de foc/domoal și în ve umbrele culcate / ... și-ntreg cupri-sul încineau pe loc / sporînd dureri și scrierile de dînti.” Diferența între aceste două secvențe se referă la problema corporificării: scena infernală se reține mult mai ușor decît scena paradisiacă datorită unei încornorări mai acute, mai franante mai avortate senzorialității omenestii. Simbolul firește, este răsturnat dar numai prin această răsturnare el își pierde cumva caracterul simbolic, deci distanța absolut necesară între ce simboli-

zează și ce este simbolizat, cîștigînd în schimb un grad sporit de prezență magică, înfrîșindu-se ca o vedenie. De aici survine desigur și observația mai tuturor exegeților operei dantești care au afirmat că Infernul „se vede” mult mai bine decît Purgatoriul și cu atât mai puțin decît Paradisul. Iar a vedea la propriu nu e departe de-a avea vedenii. Toată iconografia iadului, de aceea, se caracterizează printr-o formidabilă carnalitate datorată simbolisticii sale răsturnate care, apropiindu-se foarte mult de ceea ce simbolizează pînă la identificare, „aduce” pînă la urmă iadul pe pămînt. Firește, iadul dantesc, și în general iadul Evului Mediu, avea rigoare în construcție, simbolistica sa nedevenind pură vedenie care, la o adică, te poate apuca oricînd și oriunde de reverul hainei, cum ar fi dimineața cînd pleci la slujbă și ai dat colțul străzii. Aceasta, deoarece în Evul Mediu al Europei noastre, pămîntonii, în viața trăită pe pămînt, aveau groaza pedepsei de dincolo și se apărau pentru a nu ajunge după moarte în focul Gheenei. Dacă cea mai mare ispravă a Satanei este să ne facă să credem că nu există, e limpede că tocmai atunci cînd i-a reușit ispravă, puterea sa asupra muritorilor e totală și, ca o consecință, simbolistica sa se transformă într-o conflagrație a metaforelor-vedenii. Iadul urcă pe pămînt, dar aceasta nu înseamnă că nu a rămas și în străfunduri de un milion de ori mai hidos. Așa după cum puțini mai cred în realitatea sa obiectivă, tot așa nimeni nu mai crede că o metaforă NU este gratuită! Dar nimic mai ridicol și mai eronat decît o credință în gratuitatea metaforelor! Căci ele, în îndrăzneala lor necenzurată, în abundența lor nemăsurată, nu sînt decît tot atîtea vedenii, atîtea stafii și năluci care aleargă vampiric prin lumea noastră fără ca nimeni să le ia în seamă, fără ca nimeni sau foarte puțini să le simulgă „masca” estetică și deci să le cunoască originea. Dacă Dante localiza ninsorii de foc sau pădurile de sinucigași în Infern, nu pe pămînt, făcea aceasta tocmai pentru a nu amesteca planurile și a salva deci stratificarea lumii. Dar cînd un scriitor fantastic ca Nikolai Vasilievici Gogol fixează prin strigoii săi Infernul taman pe pămînt, atunci nu mai e nici o scăpare. Și aceasta se explică în termenii esteticii prin aceea că Dante e un scriitor simbolic, și nu un scriitor fantastic. Se naște întrebarea: simbolicul exclude fantasticul? Nu pot ele interfeera? Răspunsul e dificil de dat, dar e limpede că în măsura în care, de-a lungul timpului, literatura, arta și-au pierdut caracterul simbolic l-au cîștigat pe cel fantastic. În plastică lucrurile se observă mai ușor, căci „extremismul” lui Dalí e tot ce poate fi mai antisimbolic și mai fantastic. Desigur, există și excepții, dar nu începe dubiu că arta modernă, în majoritatea ei, are o certă orientare fantastică, fiind practic sedusă de imprevizibil și de morbul „scandalului”. Dacă ne-am gândi acum la o secvență celebră din *Macbeth*, aceea, a pădurilor care încep să se miste, ne-am da seama că pădurile de fapt nu s-au mișcat de la locul lor și doar soldații lui Malcolm, camuflați de frunze, se deplasau, dînd impresia că însăși pădurea s-ar mișca. Shakespeare, ca și Dante, nu era un scriitor fantastic. Și aceasta fiindcă știa că pădurile nu se mișcă la propriu decît în Infern și nu pe pămînt. Iar *Macbeth*, poate ipostaza cea mai izbită a Infernului shakespearean, se desfășoară pe pămînt unde grozăviile, chiar dacă și-au ieșit din matcă, mai

O gaură în gear. !
Ce impuls, din ce gînd,
te citește...

GLOSSĂ

Pornind de la gaura făcută de-o piatră în geam. Conul smuls din groimea sticlei, orientat astfel de parcă piatra ar fi fost aruncată dinlăuntru, de cineva de-ai casei. Inversarea stratificării unui fapt banal. Semnele care se dau peste cap, forțînd optica curentă. Privește mobiusiană într-un calendar insubordonat. Vara împinsă în luni de iarnă printr-o simplă opacitate a ființei. A nu observa crează o altă lume. A nu vorbi crează alte raporturi chiar între vorbitori. Tot ceea ce derogă, unește în alt sens. Tabla de șah transmițe o dată cu plenu lumii și pe cel al umbrei. Decupașele absentei sînt mai vizibile decît cele ale prezenței. Aureola e a celui care nu-i de față. Nimbul celui prezent, truisim insuportabil. Între gloria carnală și hoitul năpădit de gîndaci nu-l cale lungă. A nu-ti pune probleme. a nu simți că mori: iată demersul clipei: și nu poți face din asta nici merit, nici vină. De-abia în noaptea lungă prin care te-n-trezevi umblind, de-abia acolo poți nemuri ceva din ceea ce vei fi fiind să fii: timpurile verbului precum cifrele de pe cadranul telefonului ascund ne-

numărate posibilități de a cuceri altele. ritățile universului, de a locui o clipă în ele, suspendînd răsufări abia bănuite, curcubeie înlăuntru unei tăceri înfatigabile.

Fatașele norilor. Desenul frunzelor moarte pe caldarim. Sentimentul că poți să fii, că lumea există. Simți asta cu nervii, cu porii pielii — și te bucuri. Amintiri de pe timpul cînd erai piatră. Repaosul nu-i neputință. Frunzele care se iau pe tălpi, adaosul la tot ce nu a fost imaginat.

Acei umeri care aduc schimbările pentru că poartă lucruri. Materialitatea, petală scuturată prin forța unui singur gînd. Stau și scriu pe acest caiet, unică resursă, unic subterfugiu pentru a supraviețui unei realități tiranice. Tirania haosului și-a violenței. Măe frig dar stau neclintit în lumina zorilor. Înainte de-a face orice mișcare privesc pe fereaștră petele de umezeală de pe-acoperisul vecin. Acei dînti regulat imprimati de la stînga la dreapta pe fiecare fisic de tablă: rînduri-rînduri ale unei scriituri naturale pe care soarele timid al diminetii de toamnă le usucă, le sterge. Adorm încercînd să uit că port în mine posibilitatea de a mă sustrage, printr-un gest decisiv, oricărei scriituri.

(Jurnal anticameleonic — 20 oct. 1992)

Constantin Abăluță

păstrează încă o limită a bunului simț. Probabil că dacă Shakespeare l-ar fi coborît pe than-ul scoțian chiar în Infern ar fi descris atunci cu adevărat arbori care se smulg din rădăcini și pietre care țipă dacă le calci. Dar și pentru marel dramaturg salvarea lumii era mai importantă decît „biruința” estetică!!!

Cred că în aceste distincții se poate înțelege toată deosebirea fundamentală între lumea tradițională și lumea modernă. Stabilitatea unor moravuri, a unor canoane estetice nu trebuie în nici un caz văzută ca o prudență profană sau ca o sărăcie a imaginației. Dimpotrivă! Lumea veche avea destulă imaginație, dar nu voia să profite de ea datorită înțelegerii adevărate a structurii Universului. Astfel, iadul și Raiul se află dincolo de pămînt pentru că prin simbol să poată fi atît sensibilizate, cit și ținute la depărtare. Simbolurile aparțin Cosmosului, deci Mayei, și de aceea sînt ireale tocmai pentru a potența realitatea de dincolo de cosmos, fie din cer, fie din abis. Dar prin pierderea credinței în aceste tărîmuri aflate dincolo de cosmosul fizic s-a pierdut și vehicularea simbolică și, logic, „noile simboluri”, adică metaforele-vedenii, au devenit reale pentru a „dovedi” irealitatea de dincolo. Interesant este însă faptul că dacă Infernul a urcat pe pămînt și urcă, Raiul nu a coborît pe pămînt — va coborî desigur la începutul unei noi Manvantara —, rămînînd doar să fie atins prin cîteva înălțămări ale unor poeți ieșiți de sub „legea fierului”. Dar acestea sînt excepții, fisuri în corpul obez al veacului, scintele în bezna confortabilă a sfîrșitului de mileniu. Așa cum nu se mai poate coborî în Infern, nici nu se mai poate urca în Paradis, și dacă totuși mai există în cine știe ce ascunziș nebănuit sfinți cu adevărat, acestia glăsuiesc numai cu tăcerea, topînd scările de simboluri într-o Prezență totală. Pînă la absență!

În încheiere aș mai dori să aduc unele precizări: dacă în infernul dantesc curg ninsorii de foc ar fi o copilarie să credem în realitatea materială astfel prezentată. Dar aceasta nu înseamnă că trebuie să cădem imediat în „culpa culturală”, afirmînd, cu o suficiență rușinoasă, că Infernul ar fi doar un construct al minții omului, cum de altfel fac mai toți profesorii de literatură și esteticienii țințiuși în fotoliile unor judecăți comode! Fiind simbol, ninsorea de foc trimite spre o REALITATE mult mai înfricoșătoare decît cea descrisă prin elementele respective. După cum *Apocalipsul* sîntului Ioan este tot simbol care nu trebuie citit ad-litteram, ci înțeles ca mediu de trecere spre o realitate care va întrece cu mult simbolul. Astfel, coborîrea lui Dante în Iad trebuie luată tot simbolic, dar, foarte important, dacă florentinul a coborît simbolic, cum a coborît și Vergiliu în *Eneida* sau Homer în *Odissea* prin eroii lor, acest lucru a fost posibil deoarece în contemporaneitatea lor au existat ființe care au coborît LA PROPRIU în Infern, dar care, fie că nu s-au mai întors, fie că s-au întors, dar n-au putut reda ce au văzut acolo. Cazanele cu smoolă încinsă și furcile dracilor rămîn totuși numai simboluri. Și folosite în canonul cunoscut reușeau să atenueze soarta păcătoșilor medievali. În lumea modernă însă aceste lucruri nu mai sînt posibile. Sîntem „cu iadul pe cap”, cum s-ar spune, iar nasul gogolian scăpat din cutia infernului în secolul XX s-a transformat într-un autentic colonel de securitate. De aceea, întreb ca o ultimă respirație a acestui lung eseu: **poate fi dracul văzut?** Bineînțeles că poate! În cele mai banale intruchipări, de la plutonierul cu șapca roasă pînă la bișnițarul cu unghii negre. Doar sfinții îl vad așa cum este. **Îl vad și tac, rugîndu-se ca noi să nu-l vedem...**

Dan Stanca

mariana filimon

Solie

Neliniștea e o pată de culoare pe care o pot cu ușurință atinge ca pe o clapă desprinsă dintr-un pian rătăcit

o veșnicie se scurge între un sunet și altul
o izbire de valuri adînc desenate pe chipuri de vase subțiri
oricum subțîindu-se pulbere fină porneacă de sefe în întinericul din trup

Piața de flori

Nu-mi pot inlinde bratele

în gol
firul de iarbă strivit
între dînti
gustul ispitei îl are

ce tristă putere să alegi
să poți alege între valuri
și mohorîtele lor pietre
muntii de coral ce nu se aseamănă
cu nimic de pe lume

iluzii prefăcute în riduri
adînci

doar de tine insuți
înfrînt
strălucitor pe dinăuntru
ca o piață de flori

O silabă

Nopti și zile golese
încăperile de amintiri

șterg zăpada din iernile noastre
trecute
întîmplări mereu mai abstracte
încununate cu sfere de gheață
stîngați apărîndu-se
în aerul crud

cit de departe sînt treptele
rupte la maluri
sub ape imblînzite de trecerea noastră
de bratele limpezite
în același căus
cit de departe

lovit smalțul cuvintelor
obosit prelungeste
o silabă din numele tău

Femeia din oglindă

Chiar atunci
cînd se face cald în suflet
și noaptea cu trupu-i înmiresmat
se strecoară prin colțuri
cînd fructe ce dau în pîrg
freamătă
materie primă pentru visare
iar fața negrăită a stelei
mingîlire mi-aduce

cu răbdătoarea ei frumusețe

cînd viața de toate zilele
se retrage în apele
tulburi

chiar atunci zic
femeia din oglindă se uită la mine
cu tristețe.

ea poartă vâlul meu străveziu

Post scriptum

Arbori pe jumătate copii
călătoresc cu sînii de aer
bratele lor cu tristețe
bat timpul invineliit

stea ametită inima mea
îi ocroteste de noapte

o seamă de lucruri își dezgolesc
înțelesul
înfățisarea altei desprinderi
ogîndindu-se în sine

fiecare întîmplare din viitor
își privește abisul
în ochi

Arta consecvenței

Autoportret

din nou pe simezele bucureștene o expoziție personală semnată **Dragoș Morărescu**. Prolific și fidel profesorilor crezuri estetice, acest artist aduce de fiecare dată în ambianța picturii noastre contemporane ceva din atmosfera saloanelor interbelice. Prima impresie pe care o înregistrează privitorul este de incitare. Colorist fervent, Dragoș Morărescu aduce în pinzele sale o lumină densă, aproape materială, copleșindu-ne cu bogăția sugestiilor plastice. Pictura sa este expresia unui senzualism manifest, pe care artistul îl

amplifică și printr-o majestuoasă compunere a formelor. Desenul său este ferm și simplu, amintind, cel puțin în nuduri, moștenirea lui Matisse și Picasso. Adică, a celei mai sintetice expresii pe care se edifică încă și azi arta modernă europeană!

În expoziția de la Galeria „Orizont”, Dragoș Morărescu concentrează, de această dată, o foarte omogenă stilistică serie de uleiuri, fruct al ultimilor doi ani de creație, din care ni se relevă drept un penel cu o constituție deplină formată. Nici o surpriză nu mai poate amenda aparițiile publice ale acestui artist cu o personalitate inconfundabilă, care s-a impus în anii din urmă prin remarcabila sa consecvență stilistică. Pictează cu vădită voluptate, desenează și portretează cu dezinvoltură, notează în manieră impresionistă elemente de peisaj, într-un cuvânt, săvârșește actul creației cu dăruirea unui histrion al penelului. Este domeniul în care destinul său artistic se exprimă voluntar, cu aparența unei spontaneități discret cenzurate de avatarurile unei cunoașteri ce depășește limitele diletanței. Dragoș Morărescu cantează realul cu antenele subțiri ale spiritului său cultivat și plurivalent. El este o natură proteică deschisă deopotrivă poeziei și ceseului, paradoxului filozofic și comentariului versatil. Modernitatea sa este una de fond, de structură, nelimitându-se niciodată la simplele enunțuri constatative. În pictură, Dragoș Morărescu intră în peisaj cu toată această apetență pentru dialog și comunicare subtilă. Nu este un descriptiv, atîta vreme cît penelul său reface în formă și culoare un tra-seu al memoriei sale afective. Nu pic-

tează ceea ce vede, decît în măsura în care compoziția trebuie să se sprijine pe câteva detalii concrete ale realului. Dincolo de acestea, însă, jubilează culoarea sa tonică și explozivă, așternută în tușe energice și consistente dominate de tonurile grave, cărora le contrapune zone de culoare de o pregnanță luminoasă. Aceste contraste puternice afirmă o înclinație către puritate, raporturile cromatice pe care le folosește pictorul fiind ferme inducînd privitorului o undă de emoție autentică. În asta constă, credem, aprența individualității sale expresive, care se revendică unor influențe anterioare, bine asimilate, însă, legîndu-l pe artist de falanga marii picturi interbelice.

Se rețin și în actuala expoziție nudurile sale, expresie a unei gândiri plastice sintetice în care rolul desenului este precumpănit. În spațiul unor asemenea compoziții, culoarea capătă funcții noi, de sporire a expresivității. Suprafața este tratată ca atare, fără alte artificii, antitezele cromatice conferind relief formelor. Grafismul pronunțat al acestei picturi îi amplifică

decorativismul. Forma este atrăgătoare și senzuală tocmai, prin gradul accentuat de sintetizare cu care operează artistul în suprafața pinzei.

Cele cîteva statice cu flori, pe care artistul le-a strecurat în expoziția sa, afirmă în termeni lapidari vocația lui cromatică, punînd în valoare sensibilitatea cu care își apropie asemenea subiecte. Lucrări de laborator pe care pictorul înțelege să le trateze cu distincția celui deprins cu reverberările rafinate ale realului în sfera sensibilității artistice. Aceste naturi ale lui lui Dragoș Morărescu au o sonoritate aparte, reieșită tocmai din ambianța coloristică pe care ne-o propune. Încreează în tușe exacte, deși este evidentă spontaneitatea notației, care conferă picturii naturalețe și farmec.

Un artist deschis tuturor orizonturilor creative, Dragoș Morărescu nu se dezmințe nici de această dată ca un pictor al rostirilor pătimase, pentru care exercițiul plastic este un alt mod, superior, de dezvoltare a resurselor de sensibilitate ale omului.

Corneliu Antim

muzica

sirea unor zone de sensibilitate comune) și a spectacolului „unic”, desfășurat fără întreruperi, cu doar necesarele „cezuri”.

Primul concert — **Impresii** — a stat (cum ni se arată și în generic) sub semnul lui Debussy. **Arabesca** sa pentru pian deschizînd și închizînd, cam prea cuminte, poate, o seară muzicală calm descriptivă, pe alocuri, poetică în ansamblu.

Dacă reluarea „leitmotivică” a piesei de început, într-o variantă orchestrală nouă, a convins prin ingenuitate timbrală, trecerea lui Musorgski (Vechiul castel din „Tablouri dintr-o expoziție”) într-un registru „minor”, cameral, mi s-a părut riscată. Modelul ravelian ne este prea apropiat, e prea „imbatabil” pentru a putea fi astfel continuat, sau, cu un termen post-modern, recuperat.

Frumoasă prin simplitate și transparență piesa Maiei Ciobanu — **Decor** — pentru clarinet (Vlad Cristian), pian (Cristian Niculescu) și sintetizator (autoarea). O calmă picurare de lumină în care se însinuează discret mic „accident” disonantice și de dinamică.

Surprinzător de actuale mi s-au părut a fi cele 2 **Piese** pentru clarinet (în special prima) de Stravinski. Prin maxima economie a mijloacelor (aproape „minimale”), printr-o „descărnare” a expresiei în datele ei cele mai intime. Clarinetistul Cristian Vlad se dovedește aici (ca și, mai ales în Messiaen — **Abime des oiseaux**) un foarte sensibil și fin tălmăcitor al muzicii contemporane și posesor al unei tehnici redutabile.

La **parabole du grenier** de Myriam Marbe (pian, sintetizator, percuție) îmi era cunoscută dintr-o mai veche și, cred, primă audiere datorată experimentatului pianist Adrian Tomescu. Personal, atît cît îmi îngăduie memoria, rămîn, afectiv, la prima variantă. Sintetizatorul, acest „seducător” și rece instrument al secolului XX, are slăbiciunile sale. Bogata sa combinatorie de timbruri nu posedă, cred eu, **adîncimea** instrumentelor „naturale” pe care o reclamă valoarea **Parabolei...** lui Myriam Marbe.

Valuri de Frederick van Rossum, piesă pentru pian conținînd un anume ferment romantic, m-a convins mai puțin. Am descoperit, în schimb, în persoana lui Cristian Niculescu, un pianist de certă valoare, un artist al nuanțelor și stărilor, ce poate constitui oricînd, alături de Cristian Vlad, nucleul unui ansamblu de frumoasă perspectivă.

După Musorgski, un delicat „crochiu” sonor de Debussy, ne-a apropiat de final. Prezența discretă, de fundal, a sintetizatorului, însoțește fericit, de astă dată, instrumentul prim, clarinetul.

Cu **Arabesca I** de Debussy, s-a încheiat o seară muzicală mai mult decît promițătoare pentru un abia înființat ansamblu și pe care-am dori-o, cît mai curînd, continuată.

Valentin Petculescu

parțial color

Măgurenizarea emanatului

indubitabil, domnul Ion Iliescu este de o sinceritate dezarmantă. Dar, sigur ca orice președinte, are și inamici, de obicei în presă, aceia care inventează și invențiază condiția prezidențială. A spus domnia sa clar, ca bună ziua, că nu a chemat minerii în capitală și gazetarii, ba chiar și o anumită parte a televiziunii, au demonstrat contrariul, trucidînd (!) scene în care mulțimea ortacilor pentru înaltul lor civism. Nu am citat exact, dar, aproximativ, lucrătura cam așa suna. În ultima conferință de presă, urmărită și de noi pe micul ecran, Ion Iliescu s-a întrecut iarăși numai pe sine, dovedindu-ne încă o dată că-și respectă nu numai tradiția dar și înalt investitura, neabătîndu-se nici o clipă de la principiile ce-l călăuzesc în viață. Întrebat dacă vizionează așa, din întimplare, programul de televiziune SOTI, a răspuns prompt că i-ar cam fi scăpat domeniul. Firește, cu atîtea treburi pe cap, e de înțeles, așa cum trebuie să bănuim că la Cotroceni e criză și de case și de consilieri ce-ar putea să se ocupe de informarea președintelui, mai ales atuncî cînd propaganda ce i se face nu-l avantajează cîtuși de puțin. Nu există, așadar, nici un ochi vigilent care să vegheze la mișcarea imaginii negre. Am spus vigilent? Iată un cuvînt care revine cu o frecvență cuceritoare în ultimele săptămîni. Fiindcă el are în vedere un

om, Virgil Măgureanu, calul de bătaie — era să zicem de dar, după un negoț decembrist! — al pomenitei conferințe de presă.

Ei, bine, nici cu acest prilej domnul Iliescu nu ne-a înșelat așteptările. Evoluția cazului, mai bine zis, analiza lui din aproape în aproape a demonstrat că domnul nostru președinte are și o țarie de caracter aproape metalică, ba am putea spune de oțel, adică flexibilă. La prima întrebare care viza dezvoltările din presă, a răspuns imperturbabil: „Tot ce s-a scris nu-i deloc convingător.” La a doua, cînd au început să apară și unele detalii, și-a mișcat nervos brațele și a exclamat: „Nu sînt avocatul domnului Măgureanu!” Cunoaștem. Numai superior. La a treia, care aducea noi elemente convingătoare ce priveau prezența în securitate a actualului director al S.R.I., vorbindu-se chiar și de un stagiou, domnul Iliescu nu a mai putut ocoli un răspuns exact, mai ales că stîrnise și rumoarea sălii întrebarea, și a decretat: „Știu că a fost stagiar la securitate, dar nu a avut funcții mari.” Ce-ți este și cu ziaristii ăștia, nu te lasă să-ți păstrezi nici conduita și nici condiția de cotrocenean, atentînd chiar și la imunitatea prezidențială! Că, unul din ei, apelînd la o logică elementară, și, culmea, de-a dreptul impertinent, a pus punctul pe i sau, altfel spus, degetul pe rană. „Oare, un căpitan are nevoie de stagiatură?” Lovitura a venit ca un trănănet. Fiindcă nu mai putea găsi nici o ieșire, tocmai domnia sa care a trecut prin multe încercări, de la Iași pînă la Timișoara, de la Casa Presei Libere pînă la Cotroceni, nu s-a dat nici de data asta bătut — doar o gardă personală, la timona căreia stă Maiorov sau Mironov, dar ce înseamnă un nume?! — și a trecut mortul pe Academiile. De unde atîta interes pentru domnul Măgureanu? — s-a eschivat, depărtîndu-se de corzi. Într-adevăr, acest răspuns devenit întrebare i-a făcut pilaf (chinezesc, se înțelege) pe toți rechinișii presei. De aici încolo orice știamă ar fi fost inutilă, fiindcă domnul președinte îmbrăcase vesta antiglonț. Numai că, în timpul acestor fraze monumentale, apa — și chiar Pepsi — din paharele de pe masă aveau să prindă pojghiță. Înghetaseră adică.

Exact, domnule Ion Iliescu, prin preajma dumneaștră nu se simte dezghețul? Doar sîntem în prier și grădina botanică de alături nu-și dezmințe sezonul în care a intrat. Poate măcar ea vă va da un semnal de alarmă.

Marius Tupan

Muncă silnică, muncă voluntară

De multe ori, am avut oroare de cărțile voit dificile, care, deși își propun să explice o chestiune sau alta, sfîrșesc într-un păienjenis silogistic. Totuși, nu au fost puține ocaziile în care, sleit nervos de preocupările profesionale cotidiene, mi-am asumat deliberat lectura unor asemenea opuri, tocmai pentru a proceda conform principiului strămoșesc : „cui pe cui se scoate“.

S-a întâmplat ca, în vremea din urmă, circumstanțe externe să mă oblighe să accept un stress redactional puțin obișnuit. Astfel, a trebuit să machetez și să „umplu“ în devans vreo patru ediții săptămânale ale publicațiilor de care răspund. Asta a presupus infinite certuri cu colaboratorii, fortarea minii unor prieteni, concedierea unui redactor incompetent și, finalmente, înlocuirea tuturor presupuselor materiale ale altora cu unele proprii. Un atare calvar publicistic nu-l doresc nici măcar dușmanilor, ci, cel mult, prietenilor lor...

Ajungînd la ultimul punct al draconiceului program autoimpus, anume scrie-

rea textului destinat acestei rubrici, mi-am reamintit practica homeopatică prezentată mai sus. Pentru „Cartea străină“ am avut de ales între două lucrări fără îndoială utile /riguroase/ informate, dar și destul de insipide : **Philosophy in the Twentieth Century** de A. J. Ayer și **Psychologie politique** (Veyne, Zinoviev, Tocqueville) de Jon Elster. Greu de optat între aceste două cărți ce se anunțau din cale afară de plicticoase. Scrisă de un Sir, educat la Eton College și Christ Church (Oxford), prima lucrare putea conveni mult prea puțin unui băștinăș al cartierului Bercești, licențiat al Universității bucureștene. Realizată de un universitar, ale cărui cursuri se tipăresc la Cambridge University Press, cea de-a doua nu poate decît să complexeze un fost profesor stagiar la Școala nr. 1 din Roșiori de Vede, căruia i se solicitau referate la cercurile metodice de profil. Pe de altă parte, ținînd cont de scopul imunitar declarat, ambele puteau veni de hac nevrozei incipiente căreia îi căzusem pradă.

La arme, deci ! M-am hotărît, în con-

secință, să le parcurg pe amîndouă. Vreau să spun că, treptat, am început să constat că am o mulțime de prejudecăți și idiosincrasii. Pînă la urmă, cei doi presupuși snobi mi-au devenit buni amici, iar paginile lor mi s-au revelat ca fiind din ce în ce mai digerabile. Unele chiar, recunosc, m-au pasionat. De pildă, capitolul consacrat de Jon Elster mai vechiului meu favorit — Zinoviev sau cele, aparținînd lui A. J. Ayer, animate de prezența fascinantă a lui Wittgenstein. De bună seamă, entuziasmul meu (parțial) este unul profan, nefiind abilitat în chip expres în domeniul psihologiei politice sau, respectiv, în cel al filosofiei. Începînd să-mi placă niște cărți pe care îmi programasem să nu le iubesc, în loc să mă vindec de nevroză, aceasta mi s-a accentuat. Să nu te doară capul cînd, vrînd să-ți răcorești mintea infierbîntată, intri în subtilele culise ale gîndirii reprezentanților Cercului de la Viena, bunăoară ? Sau cînd o iei de la capăt cu **L'Ancien Régime et la Révolution** a lui Tocqueville ? Din psihologie politică, ajungi la nevroză ideologică.

Am făcut, astfel, o recădere. De aceea, nu recomand nimănui să se bazeze prea mult pe leacuri băbești și aite superstiții de extracție poporană. **Cui pe cui se scoate ?** Nici pomeneală ! O nevroză nu se tratează cu o psihoză, unui sinucigaș de profesie nu-i recomandăm niciodată lame de ras suedeze, unui obsedat sexual nu-i dai să citească **PROSTITUȚIA**. (Sau i-o dai și-l obligi să dovedească — măcar așa, de ochii lumii — că a trecut barem bacalaureatul.) Vreau, însă să-mi împărtășești suferința și, drept urmare, vă ofer două citate semnificative : „Iată de ce psihologia socială, ca fundament experimental, este în același timp indispensabilă și insuficientă : indispensabilă în măsura în care ea poate induce unui stat pur mecanisme care altminteri n-ar

fi putut fi sesizate, insuficientă din moment ce puterea ei de predicție dincolo de laborator este practic nulă“ (Jon Elster) și „Dacă entitățile abstracte sînt reale, să admitem că ele servesc de modele pentru evaluarea realității...“ (A. J. Ayer).

Am senzația că durerea mea de cap e o nimica toată față de suferințele metodologice ale autorilor în cauză. Pe lângă criza umanismului, pe care am tratat-o nu de mult la această rubrică, intelectualii europeni traversează o altă mare criză : cea a metodei. De aceea, orice elan subotnicist către muncă voluntară se transformă, pe nesimțite, în muncă silnică.

Dan-Silviu Boerescu

SUPRAREALISMUL (II)

● În conținutul articolului tipărit în numărul 12 (111) al revistei noastre, publicăm astăzi portretul lui Philippe Soupault, mort acum cîțiva ani, precum și interviul pe care i l-a luat J.J. Breschier — ambele publicate în Magazine Littéraire.

Philippe Soupault: Exclus pentru cauza de literatură

— CONVORBIRE REALIZATĂ DE J. J. BRESCHIER —

PHILIPPE SOUPAULT: Lipsa de jenă

● Cel mai puțin „literat“ dintre suprarrealiști, își bate joc de scriitură, de celebritate, de istoria literară. Totuși, rolul său a fost important. A scris împreună cu Breton primul text automat *Les champs magnetiques*, care trebuia să marcheze nașterea suprarrealismului și a întemeiat revista *Litterature*. A participat la activitățile grupului pînă în 1926, dată la care a fost exclus de Breton, sub pretext că scria prea mult. Comentator al lui Lautréamont, a fost violent atacat într-un articol de către Aragon, care cerea stăruitor „avortarea studiilor maldororiene“. Prînzînd gustul călătoriilor și fascinat, după cum mărturisește, de destinul lui Rimbaud, Soupault acceptă în mod superior excluderea și refuză să participe la redactarea pamfletului împotriva lui Breton Un cadavre. Devine reporter la „Petit Parisien“ și parcurge lumea pentru acest ziar și mai apoi pentru U.N.E.S.C.O. pînă în ultimii ani. Soupault a rămas legat de André Breton prin foarte puternice legături de prietenie, cum explică în convorbirea acordată acestei reviste. După Who's who este mare ofițer al ordinului Nichan Iftikhar.

Les champs magnétiques, prima operă suprarrealistă de scriitură automată, compusă în colaborare de André Breton și Philippe Soupault, a fost recent reeditată la N.R.F. Philippe Soupault, ca fondator al suprarrealismului și al revistei *Litterature*, povestește aici cîteva din amintirile sale.

Un hotel linștit, pe chefulurile Senei, un bar tăcut, sumbru, puțin englez. Lui Philippe Soupault nu-i plăceau cafenelele suprarrealiste pentru că trebuia să fie prezent acolo la ore fixe. Dar el își dă întâlnirile în acest bar. Contrar celor mai mulți din foștii săi tovarăși, Soupault n-are apartament, casă la țară.

N-a colecționat tablouri de Ernst și de Picasso, edițiile originale ale operelor sale, nici opere de Breton sau de Tzara.

Acest bătrîn domn de șaptezeci de ani, care pare exact de cincizeci, este un om liber.

— De ce, el care nu iubea prea mult trecutul, a acceptat să se reediteze *Les champs magnetiques* ?

— Breton e cel care o voia și Alain Jouffroy mi-a arătat o scrisoare de a lui prin care i-o cerea expres. Pînă în prezent eu refuzasem să se reediteze cartea ; voiam ca acest text să fie datat și cu altă mai rău dacă se făcea din primele exemplare, (trei sute, apărute în 1920) un trafic destul de scandalos. Deci André Breton a vrut-o și tot el este cel care a dorit să se republice în același volum cele două piese pe care le scriesem împreună : *Vous m'oubliez* și *Si j'vous plait*. Și pentru ca textul să fie datat, s-au reproduș în fruntea ediției cele două profiluri ale noastre pe care le făcuse Picabia în 1920.

Ceea ce mă frapază cînd recitesc astăzi *Les champs magnetiques* este extraordinara explozie de libertate a lui Breton. Breton pînă atunci era un „poet“, îl adora pe Mallarmé și pe Valery și scrisese foarte frumoase poeme în acest stil. *Les champs magnetiques*, invenția scriiturii automate, refuzul literaturii, sînt pentru el o descoperire, o descoperire absolută.

Pînă acolo că Breton, care totuși niciodată nu vorbea de familia sa, aici dă chiar amintiri din copilărie.

— Cînd l-ați întîlnit pe Breton ?

— În 1917. Apollinaire ne-a făcut cunoștință. Și prin Breton i-am întîlnit pe Aragon și Frankel. (Eluard n-a venit decît după aceea) și l-am auzit vorbind de Jacques Vaché. L-am văzut pe Vaché la faimoasa reprezentație a *Mamelles de Tiresias* de Apollinaire.

— Acolo unde era deghizat în ofițer englez și trăgea focuri de revolver.

— Nu era deghizat, fiind realmente atașat ca interpret armatei engleze și îmbrăcat ca atare. Sanouillet, în teza sa despre Dada, citează o scrisoare unde scriu c-aș fi vorbit de Tzara și de Dada „prietenuiului meu Vaché“. Totuși, Vaché n-a fost niciodată prietenul meu, nu-l cunoșteam suficient. Dar el a trebuit, totuși, să fie avertizat de existența lui Tzara, contrar celor crezute de Breton. De altminteri, el s-a sinucis cam pe vremea aceea.

— Dar înainte de Dada, dumneavoastră înființaseți deja *Litterature* ?

— Da, Dada se intercalase în mijlocul suprarrealismului. Primele texte suprarrealiste au fost *Les champs magnetiques* și *Une vague de rêves* de Aragon, apoi a apărut Dada, apoi, după ruptură, din nou suprarrealismul, cu *Le premier Manifeste*, în 1924.

Alesesem cuvîntul suprarrealism ca omagiu lui Apollinaire, al cărui text *Onirocritique*, ne părea să indice perfect calea pe care ne angajam. Cuvîntul nu era, de altminteri, în text, ci în substratul *Mamelles de Tiresias* : „dramă suprarrealistă“.

— Cum s-a produs apropierea dvs. de Tzara ?

— Tzara, care era atunci în Elveția, scria prelutindeni în lumea întreagă. El îi scrisese cu Breton și chiar mie, în urma, cred, a textelor publicate în revista *Nord-Sud*, pe care o conducea Reverdy, și la care scriam. *Les champs magnetiques* au consumat de altfel ruptura între poezii „cubiști“ Reverdy, Cendrars, Max Jacob și noi, și suprarrealismul i-a aruncat, pe nedrept, în umbră. Dar noi ne-am gîndit că Reverdy, ca să nu vorbim decît de el, era unul din cei mai buni poeți, dacă nu cel mai bun, al epocii sale.

Tzara a sosit deci la Paris în 1920 și a publicat primele sale texte în Franța în *Nord-Sud* și în *Litterature*. Și acesta a fost începutul dadaismului.

— De ce s-a produs ruptura între Breton și Tzara ?

— Breton și Tzara erau prea diferiți. Noi știam că Tzara era un mare poet și în sfîrșit un poet serios — știți că la sfîrșitul vîlșii sale a trecut în descifrarea lui Villon — dar era și un „public-relations“ de geniu. Breton, dimpotrivă, avea o educație științifică — el studiase medicina — era foarte austor, chiar puritan și avea pasiunea să codifice, să legitimizeze. El voia ca în acest domeniu să existe reguli. Atunci cînd Dada voia să arunce totul peste bord, Breton și Aragon erau cei mai obraznici dintre noi și căutau cu adevărat scandalul. Dar Breton s-a săturat destul de repede de partea „music-hall“ a manifestațiilor dada. Și apoi Picabia a jucat un rol curios. El îl fascina atît

pe Tzara cît și pe Breton pentru că er contrariul fiecăruia dintre ei. El avea un simț prodigios al anarhiei, dar în același timp era foarte monden, frecventa Tout-Paris și mergea la repetițiile generale ale teatrelor. Și-i plăcea să se vorbească de el. De cearta dintre Breton și Tzara, Picabia este în mod larg responsabil.

— Care era partea lui Breton în suprarrealism ?

— Enorm, unic : el era codificatorul *Les champs magnetiques* și *Une vague de rêves* îi atrăseseră pe Eluard, Peret, Desnos, Crevel, Artaud, Vitrac, pictori ca Masson și Ernst. Și suprarrealismul n-a putut cunoaște soarta pe care a cunoscut-o, să ia o asemenea importanță, decît pentru că era o muncă de echipă : „centrala suprarrealistă“ nu era un cuvînt zadarnic. Dar Breton era legătura de minune. El avea un simț incomparabil al prieteniei, chiar cînd ceva îl jena la prietenii săi : de exemplu cinismul lui Jacques Vaché sau dezinvoltura mea. În același timp, îi plăcea să ardă ceea ce iubea cu patimă și să iubească ceea ce arse. Mai mult, el avu cu Partidul Comunist o teribilă experiență. După cum știți, el fusese ținut sub bănuială, afectat „celulei gazului“ și i se ceruse să facă un raport asupra economiei Italiei. Asta înseamnă că Partidul refuză să-l considere pe Breton ca pe un scriitor, un poet, cel mai mare din mișcarea suprarrealistă și chiar îl respingea ca atare. Ruptura sa cu Aragon, care se inscrie în Partid în același timp cu Breton, dar care se întoarce aci mai tirziu ; și ruptura sa cu Eluard, cînd s-a reînscris în Partid, în timpul războiului, vine mai ales din această cauză.

— A fost o ruptură între Breton și dvs. ?

— Niciodată. Am fost „exclus“ din mișcarea suprarrealistă, dar n-am încetat să-l văd pe Breton, cînd treceam prin Paris. După cum v-am spus, el avea un simț al prieteniei. Am fost exclus în 1926, în același timp cu Artaud și Vitrac pentru crimă de literatură. Vitrac și Artaud scriau teatru, deci „literatură“. Eu vedeam re-proșindu-mi-se că public prea mult. Mi s-a imputat, de asemenea ca o crimă, puțin mai tirziu, un studiu asupra lui Lautréamont, de care găsiseram în 1918, într-o mică librărie, *Les chants de Maldoror*, ediția originală, pentru șapte franci ! Să se mai spună dacă Lautréamont era cunoscut ! Mi se reproșă mai ales dezinvoltura mea și de a nu lua niciodată nimic în serios.

Și-apoi, în acea epocă, eram fascinat de viața și destinul lui Rimbaud și aveam destule dispute, de cafeenea. Trebuie să luăm în considerație și partea dezagreabilă, rituală a suprarrealismului. Aveam obligația, atunci, să fim în fiecare zi, la orele cinci, în cutare cafeenea, unde grupul își ținea ședințele și dacă într-o zi erai absent, a doua zi îți se cereau cu bănuială motivele acestei absențe. Personal, îmi plăceau femeile și călătoriile. Parisul mă plictisea. Numit reporter la *Petit Parisien* — și suprarrealismul nu-i iubea de loc pe jurnaliști — am călătorit pînă acum.

— Ați fost unul din fondatorii suprarrealismului, la care ați participat activ timp de aproape zece ani ; și totuși n-ați republicat, din atîtea texte nepublicate, decît *Les champs magnetiques*. De ce ?

— Am refuzat întotdeauna să-mi republic cărțile. Și am interzis ca după moartea mea să se publice vreun articol, vreo hirtie postumă. N-am luat niciodată literatura în serios și nu mă sinchisesem de posteritate.

Prezentare și traducere :
D. St. Rădulescu

Mama

duia ca fetița să nu observe privirea acestuia: aspră ca o gheară murdară și înșingherul de uliu.

Până și soția lui începuse să se teamă de Nikolai Ivanovici; poate doar doicăi îi mai era milă de el pe lumea asta. Marfa Dementievna vedea ce frică îi era când se auzea zgomotul mașinii și Nikolai Ivanovici, palid și cenușiu la față, intra în cabinetul său însoțit de alți doi-trei bărbați palizi și cenușii.

Și atunci Marfa Dementievna își aducea aminte de stăpînul suprem, tovarășul Stalin, și i se făcea milă de Nikolai Ivanovici: ochii îi erau jalnici și buimaci.

Ea de fapt nu știa că privirea lui Ejov înghetase de groază întreaga marea Rusie. Ea nu știa că zi și noapte aveau loc interogatoriile în închisorile Ministerului de Interne, la Lefortovo și la Butirka, și că zi și noapte porneau eșaloane cu deținuții spre Komj și Kolima, spre Norilsk și Magadan, spre golful Nogaev. Ea nu știa că în zori, camioane acoperite transportau cadavrele celor împușcați în beciurile închisorilor.

Bănuia, oare, ea că soarta cumplită a tinărului atașat de la ambasada sovietică din Londra și a tinerei sale soții care nici nu apucase să-și alăpteze fiica până la soroc și să-și termine studiile de canto la Conservator a fost hotărâtă de o semnătură a stăpînului ei, Nikolai Ivanovici, pusă în josul unei lungi liste? Și a tot semnat, cu zecile, asemenea liste de dușmani ai poporului; și a tot lăsat fumul negru pe coșurile crematoriului moscovit.

3

Odată, Marfa Dementievna a auzit cum bucătăreasa, trăgînd din țigară, a suierat în urma stăpînului:

— El, și-a trecut și tie domnia!

Probabil că ea știa ceea ce doica n-avea cum ști.

Marfa Dementievna ține minte liniștea ce se instăpînise în casă în acele ultime zile. Telefonul nu mai suna, caspeții nu mai veneau. Stăpînul nu-i mai chema la el pe numeroșii săi locuitori, secretari, adjuncți. Stăpîna nu mai mergea la servicii, zăcea pe divan, citea fără chef cite o carte, cădea pe gânduri, suridea, umbla năucă prin camere, în pa-puci de casă.

Numai Nadiusa se mai auzea în casă: plîngea, ridea, făcea gălăgie.

Într-o dimineață a sosit un musafir neașteptat: o bătrînă. În cameră era liniște de parcă amindouă stăteau fără să-și vorbească.

Bucătăreasa s-a apropiat de ușă și a încercat să tragă cu urechea. Apoi bătrîna și stăpîna au intrat la Nadia în cameră. Bătrînica avea hainele cirpite și răscirpite și era atît de firavă, încît te temeai s-o privești, darmită să-i mai vorbești.

— Marfa Dementievna și-o prezintă pe mama mea — a spus stăpîna.

După trei zile, stăpîna a anunțat-o pe Marfa Dementievna că trebuie să se întorneze în spitalul Kremlinului pentru o operație urgentă. Vorbea repede, tare, cu o voce spartă. Luîndu-și rămas bun de la Nadiusa, a privit-o buimacă și a sărutat-o fugar. În ușă a îmbrățișat-o pe Marfa Dementievna și privind cu teamă spre bucătărie, i-a șoptit la ureche:

— Doică, ține minte, dacă se întimplă ceva cu mine, Nadia nu are pe nimeni pe lume în afară de dumneata.

Fetița, înțelegînd că e vorba despre ea, stătea liniștită în scăunța și privea grav cu ochii ei cenușii.

Pe stăpînă, soțul ei n-a condus-o la spital; au venit după ea un general solid cu un imens buchet de trandafiri, și garda personală a lui Nikolai Ivanovici.

Nikolai Ivanovici s-a întors abia spre

dimineață și, fără să intre la Nadia, a lucrat și a fumat în cabinetul său, apoi a chemat mașina și a plecat.

Au avut loc multe evenimente zguduitoare și care au frînt cursul obișnuit al vieții în casa lui Ejov, dar Marfa Dementievna le cam incurca.

Pe neașteptate a murit în spital mama Nadiiei, soția lui N. I. Ejov. N-a fost o femeie rea, s-a ocupat de Nadia cu tandrețe, și totuși a fost foarte ciudată.

În acea zi, Nikolai Ivanovici a venit acasă foarte devreme. A rugat-o pe Marfa Dementievna să i-o aducă pe Nadia în cabinet. Tatăl și fiica au dat să bea ceai purcelusului din plastic, au culcat păpusa și ursulețul. Și pînă a doua zi de dimineață Nikolai Ivanovici s-a invirțit prin cabinet.

Curînd, omulețul cu ochii galben-cenușii, Nikolai Ivanovici Ejov, nu s-a mai întors acasă.

Bucătăreasa folosea patul stăpînului răposate, vorbea la telefon din cabinetul stăpînului și-i fuma țigările acestuia.

Au sosit bărbați în civil și bărbați în uniformă, au căutat prin camere umblînd cu cizmele lor murdare pe covorele curate și pe parchetul strălucitor din camera micutei orfane.

Marfa Dementievna stătea toată noaptea lingă pătutul fetiței și o privea stăruitor. A hotărît s-o ia cu ea la țară și deja își imagina cum vor ajunge în sat, cum le vor primi rudele și cum Nadia va striga de bucurie cînd va descoperi puile de gîscă, vitelul, cocoșul.

— Am s-o cresc, am s-o dau la școală — plînuia Marfa Dementievna și sufletul ei de fată bătrînă se umplea de sentimente maternale.

Toată noaptea bărbații în uniformă au umblat prin casă, scoțînd cărțile din rafturi, lenjeria, vesela. Percheziția era în toi. Aveau aceeași privire încordată și atînsă de nebulă cu care Marfa Dementievna se obișnuise în ultimul timp.

Numai Nadiusa, trezindu-se și cerînd olița, căsca împăcată, iar Stalin, calm, îngustîndu-și ochii, privea din portretul atîrnat pe perete la ceea ce trebuia să se împlinească, și care se împlinea întocmai.

În prima dimineață după percheziție a sosit un bărbat gras, cu fața roșie — ca un Hopa Mitică — căruia bucătăreasa îi suna „maior”. A intrat direct în camera fetiței unde Nadiusa, îmbrăcată cu un sortuleț apretat, își lua liniștită micul dejun, și a ordonat:

— Imbracă fetița cu haine călduroase și strînge-i lucrurile.

Marfa Dementievna, blocată de emoție, a întrebat:

— Dar pentru ce? Unde pleacă?

— Copilul va fi dus la orfelinat. Iar dumneata pregătește-te, vei primi salariul ce ti se cuvine, biletul de tren și te vei întoarce în satul de unde ai venit.

— Dar unde-l mama?, a întrebat Nadia, dînd la o parte furtura cu mincare.

— Dar nu i-a răspuns nimeni; nici doica, nici maiorul.

4

În căminul muncitoarelor de la fabrica de stat pentru radiouri, în camerele fetelor și locurile de folosință comună, se păstra o curățenie exemplară. Paturile erau acoperite cu pățuri curate, pernele — cu mici cuverturi, la ferestre atîrnau perdele apretate, iar dulapurile erau mascate de draperii. Pe noptiere, erau vase cu flori artificiale — trandafiri, lalele, maci.

Serile, muncitoarele citeau presa la colțul roșu, participau la cercuri de dans, iar la Palatul culturii vedeau filme și asistau la spectacole de amatori.

Unele erau înscrise la cursurile serale

de croitorie sau la cursurile de pregătire pentru admiterea în învățămîntul superior, altele învățau la secția serală a Institutului tehnic de electromecanică.

Rar își petreceau concediul în oraș; conducerea fabricii oferea frunțașelor în producție bilete gratuite la casele de odihnă ale sindicatelor; altele mergeau în satul natal, la rude.

Se vorbea că în aceste case de odihnă unele fete își permiteau cam mult; se plimbau noaptea, slăbeau, iar în camerele bărbaților se făceau beții, nu se respecta ora de stingere, se jucau jocuri de noroc.

Se mai povestea că tinerii de la uzina mecanică au făcut rost de o ladă de bere pe care au băut-o în salonul de muzică și pe medicul-șef, care a venit alarmat de zgomot, l-au înfășurat într-un preș. Imediat a fost anunțat comitetul de partid al uzinei, băieții au fost dați afară din casa de odihnă și rechemăți. Cei trei care au avut inițiativa chefului au fost cercetați de miliție și condamnați două luni la locul de muncă.

Niciodată nu s-a întimplat așa ceva la căminul fabricii de aparate radio.

Administratorul căminului, Uliana Petrovna, excela prin severitate. Uneori se întimpla ca o fată să primească vizita cite unui bărbat și cu acordul colocatarilor să-i permită să innopteze în cameră. Uliana Petrovna o făcea de ocară față de tot căminul și o dădea afară din cămin timp de 24 de ore. Dar Uliana Petrovna nu era numai aspră ea știa să dea dovadă de multă căldură și înțelegere. Cu ea se sfătuiau fetele cum te sfătuiești cu cineva apropiat — era doar un om verificat, activistă pe plan social, de citeva ori chiar a fost aleasă deputat în Sovietul raional. În cămin nu aveau loc nici beții, nici revolte.

Muncitoarei Nadia Ejova îi plăcea viața în căminul model al fabricii, mai ales după ce cunoscuse obiceiurile grosolane din orfelinate.

Anii petrecuți în orfelinate au fost cei mai grei ani din viața ei. Mai ales cei din timpul războiului, cînd era în orfelinatul din Penza: chiar și copiii, deloc răsfățați, din orfelinate, cu greu puteau să înghită supa de mălai strîcat ce li se dădea la prînz și seara. Lenjeria de pat și de corp se schimba rar, de spălat nu prea aveau cu ce s-o spele: lipseau lemnele și săpunul.

La baia publică aveau dreptul să meargă, conform hotărîrii sovietului orașesc, numai de două ori pe lună; dar și această hotărîre era desori încălcată, deoarece cele două băi ale orașului erau folosite cu precădere de militarii din unitățile în refacere. Iar vechea baie de dincolo de gară era asaltată din zori de cozi triste și fără de sfîrșit.

Chiar cînd aveau acces la baie, mică le era bucuria: hălăduia un vînt rece, lemnele ude produceau mai mult fum decît căldură, apa era abia căliie.

La Penza, Nadiiei i-a fost tot timpul frig — și noaptea în dormitor și ziua în clasă, unde-și făceau lecțiile sau lucrau cîmăși pentru front, și chiar la bucătărie, unde Nadia o ajuta pe bucătăreasa la culesul viermilor din mălai. Și tot atît

de insuportabile — ca frigul și foamea — i-au fost Nadiiei grosolănia educatorilor, răutatea copiilor, hoția care domnea în dormitoare. O clipă de neatenție era de ajuns ca să rămînă fără rația de piine, fără creion, fără basma. O fetiță a primit pachet, l-a încuiat în noptieră și s-a dus la ore. Cînd s-a întors, la cămin atîrna ca și cînd nu fusese atîns, iar pachetul dispăruse. Unii băieți erau hoți de buzunare, prin magazine și prin stațiile de autobuz, iar unul dintre ei, Jenia Pankratov, a participat la atacul înarmat asupra unui casier.

Firește, după război viața în orfelinat a devenit ceva mai ușoară, dar cînd Nadia a terminat 7 clase și au repartizat-o la uzină, i s-a părut că a nimerit în rai. Acum nici ea nu înțelegea de ce plînsese o noapte întreagă cînd a aflat că va fi repartizată la fabrică. A necăjit-o tare rău profesoara de muzică. „Cu vocea ta poți intra la Conservator și chiar să cînti la operă” — i-a spus aceasta. Și inițial comisia chiar hotărîse s-o trimită la școala de muzică, dar în urma unei sesi-zări de la centru, s-a revenit asupra hotărîrii și Nadia a fost trimisă în uzină.

În ultima ei noapte la orfelinat, Nadia s-a simțit cea mai nefericită dintre pensionarele acestuia. Niciodată n-a fost trimisă într-un orfelinat din Moscova sau Leningrad; întotdeauna ea era repartizată în localitățile cele mai îndepărtate. Multe fetițe primeau scrisori și pachete de la rude. Ea niciodată în viața ei n-a primit o scrisoare sau vreun pachet, oricît de sărac. Probabil din această cauză a devenit atît de mohorîtă și copiii o porecliseră „Muta”.

De cînd trăia în căminul model, a început să creadă că nu e chiar atît de năpăstuită. Munca nu i se părea grea, era curată și utilă, și era încadrată într-o categorie superioară de salarizare. Comitetul de komsomol chiar a propus-o pentru școala de maștri. Avea un palton călduros, citeva rochii frumoase; ba chiar își făcuse una din mătase la casa de modă, la indemnul Ulianei Petrovna. Colegele ei o respectau și o considerau independentă. Împreună cu colegile de cameră mergea la film și la club, la serile de dans. Aici i-a plăcut un tînăr — Mișa — cu care dansa cu plăcere. Era tot așa de tăcut ca și ea, și cînd o conducea se întimpla să meargă alături fără să scoată o vorbă pînă la cămin. Locuia departe, dincolo de gara de măr-furi, și era mecanic la depoul de vagoane.

Iar despre ceea ce fusese cîndva, abia dacă-și mai aducea aminte. Strălucitorul automobil negru, vilele elegante și splendidele grădini cu flori, plimbările cu doica pe dealul Kremlinului, chipul tandru și distrat al mamei, risul și vocile oaspeților tatei nu le mai păstra în amintire ca atare, ci ca niște amintiri despre alte amintiri mai îndepărtate — ca un ecou slab, care se pierde în ceață.

Anul acesta se dovedise foarte bun pentru Nadia Ejova. A intrat la școala tehnică serală de electromecanică, a fost premiată pentru depășirea planului. Șeful depoului de vagoane i-a promis lui Mișa locuință în blocul în construcție al Ministerului Căilor de Comunicație și au hotărît să se căsătorească. Nadia își dorea foarte mult un copil și era cuprinsă de fericire la gîndul că va fi mamă.

Odată, cu citeva zile înainte de plecarea în concediu, Nadia a avut un vis: se făcea că o femeie, cu totul alta decît mama ei, ținea în brațe un copil, parcă era și nu era Nadia, și se străduia să-l apere de vînt, iar în jur era zgomot și ciopocit de valuri, soarele strălucea și deodată a fost acoperit de nori grei și negri; păsări albe zburau în toate direcțiile scoțînd sunete ascuțite, asemănătoare mirolăiturilor unor pisici înnebunite.

Toată ziua, și în secție, și la cantină, și la comitetul de conducere al uzinei, în timp ce-și completa formularul pentru casa de odihnă, pe Nadia o obseda o chipul trist și frumos al femeii care-și strîngea copilul la piept. Și brusc a înțeles tîlcul visului.

Cîndva, la orfelinatul din Penza educatoarea a dus copiii la un film în care era vorba despre o călătorie pe mare a unei tinere mame și iată că acest film aproape uilat i-a apărut în vis exact în momentul în care ea se gîndea cu emoție la viitoarea ei maternitate.

Octombrie, 1960.

moda, altfel

Argint și alabastru

Vasele de argint și alabastru, descoperite la Cartagina, au conținut esențe pe care chimia modernă le-a descifrat. În „Salambô”, Gustave Flaubert ne spune că sub cort, Mătho își deschidea nările ca să asimileze mai bine parfumul pe care ființa ei îl exhală... Ea mirosea a miere, piper, tîmie, trandafiri „et une autre odeur ancore”. Grecia s-a dorit întotdeauna regină în cutremurele secolelor. Mitologia greacă vrea ca parfumul să fie născut de Venus, zeița blondă, irezistibilă și indiscutabilă ca frumusețe (blondă?), zeița frumuseții și a dragostei „făcile”, care, înțepîndu-se culegînd un tran-

dafir, a lăsat să cadă o picătură de singe pe petalele cu totul și cu totul nevinovate ale florii; Cupidon, atent ca întotdeauna, a sărutat floarea însingerată iar corola el s-a umplut de parfum. Oenone a surprins secretul celor doi „mici afaceriști” și a cunoscut parfumul. Parfumul i-a fost dezvăluit lui Paris, care i l-a oferit soției lui Menelaus (cu artificii necesare!), cu indicații speciale despre păstrarea frumuseții Elenei, pentru care tinerii războinici ai Troiei mureau fără regret. Se cunosc citeva nume de parfumuri celebre la Atena — baccar la, psagdes, metiopien și un fel de parfum de ulei de măsline. Acestea erau parfumuri ce se vindeau la prețuri foarte ridicate și reprezentau triumful creatorilor de parfumuri atenieni. Grecii foloseau violetetele și trandafirii, și alte flori, parfumurile obținute din aceste flori gîngăse devenind o necesitate în viața elegantă a atenienilor. Au ajuns la un asemenea rafinament încît foloseau o aromă particulară pentru fiecare parte a corpului: mentă pentru brațe, ulei de palmier pentru piept, ulei de măghiran pentru păr, esență extrasă

din lederă terestră, pentru gît și genunchi. Participarea iederei în vraja parfumurilor e motivată din punctul de vedere al legendelor. Lederă e simbolul dragostei fidele, constante, invincibile: „Je meurs ou je m'attache!”. Poate de aceea Bachus e reprezentat cu o coroană de lederă.

S-au scris numeroase opere despre arta parfumeriei. Există o curtezană celebră — ASPASIA — care este prima autoare a unui tratat de frumusețe. Din păcate, rețetele ei, sfaturile ei nu ne-au parvenit dar se știe că erau păstrate cu sfințenie (poate grijă de securitate), în templele din Delphes și Cythera). Ea era celebră nu numai prin frumusețea sa ci și prin spiritul său. Trîind în mijlocul unor artiști, oameni de literă, de filosofie și chiar de „Stat”, să zicem, în trecere, Socrate, Alcibiade, Fidias, l-a emoționat puternic pe Pericle (nu se știe dacă numai prin parfumurile sale) care și-a repudiat soția; după moartea lui, „L-a parfumat” cu secretele ei pe succesorul lui, motiv pentru care a fost atacată mereu, de mulți poeți comici din epocă. Legendă: Aspasia e legată de parfumul său unic deși bus-

tul său de la Louvre ne-o arată „cu totul și cu totul nevinovată”.

Buticurile „vînzătorilor de parfumuri” erau centre de întîlnire ale elegantelor din acele vremuri, de instruire, de învățare a bunelor maniere. Se mergea la „parfumeur” (cum i-o fi zicînd pe atunci), „pentru a avea senzații rare”, în ciuda disprețului lui Socrate, care pretindea că parfumurile sînt frivolitate, deoarece, cînd sînt parfumați, nu se mai pot distinge „oamenii liberi de cei sclavi”.

Parfumeurile ne disting și astăzi: cei liberi față de sclavi.

Liberi, față de ce? Sclavi, față de ce? Căci aromele, superbe și clare, perene și generoase, ne vor egali. E părerea unui mare poet! Ce facem însă cu EGALITATEA?

Corina Cristea

VASILI GROSSMAN

MAMA

Încă de dimineață, la Casa copilului era mare agitație. Directorul se certa cu medicul, tipa la administrator; dăduse ordin să se trece podelele iar la secția pentru sugari poruncise să se schimbe lenjeria. Ingrijitoarele au fost echipate cu halate albe, apretate. Medicul și sora șefă au fost chemați în cabinetul directorului. Apoi, toți trei, au pornit într-o inspecție severă în secția copiilor sugari.

La puțin timp după ce copiii luaseră masa, a sosit la casa copilului, în automobil, un bărbat mai în vârstă, corpulent, îmbrăcat în uniformă militară, însoțit de doi tineri, echipați în aceeași uniformă. Bărbatul mai în vârstă a privit cu un aer absent pe cei din conducerea orfelinatului care-l întâmpinaseră, a intrat în cabinetul directorului și după ce și-a tras suflul, a cerut doctoriței permisiunea de a fuma. Aceasta a dat afirmativ din cap și s-a repezit după scrumieră.

În timp ce fuma și-și scutura scrumul cu atenție în scrumieră, bărbatul mai în vârstă asculta povestea vieții copiilor ai căror părinți se dovediseră a fi fost dușmani ai poporului și fuseseră exterminați. Era o poveste despre urticarii, despre copii vioi și certăreși și despre copii apatici, despre mincaci și despre copii indiferenți față de biberonul cu lapte, despre preferințele băieților și despre cele ale fetițelor. Iar tinerii însoțitori ai bărbatului mai în vârstă, îmbrăcați în halate albe, umblau pe coridoare, scotoceau prin debarale și de sub halatele prea scurte li se vedeau pantalonii albaștri de uniformă. Ingrijitoarelor le înghețau inimile în ele numai când aceștia le priveau și le întrebau repezit: „Ușa asta unde duce?”; „Unde-i cheia de la balcon?”

Scotându-și halatele, flăcăii intrară în cabinetul directorului și unul din ei spuse:

— Tovarășe comisar adjunct al securității statului, permiteți să raportez?

Comisarul dădu din cap...

— Apoi punându-și halatul pe umeri, porni spre secția copiilor sugari însoțit de director și de medic.

— Iată-o spuse directorul arătând pătutul așezat după un perete despărțitor, lângă fereastră.

Doctorița vorbea cu aceeași grabă cu care îi adusesse scrumiera:

— Da, da. Am încredere în această fetiță. Este un copil perfect normal care se dezvoltă conform tuturor normelor, în toate privințele.

— Apoi asistentele și ingrijitoarele au văzut pe fereastră cum corpulentul comisar adjunct al securității statului a plecat. Tinerii care-l însoțeau au rămas în orfelinat, ocupându-se cu cititul ziarelor.

— Și în străduța de peste riul Moscova, unde se găsea casa pentru copii orfani, băieții cu căciuli pe cap și încălțați cu galoși de iarnă cereau poruncitor trecătorilor să-și continue drumul pe pod. Trecătorii păraseau în grabă trotuarul care se întindea de-a lungul orfelinatului.

— Pe la șase seara, în amurgul mohorit de noiembrie, în fața orfelinatului s-a oprit un automobil. De intrare s-au apropiat un bărbat mic de statură, într-un pardesiu, și o femeie. Însuși directorul le-a deschis ușa.

— Omulețul a inspirat, tușind ușor, mirosul de lapte acrișor și i-a spus femeii care-l însoțea:

— Te rog, nu se cuvine să fumezi aici — și și-a frecat palmele înghețate de frig.

— Femeia, cu un zimbet vinovat, a ascuns țigara în poșetă. Era drăguță, poate cu nasul un pic prea mare, avea o față obosită și palidă.

— Directorul i-a condus la pătutul așezat după peretele despărțitor, între cele două ferestre, și discret, s-a retras la o parte. Era liniște, copiii dormeau după masa de seară. Cu un gest, directorul a poruncit ingrijitoarei să parăsească încăperea.

— Omul cel mărunț și femeia au privit cu mare atenție fetișoara fetiței adormite. Probabil că, simțind privirile lor, fetița a zimbit, fără să deschidă ochii, apoi fruntea i s-a încrețit de parcă se chinuia să-și amintească ceva trist.

— Memoria ei de copil de cinci luni nu putuse să rețină vijitiul automobilelor prin ceață, nici cum mama ei o ținea în brațe pe peronul gării londoneze, și nici cum femeia cu pălărie se întreba cu tristețe: „Cine o să ne mai cînte acum la seratele noastre de la ambasadă?” Dar fără să fie conștientă, în căpșorul ei s-a

cuibărit și imaginea acestei gări, și ceața londoneză, și plesnetul valurilor de pe Canalul Minccii, și țipătul pescărușilor, și chipul tatălui și al mamei aplecându-se deasupra ei în compartimentul confortabil, la apropierea acceleratului de gara Negoreloc... Și poate cîndva, cînd va fi bătrînă, cîruntă, i se vor părea de neînțelese amintirile despre plopii tremurători înroșiți de culorile toamnei, despre căldura bratelor materne, despre degetele fine, roz, fără manichiură și ochii cenușii care priveau cu lăcomie cîmpile natale.

— Copilul a deschis ochii, a plescăit din limbă și a adormit la loc.

— Omulețul sfîșos a privit întrebător spre femeie. Ea și-a șters o lacrimă cu batista și a spus:

— M-am hotărît, m-am hotărît... Ce straniu... Ai observat? Are ochii exact ca ai tăi.

— La puțin timp ieșeau pe ușa orfelinatului. Doica ducea în brațe fetița înfășurată în păturică. Așezîndu-se lângă șofer, omul cel mic de statură a poruncit cu glas scăzut:

— Acasă!

— Femeia a luat stîngaci copilul în brațe și i-a spus doicăi:

— Îți mulțumesc, tovarășă; mă tem s-o și privesc, dar mi-e s-o mai țin în brațe. Totul pare atît de neobișnuit...

— Și într-o clipă dispăru automobilul mare, negru, dispărură și flăcării, cititori conștiințioși ai pesci se volatilizară și băieții cu căciuli de iarnă și galoși îmblăniți care patrulau în fața orfelinatului.

— La Porțile Spasski soneriile au intrat în acțiune, semnalele luminoase de asemenea, și uriasa mașină neagră a comisarului general pentru securitatea statului, credinciosul tovarăș al marelui Stalin, Nikolai Ivanovici Ejov, a trecut ca o furtună pe lângă gheretele de pază și a intrat în Kremlin.

— Iar printre locuitorii ulicioarelor de dincolo de riul Moscova s-a răspîndit zvonul că orfelinatul a intrat în carantină; a izbucnit o epidemie de ciumă sau cine știe ce boală siberiană.

2

Locuia într-o cameră spațioasă și luminoasă. Dacă se strica la bucurie sau o durea gîtul, în ajutorul doicăi, Marfa Dementievna, venea o asistentă de la spitalul Kremlinului și doctorul o vizita de două ori pe zi.

Iar cînd răcea, era consultată de un nene cu mâini bune și calde și de două doctorițe.

— Pe mama o vedea zilnic, dar nu stătea mult la ea în cameră; cînd Nadiei i se servea micul dejun, mama intra grabită și-i spunea:

— Mîncă, fetița mea, eu fug la re-dacție.

— Serile, la mama veneau prietenele în vizită. Altele veneau oaspeții tatei. Cu aceste ocazii doica își punea o basma apretată, din sufragerie se auzeau voci, zgomot de veselă, glasul tărăgănat al tatei: „Ei, hai, se cuvine să bem!”

— Se întimpla ca vreunul dintre musafiri să vină s-o vadă. Uneori, fiind în pat, se profăcea că doarme, dar mama știa că Nadiușa nu doarme, și cu o voce sugubă spunea: „Încetșor”. Și oaspetele tatei se apleca spre Nadiușa, iar ea simțea mirosul de vin. Mama spunea: „Dormi, fetiță, dormi” — o săruta pe frunte și ea simțea din nou un ușor miros de vin.

— Marfa Dementievna era mai înaltă decît oricare dintre oaspeții tatei. Alături de ea, tata părea și mai mic. Toți o știau de frică: și musafirii, și tata, și mama, dar mai ales tata; de aceea nici nu prea stătea pe acasă.

— Nadiușa nu se temea de doică. Uneori, Marfa Dementievna o lua în brațe și-i spunea cu o voce cîntată:

— Sărmana mea fetiță, nefericita mea fetiță.

— Chiar dacă Nadiușa ar fi știut ce înseamnă aceste cuvinte, tot n-ar fi înțeles de ce doica o crede nefericită și sărmană; avea o groază de jucării, locuia într-o cameră însoțită, mama o scotea la plimbare, bărbai îmbrăcați în uniforme frumoase săreau din gherete ca să

deschidă grabnic porțile vilei cînd trecea mașina lor.

— Dar cînd auzea vocea mingiitoare a doicăi, fetiței i se strîngea inima și ar fi plîns cu plăcere și s-ar fi ascuns ca un soricel în brațele ei mari.

— Le cunoștea pe cele mai importante prietene ale mamei; îi știa și pe oaspetii de seamă ai tatălui. Dar mai știa că atunci cînd tata avea musafiri, nici o prietenă de-a mamei nu venea în casă.

— O prietenă era roșcata — prietenă din copilărie — cu care mama se așeza lângă pătutul Nadiiei și spunea: „Nebunie, demență”. Mai era chelul cu ochelari și cu un zimbet care întotdeauna o făcea pe Nadiușa să ridă, și Nadiușa nu știa dacă este prietenă de-a mamei sau oaspetele tatei. Parcă ar fi semănat cu un oaspete, dar venea la mama împreună cu prietenele ei. Cînd intra, mama îi răspundea cu zimbet la zimbetul lui și spunea: „A venit Babel!” Odată Nadiușa i-a atins cranul pleșuv cu minuța și cu mirare a constatat că era cald, bun și catifelat cum erau obrajii mamei sau ai doicăi.

— Apoi erau oaspeții tatei — cel care rîdea mereu și avea o voce guturală, era cel care mirosea a vin, lat în umeri și zgometos; mai era unul slăbuț, cu ochii negri și care venea întotdeauna cu o servietă înaintea de cină și pleca tot înainte de cină; apoi era unul brunet, cu burțică și cu buzele roșii și umede și care o lua pe Nadiușa în brațe și-i cînta un cîntecel.

— Odată a văzut un musafir rumen și cîrunt, îmbrăcat în uniformă militară. Îi plăcea să bea și să cînte. Altă dată a văzut unul care o intimidă pe mama; avea ochelari mici, fără rame, cu fruntea înaltă și vocea gingavă. Nu era îmbrăcat nici cu tunică, nici cu bluză militară; purta sacou și cravată. Cu duioșie îi spunea Nadiiei că are și el o fetiță.

— Marfa Dementievna îi cam incurca; nu știa care e Betai Kalmikov, care e Beria. Nu știa că slăbănogul care venea cu servieta înaintea de cină era Malenkov. Pe Kaganovici, Molotov și Vorosilov îi știa din portrete.

— Nadiușa nu știa pe nimeni pe nume. Știa doar cuvintele: „mama, doica, tata”.

— Dar tata că a sosit un oaspete nou. Nadiușa și-a dat seama că e un musafir neobișnuit nu pentru că toți erau agitați înaintea de sosirea lui, și nu pentru că doica și-a făcut cruce cînd a văzut cum chiar tata i-a deschis ușa, nici pentru că mergea fără să facă cel mai mic zgomot — cum nici un om nu poate să meargă, poate numai motanul cu ochi verzi de la vilă; și nici pentru că avea o față ciupită de vărsat dar inteligentă, mustăți închise la culoare și de alocuri cîrunte, precum și mișcări domoale, armonioase...

— Oamenii pe care îi cunoștea Nadiușa aveau expresia ochilor asemănătoare. Era o expresie comună și pentru ochii căprui ai mamei, și pentru ochii verzi-cenușii ai tatei, și pentru ochii galbeni ai bucătăresei, pentru ochii oaspeților tatei, precum și pentru ochii tuturor celor care deschideau ușa vilei lor, inclusiv pentru ochii bătrînului doctor.

— Dar ochii noului oaspete — care pentru cîteva secunde s-au oprit asupra Nadiiei domol, fără curiozitate — erau liniștiți, în ei nu se citea demență, neliniște, încordare, ci numai un calm plat.

— Numai Marfa Dementievna avea astfel de ochi în casa lui Ejov.

— Ea a văzut și a înțeles multe lucruri.

— Acum nu se mai aude prin casa lui Nikolai Ivanovici veselul Betai Kalmikov. Stăpîna umblă noaptea prin camere, se apleacă deasupra fetiței adormite, șoptește, se aude cum umblă la flacoanele cu medicamente aprinde toate luminile, iarăși se apleacă deasupra Nadiiei și șoptește, șoptește mereu. Parcă se roagă, parcă citește versuri. Nikolai Ivanovici sosește în zori, posomorît și tras la față. Scotîndu-și paltonul își aprinde o țigară și spune pe un ton iritat: „Nu iau micul dejun și nici ceai nu vreau”. Stăpîna îi întreabă ce s-a întimplat și speriată scoate un țipăt: n-o mai vizitează nici prietena roșcată din copilărie, nimeni n-o mai caută la telefon.

— Odată, Nikolai Ivanovici s-a apropiat de Nadiușa și i-a zimbit; fetița i-a privit în ochi și a început să țipe.

— Nu se simte bine? a întrebat el.

— S-a speriat, — i-a răspuns Marfa Dementievna.

— De ce?

— Parcă poți să știi cu codii ăștia?!

— Cînd doica se întorcea cu Nadiușa de la plimbare, santinela o privea scrutător pe Nadiușa și Marfa Dementievna se stră-

In românește de
Margareta Popescu

P. Belov : Clepsidra (1987)

(Continuare în pag. a 15-a)